BIBLIOTHECA
SEPTEMCASTRENSIS
VIII

D. Protase

CIMITIRUL SLAV de la Ocna Sibiului (sec. VIII-IX)

Editura Economică

Cărți apărute sub egida **Institutului pentru cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural transilvănean în context european (IPTCE)**:

Colecția **BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS**

I. **Ioan Marian ȚIPLIC**, *Breslele producătorilor de arme din Sibiu, Brașov și Cluj. Secolele XIV-XVI*, Sibiu, 2001.

II. **Dumitru POPA**, *Villae, Vici, Pagi. Așezări rurale din Dacia romană intracarpatică*, Sibiu, 2002.

III. **Sabin Adrian LUCA, Zeno Karl PINTER, Adrian GEORGESCU**, *Repertoriul arheologic al județului Sibiu (situri, monumente arheologice și istorice)*, Sibiu, 2003.

IV. **Sabin Adrian LUCA, Cristian ROMAN, Dragoș DIACONESCU**, *Cercetări arheologice în peștera Cauce*, volumul I, Sibiu, 2004.

V. **Sabin Adrian LUCA, Horia CIUGUDEAN, Cristian ROMAN, Dragoș DIACONESCU, Corneliu BELDIMAN** *Cercetări arheologice în peștera Cauce*, volumul II (sub tipar).

VI. **Sabin Adrian LUCA**, *Arheologie și istorie. Descoperiri din județul Caraș-Severin*, București Sibiu, 2004.

VII. **Sabin Adrian LUCA**, *Repertoriul arheologic al județului Caraș-Severin*, București Sibiu, 2004.

Revista **ACTA TERRAE SEPTEMCASTRENSIS**
I 2002; II 2003; III 2004; IV 2005.

ISBN 973-709-103-5
9789737091031

Editura Economică

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA" DIN SIBIU
INSTITUTUL PENTRU CERCETAREA ŞI VALORIFICAREA PATRIMONIULUI CULTURAL TRANSILVĂNEAN ÎN CONTEXT EUROPEAN

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS

VIII

DUMITRU PROTASE

CIMITIRUL SLAV DE LA OCNA SIBIULUI (SEC. VIII-IX)

Editor: Sabin Adrian LUCA

Editura Economică

Bucureşti – Sibiu
2005

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Tehnoredactare computerizată: Ioan Marian ȚIPLIC, Sabin Adrian LUCA
Redactor: Dan Tudor MARINESCU
Corectură: Daniela Luiza MARINESCU
Coperta: Adriana POPESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

Corespondența se va adresa pe una dintre adresele de e-mail: sabinadrianluca@hot.mail.com sau sabinadrian.luca@ulbsibiu.ro

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

„LUCIAN BLAGA" UNIVERSITY OF SIBIU
INSTITUTE FOR THE STUDY AND VALORIZATION
OF THE TRANSYLVANIAN PATRIMONY
IN EUROPEAN CONTEXT

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS

VIII

DUMITRU PROTASE

LE CIMITIÈRE SLAVE D'OCNA SIBIULUI (VIIIe-IXe SIÈCLES)

Edited by: Sabin Adrian LUCA

Editura Economică

Bucureşti – Sibiu
2005

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

CUPRINS

Introducere ……..…….. 7

1. Descrierea mormintelor ……...…. 11
1.1 Materialele descoperite în afara mormintelor, pe suprafața cercetată a cimitirului …….. 40
1.2 Mormintele de inhumație ……...…….…. 41
1.3 Mormintele de incinerație ..…….…… 42

2. Studiul antropologic ……..…….…… 45
2.1 Ofranda animală ……..…….. 49
2.2 Resturi de la ospățul funebru ……..…… 49

3. Ritul de înmormântare ……. 51
3.1 Accesorii de îmbrăcăminte ……..…… 53
3.2 Obiecte de os …….-……..….. 56
3.3 Ceramică ……..…. 56
3.4 Atribuire etnică ……...……... 60
3.5 Probleme demografice ……..……...….. 61

Resumée ……..…… 67

Ilustrații ……..…… 69

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

INTRODUCERE

Cimitirul de la Ocna Sibiului a intrat în câmpul cercetătorilor arheologice în anul 1961, în urma unei norocoase împrejurări, când în primăvara aceluiaşi an, la arat, au ieşit la iveală, scoase de fierul plugului, mai multe morminte de incinerație cu urnă, dintre care cinci au fost recuperate de Gh. Ruga, pe atunci profesor de istorie în localitate. Această descoperire întâmplătoare, care ne-a fost adusă la cunoştință în scurt timp după ce ea s-a produs, a format mobilul pentru începerea primelor sondaje de informare în locul respectiv, pe platoul numit de localnici *Lab*, situat foarte aproape, spre sud-vest, de băile sărate. Inițial, am fost informați că la Ocna Sibiului s-a descoperit un cimitir de incinerație cu urne din epoca romană. La fața locului, însă, văzând şi primele urne funerare, ne-am dat seama imediat că, de fapt, mormintele descoperite aici nu aparțin epocii romane, ci unei comunități de populație slavă.

Săpăturile sistematice, mai întâi cu caracter de informare, au fost începute în cursul lunii august 1961. Atunci s-au descoperit 13 morminte de incinerație şi unu de inhumație, pe baza cărora am ajuns la concluzia că aici nu este vorba de morminte izolate, ci de un cimitir slav de mai mare întindere, care prezintă interes pentru perioada de trecere la evul mediu. Aceste constatări preliminare, certe, ne-au determinat să luăm hotărârea de a dezveli prin săpături organizate întregul cimitir de la Ocna Sibiului.

Explorarea arheologică a continuat astfel – cu mijloace materiale şi financiare puse la dispoziție de Academia Română – în anii 1962-1965, perioadă în care s-au dezgropat în total 135 de morminte, dintre care 15 de inhumație şi 120 de incinerație[1]. Deşi în afara perimetrului cercetat mai pot exista, desigur, unele

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

înmormântări periferice nedezgropate, totuşi considerăm că prin săpăturile noastre au fost dezvelite aproape toate mormintele care alcătuiau acest cimitir, fapt care rezultă şi din planul general. Prin urmare, cu cimitirul de la Ocna Sibiului se poate opera, sub raport statistic, antropologic, al concluziilor de ordin ritual şi istoric, aşa cum se operează de obicei cu un complex arheologic explorat integral[2].

Metoda de cercetare în teren, pe care am adaptat-o şi am aplicat-o din primul şi până în ultimul an al investigaţiilor, a constat în dezvelirea cimitirului în *sistem covor*, cu săparea de parcele largi de 3m şi de 10-25 m lungime, adâncite totdeauna până în stratul de pământ neumblat. Fiecare mormânt descoperit a fost înregistrat separat cu toate datele şi observaţiile aparţinătoare, inclusiv ridicarea oaselor pentru analiza antropologică. Marcarea mormintelor pe planul general la cimitirului, întocmirea de desene, schiţe şi executarea de fotografii, ori de câte ori am considerat necesar, au fost operaţii care făceau parte din maniera de lucru obişnuită.

Faptul că din primul moment ne-am dat seama că ne aflăm într-un cimitir ale cărui morminte, din cauza adâncimii prea mici, Au fost atinse şi deteriorate în mare măsură de lucrările agricole periodice, ne-a determinat să luăm măsurile cuvenite, spre a evita amestecarea inventarelor funerare şi a urnelor rupte de plug şi răspândite, sub forme de fragmente ceramice, pe teren. Astfel, am preîntâmpinat pericolul real de a considera drept morminte şi nişte *membra disiecta* din una şi aceeaşi înmormântare, ceea ce ar fi putut duce la o denaturare a situaţiei existente.

Cât priveşte studiul materialului, al riturilor şi al practicilor funerare, încadrarea cronologică şi aprecierea lor etno-culturală, am ţinut seama de stadiul cercetărilor, criteriilor, şi cunoştinţelor pe plan ştiinţific naţional şi internaţional, oprindu-ne la concluziile care ni s-au părut cele mai verosimile. Indiferent la încheierile la care am ajuns, susceptibile totdeauna de

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

modificările firești impuse de progresul cercetării şi opticii istorice, cimitirul de la Ocna Sibiului rămâne un document arheologic important, în contextul problemelor etnice care se pun pentru istoria românilor şi a sud-estului european în secolele VIII-IX. Oricum, acest cimitir nu poate fi scos din rândul descoperirilor analoage cunoscute acum, atât pe teritoriul țării noastre cât şi în unele țări vecine, ci se cere încadrat în acelaşi orizont arheologic, cronologic şi de rit funerar specific, spre a putea determina cât mai corect etnicul populației. de aceste considerente majore am fost călăuziți în prelucrarea ştiințifică a întregului material.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

DESCRIEREA MORMINTELOR

Mormântul 1 (pl. V). Incinerație cu urnă. Ad. 40-45 cm. Urna este o oală întreagă, lucrată la roată înceată, împodobită pe jumătatea superioară cu benzi de linii în val şi portative. Partea inferioară este lipsită de ornamentație. Gura urnei a fost ruptă de plug. Culoarea pastei est cenuşie-cafenie. În urnă s-au identificat oase de la doi indivizi de vârstă apropiată şi de sex opus, probabil soț şi soție. La golire, printre oasele calcinate s-a găsit un os de animal ornamentat, probabil de la un mâner şi un cui de fier scurt, ambele trecute prin foc (pl. XXVII). Acest mormânt şi următoarele patru au fost descoperite fortuit, în primăvara anului 1961 şi recuperate de profesorul Gh. Ruga.

Mormântul 2 (pl. V). Incinerație cu urnă. Din urnă s-au găsit fundul şi cioburile de la o oală cu pereții groşi (întregită), de culoare cărămizie-bej, lucrată cu roată înceată. Restul a fost complet distrus de plug. Ad. Circa 20 cm. *Conținut:* oase umane calcinate de adult şi bucățele de cărbuni. Fără inventar.

Mormântul 3 (pl. V). Incinerație cu urnă. Ad. 20-25 cm. Din urnă, care este o oală lucrată cu roata rapidă, din pastă nisipoasă, cenuşie-cafenie, s-a păstrat partea inferioară, dar şi aceasta crăpată şi corodată. S-au mai păstrat cioburile din partea superioară. Pe unele cioburi ale urnei întregite se disting ornamente în val şi linii paralele. *Conținut:* oase calcinate de om adult (femeie), în cantitate mare, amestecate cu bucățele de cărbune. Fără inventar.

Mormântul 4 (pl. XXIII). Incinerație cu urnă. Ad. circa 20 cm. Urna s-a găsit răsturnată şi sfărâmată de plug. Din ea se păstrează resturi din pereți şi fundul cu oase calcinate în el. Urna este o oală fără toarte, lucrată cu mâna, din pastă cărămizie. În jurul urnei, pe o suprafață de un metru pătrat, s-a găsit un

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

fragment dintr-o apucătoare de capac şi câteva cioburi din altă oală decorată cu scobituri de unghie, precum şi un fund dintr-o a treia oală. Pe unele fragmente din urnă se distinge un decor cu linii ondulate şi caneluri mari. *Conţinut:* puţine oase calcinate umane (copil de 7-8 ani), rămase pe fundul urnei. Fără inventar.

Notăm că resturile din jurul urnei pot proveni de la alte două morminte deranjate.

Mormântul 5. Despre acest mormânt avem informaţia că la adâncimea de vreo 15 cm, după plug, în timpul aratului, au apărut în acelaşi loc, pe o suprafaţă de circa un metru pătrat, fragmentele unei oale lucrate la roată şi împodobită cu lini ondulate şi portative. Alături de cioburi, s-au observat şi ceva oase umane arse. Obiecte de inventar nu se menţionează.

Mormântul 6. Incineraţie cu urnă. Ad. 20 cm. Partea superioară a urnei a fost distrusă de fierul plugului, păstrându-se numai partea inferioară. Urna este oală fără toarte, lucrată cu roată rapidă, din pastă foarte friabilă, cu mult nisip, având culoare negricioasă. Pe unele cioburi se găseşte, ca ornament banda de linii vălurite şi portativul. *Conţinut***:** oase umane calcinate de adult (femeie) şi cărbune; printre oasele calcinate s-au observat şi fragmente de calotă craniană. Inventar: un cui.

Mormântul 7. Incineraţie cu urnă. Ad. 35 cm. Urna este o oală mare fără toarte, lucrată cu mâna din pastă friabilă, ornamentată pe umeri şi pe gât cu o linie în val, iar pe burtă şi pe partea inferioară cu linii orizontale neregulate. Remarcăm că ornamentaţia trece şi pe partea inferioară. *Conţinut:* oase calcinate de om matur, care umpleau urna mai bine de jumătate, şi cărbune. Fără inventar.

Notăm că la vest de urnă, la distanţă de 10-12 cm, se aflau puţine oase calcinate din scheletul unui copil, puse direct pe pământ, la adâncime de 20 cm, ia mai spre vest cu 10 cm se găsea fundul unui vas, gol, lucrat cu mâna, probabil pentru ofrande, la adâncime tot de 20 cm. Este greu de spus, dacă aici avem sau nu de a face cu un al doilea mormânt.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 8 (pl. VII). Incinerație cu urnă. Ad. 20 cm. Din urnă a rămas doar fundul îngroşat, lucrat cu mâna (?), din pastă grosolană, foarte friabilă şi corodată, de culoare cărămizie şi cu miezul negricios, care conține mult nisip. Partea superioară a fost distrusă de fierul plugului. *Conținut:* foarte puține oase calcinate de copil, extrem de fărâmițate.

Mormântul 9 (pl. II). Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. S-a găsit numai partea inferioară a urnei, care este o oală mare, de culoare cenuşie-cărămizie, lucrată cu roată înceată, din pastă grosolană. Pe un fragment se vede un ornament formată dintr-o bandă cu linii ondulate. Notăm că şi aici fundul oalei este uşor îngroşat. *Conținut:* oase multe de la doi adulți (bărbat şi femeie), precum şi bucățele de cărbune, totul fiind depus în urnă, nimic pe alături. Fără inventar.

Mormântul 10 (pl. II, VII). Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Din urnă, care este o oală mare, fără toarte şi fără ornamente, se păstrează doar trei sferturi din partea inferioară, cu caneluri dese în interior, restul fiind distrus de plug. Urna este lucrată la roată rapidă, din pastă cenuşie-cafenie, cu mult nisip, destul de friabilă. *Conținut:* foarte multe oase calcinate de la doi indivizi maturi (femeie şi probabil bărbat); printre oase se găseau şi bucățele de cărbune, amestecate cu pământ. Fără inventar.

Mormântul 11. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Urna este o oală fără toarte, de culoare cenuşie-bej, lucrată la roată, din pastă nisipoasă, friabilă. Urna a fost distrusă de plug, din ea păstrându-se doar un sfert din partea inferioară. *Conținut:* pe fundul urnei se afla un strat de pământ, pe care erau aşezate bucățele de cărbune, oase calcinate de adult (bărbat) şi adolescent (femeie). *Inventar:* vârful unei lame de cuțit din fier.

Mormântul 12 (pl. II). Incinerație cu urnă. Ad. 23 cm. Ca urnă s-a folosit o oală fără toarte, lucrată cu roata, din pastă nisipoasă, având suprafața cărămizie şi miezul negru. Din urnă se păstrează numai o cincime din partea inferioară, restul fiind distrus de plug, în timpul aratului. *Conținut:* oase calcinate de

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

om matur şi bucăţele de cărbune, aşezate pe un strat de pământ, depus (desigur, ritual) pe fundul urnei. *Inventar:* nimic.

Mormântul 13 (pl. II). Incineraţie cu urnă. Ad. 22 cm. S-a păstrat numai o treime din urnă, partea ei inferioară, restul fiind distrus de plug. Urna este o oală fără toartă, lucrată cu mâna, cu fundul şi pereţii groşi, de culoare bej-cărămizie. *Conţinut:* puţine oase calcinate de om matur, amestecate cu bucăţele de cărbune. Fără inventar.

Mormântul 14 (pl. II). Incineraţie cu urnă. Ad. 20 cm. Din urna lucrată cu roata, care este o oală de culoare negricioasă în exterior şi cărămizie în interior, s-a păstrat numai fundul şi puţine oase umane calcinate, foarte fărâmiţate. Fără inventar.

Mormântul 15 (pl. II). Incineraţie cu urnă. Ad. 20 cm. Mormântul este format dintr-un de oală lucrat cu mâna şi foarte puţine oase calcinate de adult şi bucăţele de cărbune. Fără inventar. De notat că acest mormânt se află foarte aproape de M14 şi s-ar putea să fie vorba de o înrudire între cei doi defuncţi. Dar nici întâmplarea nu poate fi exclusă în explicare acestei adiacenţe.

Mormântul 16 (pl. II). Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Urna este formată dintr-o oală mare, fără toarte, lucrată la roată, fără ornamente pe jumătatea inferioară, singura păstrată. *Conţinut:* oase arse de adolescent şi bucăţele de cărbune. *Inventar***:** o bucăţică de fier, care seamănă cu un vârf de săgeată.

Mormântul 17. Inhumaţie. Ad. 43 cm. Schelet de om matur. Orientarea cu capul spre NE şi picioarele spre SV. Culcat pe spate cu picioarele întinse şi paralele, privirea spre SV. Mâna dreaptă era întinsă pe lângă corp, iar stânga îndoită din cot, adusă pe bazin. Lungimea scheletului: 1,56. Starea de conservare a oaselor este slabă, probabil din cauza adâncimii mici a gropii sepulcrale. În groapă s-au găsit cioburi neolitice Petreşti. Se pare că ele provin din stratul de cultură. Fără inventar. După aspectul bazinului, defunctul pare a fi bărbat.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 18. Incinerație cu urnă. Ad. 20 cm. Din urnă a mai rămas doar o mică parte din jumătatea inferioară, care permite să constatăm că era lucrată la roată din pastă nisipoasă, de culoare negricioasă, având ca decor bandă de linii drepte şi vălurite. *Conținut***:** câteva oase calcinate şi bucățele de cărbune. Fără inventar.

Mormântul 19. Incinerație cu urnă. Ad. 22 cm. Urna era formată dintr-o oală mare, fără toarte, de culoare negricioasă, lucrată la roată şi împodobită cu linii orizontale şi ondulate. Din ea s-a păstrat doar partea inferioară, restul fiind distrusă de plug. *Conținut:* oase arse de adult (femeie), amestecate cu bucățele de cărbune, aşezate pe un strat de pământ, care a fost depus intenționat chiar pe fundul urnei. Fără inventar.

Mormântul 20 (pl. XII). Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Urna a fost tăiată de plugul tractorului mai mult de jumătate. Ea este o oală fără toarte, lucrată cu roata, de culoare cenuşie-brună. *Conținut:* oase arse de om matur (femeie). Fără inventar. Observăm că şi aici s-au presărat, pe fundul urnei, un strat de pământ negru, gros de 3 cm, peste care s-au aşezat oasele calcinate ale defunctului.

Mormântul 21. Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Urna, distrusă de plugul tractorului, era o oală lucrată cu roata din care nu a mai rămas decât fundul şi puține cioburi din pereți. *Conținut:* oase arse de om adult. Fără inventar.

Mormântul 22 (pl. XIII, XIV, XXIV). *Inhumație.* Ad. 52 cm. Copil. Orientarea: capul spre SE, picioarele întinse şi paralele către NV. Din schelet s-au păstrat câțiva dinți de lapte, resturi din oasele picioarelor (aproape praf) şi o bucățică din mandibulă. Restul scheletului s-a descompus, din cauza adâncimii mici a gropii sepulcrale. Scheletul era aşezat în stratul de pământ galben. Nu cunoaştem poziția mâinilor. *Inventar:* o oală aşezată la picioare, în partea dreaptă, pentru ofrandă (pl. XIV). Oala s-a găsit culcată cu gura spre NV. Mormântul este contemporan cu

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

cele de incinerație, după cum indică factura oalei, pusă ca inventar.

Mormântul 23 (pl. X, XIV, XXIV). *Inhumație.* Ad. 60 cm. Copil. Orientarea: capul spre SE, picioarele întinse şi paralele către NV. Din schelet (lung de 70-80 cm) s-a păstra capul şi ceva din oasele picioarelor (praf). Lungimea 75-80 cm. *Inventar:* oala mică fără toarte, întreagă aşezată lângă cap, culcată cu gura spre NV (către picioare). Notăm că oala este ornamentată pe umăr cu câteva caneluri (pl. XIV).

Mormântul 24. Inhumație (pl. VIII, XVII, XXIV). Ad. 50 cm. Schelet de copil. Orientarea: NV (picioarele), SE (capul). Această orientare o presupunem după resturile de oase foarte măcinate. Din schelet nu s-a păstrat decât o dâră de praf din oasele picioarelor, iar din rest numai firişoare de praf osos. *Inventar:* o oală mică, fără toarte şi cu ornamente de benzi ondulate şi linii drepte pe umăr; s-a găsit culcată, cu gura spre SE, la picioare, în partea stângă.

Mormântul 25. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Distrus de plugul tractorului. Din urnă a mai rămas doar partea inferioară cu puține oase arse, provenite de la doi indivizi adulți, probabil bărbat şi femeie. Urna era o oală de culoare negricioasă-cafenie, lucrată la roată înceată. Fără inventar.

Mormântul 26 (pl. XIV). Incinerație cu urnă. Ad. 28 cm. Urna este o oală fără toarte, lucrată cu roată înceată, de culoare negricioasă-cafenie, cu fundul plat şi ornamentată cu portative de linii drepte. Partea ei superioară a fost ruptă de plugul tractorului. *Conținut:* oase calcinate de la doi indivizi adulți (bărbat şi femeie), amestecate cu pământ, în cantitate mare: printre oase nu s-a găsit nici cenuşă şi nici cărbune. Fără inventar. Notăm că sub fundul urnei s-au găsit câteva bucățele de cărbune, aşezate probabil cu semnificație rituală.

Mormântul 27 (pl. IX). Incinerație cu urnă. Ad. 26 cm. Urna a fost ruptă de plugul tractorului şi distrusă de la jumătate în sus. Ea era o oală fără toarte, de culoare negricioasă, lucrată cu roata.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Conţinut: oase calcinate de om matur, provenite de la doi indivizi (probabil bărbat şi femeie), amestecate cu pământ negru pătruns de deasupra, fără cenuşă şi cărbune. Fără inventar.

Mormântul 28 (pl. IX, XIV). Incineraţie cu urnă. Ad. 23 cm. Aproape complet distrus de tractor. Urna a fost dislocată cu totul şi cioburile împrăştiate. S-au găsit foarte puţine oase umane arse, din cauză că urna fusese dislocată şi spartă de plugul tractorului. Printre cioburile urnei, lucrată l roată rapidă, s-au găsit multe bucăţele de cărbune şi o bucată de lemn gros (lungă de 10 cm), carbonizată şi compactă. Fără inventar.

Mormântul 29 (pl. IX). Incineraţie cu urnă. Ad. 40 cm. Urna era o oală mică, fără toarte şi lucrată cu mâna, nestricată de plugul tractorului. *Conţinut:* pe fundul urnei se găsea un strat de pământ negru, gros de 4 cm, peste care s-au depus oasele arse ale defunctului (copil); lipseşte cenuşa şi cărbunele. *Inventar:* o bucăţică plată de fier, ruptă probabil din lama unui cuţit (lungimea 3 cm, lăţimea 1,7 cm).

Mormântul 30 (pl. VIII, XV). Incineraţie cu urnă. Ad. 40 cm. Urna este o oală mare, fără toarte, lucrată la roată, care s-a păstrat aproape nestricată de plugul tractorului. Ea s-a găsit plină, până aproape la gură, cu oase calcinate de om matur, nu prea bine arse. Oasele, aparţinând la doi indivizi (probabil bărbat şi femeie), erau amestecate cu câteva bucăţele de cărbune şi mult pământ. Lipseşte cenuşa. Pe fundul urnei s-a depus un strat de pământ negru, curat, gros de 3cm, peste care s-au aşezat oasele calcinate. Fără inventar.

Mormântul 31 (pl. VIII, XV). Incineraţie cu urnă. Ad. 40 cm. Urna este o oală mare, brună-cărămizie, fără toarte, lucrată din pastă nisipoasă, la roată înceată. S-a găsit în poziţie verticală, plină cu oase umane nu tocmai bine arse. *Conţinut:* oase calcinate de la doi indivizi maturi (bărbat şi femeie), amestecate cu pământ negru; lipseşte cenuşa şi cărbunii. *Inventar:* un vârf de cuţit din fier, mâncat de rugină.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 32. Inhumaţie. Ad. 55 cm. Mormânt de copil. Scheletul s-a găsit culcat pe spate cu mâinile, probabil întinse pe lângă corp. orientare: capul spre E, picioarele întinse spre V. lungimea scheletului: 90 cm. Starea de conservare a oaselor foarte slabă. S-au păstrat oasele capului, un dinte de lapte, fragmente din oasele bazinului, vârful picioarelor, o dâră de praf osos, foarte fin, din coloana vertebrală (regiunea cervicală) şi aşchii fragile din *humerus*. Vârsta copilului defunct pare a fi sub şapte ani, după cum indică lungimea scheletului şi dintele de lapte. *Inventar:* în partea stângă a capului o ulcică întreagă, fără toarte, aşezată în poziţie verticală, plină cu pământ şi fără capac; lângă tâmpla dreaptă s-a găsit un cercel din fir simplu de bronz, cu capetele petrecute. După cum arată cercelul, mormântul aparţine unei fetiţe.

Mormântul 33. Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Distrus complet de plugul tractorului. Pe o suprafaţă de aproape $1m^2$ s-a observat că se găseau risipite oase umane arse şi bucăţi dintr-o oală, lucrată la roată. Putem presupune că fragmentele ceramice provin din urna incinerată. Alte elemente sepulcrale nu s-au înregistrat. Fără inventar.

Mormântul 34 (pl. II, XII, XV). Incineraţie cu urnă. Ad. 40 cm. Drept urnă s-a folosit o oală mare, lucrată la roată rapidă. Partea ei superioară a fost ruptă de plug, dar s-au găsit şi fragmente din buză. *Conţinut:* oase multe de om matur, bine calcinate, aşezate direct pe fundul urnei, fără stratul de pământ negru, prezent în alte cazuri. Cenuşa şi cărbunele lipsesc. Fără inventar.

Mormântul 35. Incineraţie, probabil cu urnă. Ad. 30 cm. Complet distruse de tractor. Mormântul este prezent doar prin puţine oase calcinate de om matur şi câteva cioburi, lucrate cu roata înceată, provenite eventual din urnă. Fără inventar.

Mormântul 36 (pl XI). Incineraţie cu urnă. Ad. 35 cm. Urna, lucrată la roata înceată şi având fundul plat, a fost tăiată de plug.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Pe fundul urnei, păstrate *în situ*, s-au găsit oase calcinate, puține. Cenușa şi cărbunele lipsesc. Fără inventar.

Mormântul 37 (pl. X). Incinerație cu urnă. Ad. 35 cm. Urna este o oală fără toarte, lucrată la roată înceată. Ea a fost retezată de plugul tractorului mai mult de jumătate. În partea inferioară păstrată s-au găsit multe oase calcinate de om matur (bărbat), în cantitate mare, fără cenușă, amestecate cu sporadice bucățele de cărbune. *Inventar:* sfărâmături dintr-un obiect de fier, neprecizabil ca utilizare.

Mormântul 39 (pl. III, XV). Incinerație cu urnă. Ad. 50 cm. Ca urnă s-a utilizat o oală întreagă, lucrată la roată înceată, din pastă gri-negricioasă, bine arsă, ornamentată pe umăr cu două caneluri. Ea are fundul plat şi s-a găsit în poziție verticală, fără capac. *Conținut:* oase bine calcinate de la doi indivizi maturi (probabil bărbat şi femeie). Lipseşte cenușa şi cărbunele. *Inventar:* o bucățică de fier, în formă de scoabă, provenită probabil de la targa mortuară.

Mormântul 39 (pl. III, IX). Incinerație cu urnă. Ad. 50 cm. Urna s-a găsit aproape lipită de cea din M38, fapt care ar putea arăta că defunctul aparținea aceleiaşi familii. Oală-urnă s-a găsit turtită de tractor, dar s-a putu întregi. Nu avea capac. Ea este o oală fără toarte, lucrată cu oală înceată, din pastă bună, fără prea mult nisip, are fundul plat şi este lipsită de ornamentație. *Conținut:* oase de la un bărbat şi o femeie, puternic arse, fără cărbuni şi cenușă printre ele. *Inventar:* o lamă de cuțit din fier.

Mormântul 40 (pl. XXIII, XXV).*Inhumație.* Ad. 55 cm. Defunctul este un copil de 2-3 ani. Scheletul este orientat cu capul spre SE, picioarele spre NV. Se păstrează o parte a oaselor craniului, slabe urme din torace, dinți de lapte şi falange de la picioare. Fără inventar. După urmele de oase vizibile, lungimea scheletului poate fi apreciată la 60 cm. Notăm că oasele sunt extrem de prost conservate. La demontare, ele s-au fărâmat aproape toate, încât nu s-au putut ridica decât puține fragmente din oasele capului şi dinții.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 41 (pl. III). Incinerație cu urnă. Ad. 38 cm. Partea superioară a urnei a fost ruptă de plug. Ea este o oală fără toarte, lucrată la roată înceată, din pastă de culoare negricioasă. *Conținut:* oase calcinate de la doi adulți (probabil bărbat şi femeie), fără cărbune şi cenuşă. *Inventar:* o bucățică din lama unui cuțit de fier.

Mormântul 42 (pl. III, XVI). Incinerație cu urnă. Ad. 37 cm. Drept urnă, s-a pus o oală cenuşie-brună, lucrată la roată rapidă, din pastă nisipoasă, ornamentată cu linii orizontale, dese, plasate pe umăr. Urna s-a găsit atinsă de plugul tractorului şi uşor înclinată spre sud. *Conținut:* puține oase arse de adolescent. Fără inventar.

Mormântul 43 (pl. XI, XVI). Incinerație cu urnă. Ad. 50 cm. Ca urnă, s-a utilizat o oală fără toarte, lucrată la roată rapidă, din pastă brună, nisipoasă, având fundul retezat şi neîngroşat. Ea a fost atinsă de tractor şi şi-a găsit uşor înclinată spre est. *conținut:* oase din scheletul a doi oameni maturi (bărbat şi femeie), foarte puțin calcinate. Fără inventar.

Mormântul 44 (pl. VII). Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Urna este o oală fără toarte, lucrată cu roată înceată, din pastă nisipoasă, de culoare negricioasă-brună. Partea ei superioară a fost distrusă de plug. Jumătatea inferioară s-a găsit în poziție verticală, conținând puține oase calcinate de la un copil şi de la un adolescent. *Inventar:* doi cercei din fir simplu de bronz şi o lamă de cuțit din fier.

Mormântul 45. Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Urna a fost zdrobită şi dislocată de tractor. Din ea au rămas numai câteva fragmente, asociate cu oase umane calcinate, împrăştiate pe o suprafață de aproape 1 m^2. Cioburile adunate de pe teren provin dintr-o roată de culoare brună, lucrată la roată înceată, din pastă nisipoasă. Fără inventar.

Mormântul 46 (pl. III, XVI). Incinerație cu urnă. Ad. 38 cm. Urna, ruptă de plug în partea superioară, este o oală de culoare brună, lucrată la roată înceată, din pastă fără nisip şi ornamentată

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

cu linie ondulată, striuri şi crestături. Ea are fundul plat şi îngroşat, prevăzut cu *umbo* în centru. *Conţinut:* oase arse provenite din scheletul unui bărbat şi al unei femei. Fără inventar.

Mormântul 47 (pl. XVII). Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Urna, complet distrusă de plugul tractorului şi dislocată, s-a găsit sub formă de cioburi împrăştiate prin pământ, împreună cu sfărâmături de oase calcinate. Este o oală fără toarte, lucrată cu roată înceată, din pastă cu nisip şi pietricele, de culoare negricioasă şi ornamentate cu linii ondulate, rudimentar executate. Tot colo s-au găsit şi câteva cioburi din late trei vase, dislocate de plug. *Conţinut:* puţine oase calcinate de adolescent, fărâmiţate şi risipite pe o suprafaţă de 1 m^2. Fără inventar.

Mormântul 48 (pl. III). Incineraţie cu urnă. Ad. 36 cm. Urnă distrusă de plug. Au rămas din ea puţine fragmente şi oase calcinate de adolescent. Rezultă că urna era lucrată la roată, din pastă nisipoasă, de culoare brună în exterior şi cu miezul negru. Pe unele cioburi provenite din umărul urnei se află, ca ornament, linii vălurite. *Conţinut:* puţine oase arse, dispersate, adunate bucăţică cu bucăţică, de prin pământ. Se pare că oasele sunt de la doi indivizi. Fără inventar.

Mormântul 49 (pl. XXIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Urnă dislocată de plug. Se păstrează cioburi din buză şi partea inferioară, care arată că ea era lucrată la roată înceată, din pastă brună-negricioasă, fără nisip, împodobită cu linii ondulate pe umăr. *Conţinut:* oase calcinate de adolescent, între care şi măsele cariate. Fără inventar.

Mormântul 50 (pl. III, XI, XVIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 42 cm. Urna, atinsă de tractor, s-a găsit aproape întreagă, în poziţie verticală, uşor înclinată spre sud. Este o oală negricioasă, lucrată la roată rapidă, din pastă nisipoasă, având fundul plat, neîngroşat, iar ca ornament benzi de linii ondulate. *Conţinut:* oase arse de om matur (bărbat şi femeie). Fără inventar.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 51 (pl. IIIa, X, XVI). Incinerație cu urnă. Ad. 32 cm. Urna este stricată de plug, dar a putu fi întregită. Ea este o oală fără toarte, lucrată la roată, din pastă de culoare cafenie-negricioasă, bine arsă, ornamentată cu portative de linii drepte şi benzi vălurite. *Conținut:* oase calcinate din scheletul a doi indivizi adulți. Fără inventar.

Mormântul 52 (pl. XXI). Incinerație cu urnă. Ad. 35 cm. Din urna stricată de tractor şi dislocată au rămas numai cioburi mărunte, lucrată la roată înceată, de culoare negricioasă, cu puțin nisip în pastă şi ornamentate cu linii orizontale şi benzi vălurite. *Conținut:* oase de om matur. Fără inventar.

Mormântul 53 (pl. XII). Incinerație cu urnă. Ad. 34 cm. Urna, distrusă de plug, nu se poate întregi. Cioburile păstrate arată că ea era lucrată la roată rapidă, din pastă nisipoasă, bine arsă, având fundul plat şi decor în partea superioară. *Conținut:* oase calcinate de la doi adulți (bărbat şi femeie). Fără inventar.

Mormântul 54 (pl. XI). Incinerație cu urnă. Ad. 28 cm. Deranjat de tractor. Din urna spartă s-au păstrat cioburi de culoare cafenie, lucrate cu roata rapidă, din pastă nisipoasă. Cioburile rămase erau amestecate cu oase calcinate de la doi adolescenți. Printre oase s-a aflat şi un dinte (molar). Fără inventar.

Mormântul 55. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Complet distrus şi dislocat de plug. Din mormânt au rămas doar puține oase risipite prin pământ şi amestecate cu cioburi dintr-o oală lucrată la roată înceată, de culoare brună-cărămizie. S-au identificat şi câteva cioburi din alte două oale, modelate, de asemenea, cu roata înceată. După aspect, oasele arse par a fi de adolescent. Fără inventar.

Mormântul 56 (pl. III, XVII). Incinerație cu urnă. Ad. 42 cm. Urna este o oală negricioasă, fără toarte, lucrată cu roată rapidă, din pastă nisipoasă, cu bogate ornamente de benzi ondulate şi linii drepte. Ea s-a găsit ruptă de plugul tractorului în partea superioară. Fundul ei este îngroşat. Din buză nu s-a păstrat

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

nimic. *Conţinut***:** multe oase calcinate de om matur (femeie). Fără inventar.

Mormântul 57 (pl. XVII). Incineraţie cu urnă. Ad. 36 cm. Urna este o oală fără toarte, lucrată la roată cu învârtire rapidă, din pastă nisipoasă, de culoare negricioasă-brună. S-a găsit ruptă în bucăţi rămase pe loc. Îi lipseşte o parte din buză şi gât. Pe umăr este ornamentată cu caneluri neregulate. Ea are fundul plat şi îngroşat. *Conţinut:* oase arse de om matur şi de copil de circa şase ani. Fără inventar.

Mormântul 58. Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Urna este foarte stricată de tractor şi nu se poate întregi. Cioburile rămase din ea sunt lucrate la roată înceată, din pastă nisipoasă de culoare negricioasă-brună. S-au identificat şi cioburi din alte două vase, de aceeaşi factură. Printre cioburi s-a găsit şi fundul urnei, care este mic, plat şi uşor îngroşat. Poziţia urnei în groapă este verticală. *Conţinut:* puţine oase arse de adolescent şi de copil, printre care şi puţin cărbune. Fără inventar.

Mormântul 59 (pl. XVII). Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Urna este dislocată de tractor, ruptă în bucăţi şi nu se poate întregi. Cioburile ei sunt lucrate la roată cu învârtire înceată, din pastă brună, nisipoasă, unele având decor de linii ondulate. *Conţinut***:** oase mărunte, bine calcinate, dar puţine. Fără inventar.

Mormântul 60 (pl. XIII, XVIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 28 cm. Dislocat de tractor şi oasele risipite. Urna este o ulcică lucrată la roată cu învârtire lentă, din pastă nisipoasă, de culoare brună-cărămizie, ornamentată cu linii vălurite în jumătatea superioară şi striuri de mijloc. Câteva fragmente arată că buza ei era foarte puţin răsfrântă. *Conţinut:* oase umane calcinate, puţine şi fărâmiţate. Fără inventar.

Mormântul 61 (pl. VIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 50 cm. Oală-urnă a fost atinsă de plug şi gura distrusă. Ea este lucrată la roată rapidă, din pastă nisipoasă, are culoare cărămizie, pereţi subţiri, fundul uşor îngroşat. Pe corpul ei, ca decor, se disting linii drepte şi ondulate. *Conţinut:* multe oase arse de la doi

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

indivizi maturi (bărbat şi femeie) şi bucăţele de cărbune; cenuşa lipseşte. Fără inventar.

Mormântul 62 (pl. IIIa, XIII, XVIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 43 cm. Urna, aşezată în poziţie verticală, este o oală fără toarte, lucrată cu roata, din pastă brună-negricioasă, împodobită cu linii dese pe jumătatea superioară. Are fundul plat, uşor îngroşat şi pasta fragilă. *Conţinut:* oase de la doi adulţi, bine arse, dar puţine. Inventar: un cuţitaş din fier.

Mormântul 63. Inhumaţie. Ad. 43 cm. Schelet de copil (2-3 ani), complet descompus. Din el s-a găsit doar o parte din oasele capului, foarte subţiri. Resturi sau urme din schelet nu s-au găsit, nici măcar sub formă de praf osos, motiv pentru care orientarea nu se poate preciza. Totuşi, este de presupus că scheletul stătea culcat pe spate cu capul spre SE şi picioarele spre NV, cu mâinile aşezate pe lângă trup, ca şi în cazul celorlalte morminte de copii înhumaţi. Fără obiecte de inventar.

Mormântul 64. Incineraţie cu urnă. Ad. 34 cm. Urna dislocată de tractor. *In situ* a rămas numai fundul ei, singurul care se păstrează. Acesta este lucrat cu roata rapidă, din pastă brună-negricioasă, conţinând mult nisip. *Conţinut:* puţine oase calcinate de la doi adulţi. Fără inventar.

Mormântul 65 (pl. IIIa, XII). Incineraţie cu urnă. Ad. 34 cm. Urna, înclinată spre SV, este ruptă mai bine de jumătate de plugul tractorului. Cioburile păstrate sunt lucrate la roata cu turaţie rapidă, din pastă nisipoasă, de culoare cenuşie-negricioasă, ornamentate cu linii orizontale şi paralele, precum şi cu linii vălurite. Oase calcinate de om adult (bărbat) şi adolescent (femeie). *Inventar:* fragmente dintr-un obiect de fier, neidentificabil ca întrebuinţare.

Mormântul 66 (pl. XVII). Incineraţie cu urnă. Ad. 34 cm. Urna, înclinată spre E, este ruptă de plug în partea superioară. Şi aici urna este o oală fără toarte, lucrată cu roata, din pastă nisipoasă, friabilă, ornamentată cu linii paralele. Fundul ei este plat şi uşor îngroşat. Urna este de culoare brună- cărămizie.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Conținut: puține oase calcinate de adolescent (femeie). Fără inventar.

Mormântul 67. Incinerație cu urnă. Ad. 22 cm. Din oala-urnă, tăiată de plug până la bază şi dislocată complet, n-au mai rămas decât trei cioburi mici şi subțiri, lucrate cu roata, din pastă nisipoasă, provenite din burta oalei. Pe locul mormântului s-au descoperit oase calcinate de om matur, foarte dispersate. Fără inventar.

Mormântul 68 (pl. XIII). Incinerație cu urnă. Ad. 23 cm. Urna a fost retezată de tractor până aproape de fund, care a rămas *in situ*, conținând oase calcinate. După factura părții inferioare a urnei, se vede că ea era o oală lucrată cu roată înceată, din pastă brună-negricioasă, cu mult nisip. *Conținut:* oase bine calcinate de la un om adult şi un copil de 5-6 ani. Fără inventar.

Mormântul 69 (pl. XXI). Incinerație cu urnă. Ad. 38 cm. Urnă modelată pe roată înceată, ruptă de tractor până la jumătate şi cioburile pierdute. Partea inferioară, însă, se păstrează în poziție verticală şi conține foarte multe oase calcinate, provenite de la doi defuncți maturi, unul fiind o femeie de circa 30 de ani. Oala-urnă este făcută din pastă brună-negricioasă, cu mult nisip. Unele cioburi din ea au, ca ornament, linii paralele. Urna are fundul plat şi îngroşat. Fără inventar.

Mormântul 70. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Distrus de tractor. Se păstrează numai fundul urnei cu puține oase calcinate de om matur (bărbat) şi de adult (femeie). Fără inventar. În jurul urnei nu s-au constatat oase calcinate, totul fiind depus în urnă.

Mormântul 71 (pl. IIIa, XIX). Incinerație cu urnă. Ad. 37 cm. Urna se păstrează întreagă, doar puțin atinsă de fierul plugului. Ea se găsea în poziție verticală, prezentând crăpături în pereți, cauzate de presiunea transmisă de deasupra. Urna este o oală mare, fără toarte, lucrată la roată cu turație lentă, din pastă de culoare negricioasă. *Conținut:* oase bine calcinate de la doi indivizi (bărbat şi femeie de circa 30-35 de ani), precum şi firicele de cărbuni. Fără inventar.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 72 (pl. IIIa). Incinerație cu urnă. Ad. 38 cm. Distrus de tractor. Se păstrează numai fundul urnei, modelată pe roată înceată şi o mână de oase calcinate de la un adolescent (femeie) şi un bărbat matur. Din partea păstrată rezultă că urna era o oală lucrată cu roata înceată, din pastă de culoare negricioasă-cărămizie, având fundul îngroşat. Cărbuni aşezați în urnă, probabil ritual. Fără inventar.

Mormântul 73 (pl. IV). Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Urna a fost retezată de plug până mai jos de jumătate. Se păstrează numai partea ei inferioară, din care rezultă că avem de a face cu o urnă lucrată la roată cu turație lentă, de culoare cărămizie, fundul plat şi îngroşat. *Conținut:* oase umane calcinate (bărbat şi femeie de 25-30 de ani) şi puțin cărbune; pe fundul urnei se găsea un strat de pământ, gros de 3 cm, aşternut intenționat, peste care s-au aşezat apoi oasele arse. *Inventar:* o bucățică de fier îndoită şi oxidată, a cărei proveniență dintr-un anume obiect este greu de precizat.

Mormântul 74 (pl. IV). Incinerație cu urnă. Ad. 42 cm. Urna lucrată cu roată înceată, a fost tăiată de plug în partea superioară, dar s-a păstrat *in situ* şi în poziție verticală. Partea inferioară a urnei, sub presiunea de deasupra, s-a găsit crăpată în mai multe locuri. Urna este o oală mare, lucrată cu roata, lipsită de toarte, ornamentată cu o linie ondulată. Are fundul plat şi îngroşat. *Conținut:* foarte multe oase calcinate de om matur (bărbat) şi adolescent (femeie), depuse pe un strat de pământ gros de 4 cm, care a fost aşezat ritual direct pe fundul urnei; pe stratul de pământ menționat s-a pus mai întâi un fragment din calota craniană şi un os lung fragmentar, probabil de la picior, iar apoi restul oaselor calcinate, fără o ordine precizabilă. *Inventar:* fragmente dintr-o lamă de cuțit din fier, găsite printre oasele calcinate.

Mormântul 75. Incinerație cu urnă. Ad. 28 cm. Din urna modelată pe roata înceată, a fost retezată de fierul plugului de tractor şi din ea a rămas doar partea inferioară, înclinată spre SE.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

ea conţine oase umane calcinate de la un bărbat de circa 35 de ani şi o femeie 25 ani, inclusiv fragmente de calotă craniană şi firicele de cărbune. Urna are fundul îngroşat şi este lipsită de ornamentaţie pe jumătatea inferioară. Fără inventar.

Mormântul 76. Incineraţie cu urnă. Ad. 26 cm. Mormânt distrus de tractor aproape în întregime. Lucrată la roată cu turaţie lentă, din urnă se păstrează doar partea inferioară, dar şi aceasta ruptă în bucăţi. Fundul urnei este uşor îngroşat şi prezintă în centru o mică perforaţie rotundă. *Conţinut:* puţine oase calcinate, aparţinând unei tinere de circa 20 ani şi unui tânăr de circa 25 ani. Fără inventar. Notăm că M 76 se găseşte la numai 15 cm spre sud-est de M 77, fapt care poate indica un grad de rudenie între defuncţii din aceste două morminte.

Mormântul 77. Incineraţie cu urnă. Ad. 23 cm. Urna, modelată pe roată înceată, ruptă şi dislocată de tractor, este o oală de mărime mijlocie, din care nu a mai rămas decât fundul şi puţine fragmente din pereţi. Ea conţine oase calcinate de adolescent (femeie) şi matur (bărbat). Fără inventar.

Mormântul 78. Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Urnă lucrată cu roată înceată, distrusă de plugul tractorului. Se păstrează numai fundul ei, cu o mână de oase calcinate, provenite de la un bărbat (35-40 ani) şi o femeie (30-35 ani). Fără inventar.

Mormântul 79 (pl. IV). Incineraţie cu urnă. Ad. 24 cm. Mormântul este aproape total distrus de tractor, iar din oala-urnă, dislocată din poziţia iniţială, modelată pe roată cu turaţie lentă, se păstrează puţine cioburi şi oase umane calcinate, dispersate pe o mică suprafaţă. Analiza oaselor arată că ele provin de la patru indivizi: un bărbat, o femeie, un copil de patru-cinci ani şi o fetiţă. Fără obiecte de inventar.

Mormântul 80 (pl. IV). Incineraţie cu urnă. Ad. 38 cm. Urna, uşor înclinată spre SV, este ruptă de plug până la jumătate, dar partea ei inferioară s-a găsit *in situ*. Ea este o oală lucrată cu roata înceată, cu fundul plat şi uşor îngroşat. *Conţinut:* oase

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

calcinate din scheletul unei femei (40-45 ani) şi al unui bărbat matur şi puţine bucăţele de cărbune. Fără obiecte de inventar.

Mormântul 81 (pl. IV, XIX). Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Urna, deranjată şi stricată de tractor, era o oală lucrată cu roată rapidă, din pastă negricioasă-cafenie. Jumătatea inferioară a urnei s-a găsit *in situ*, crăpată pe mai multe locuri. *Conţinut:* multe oase calcinate, foarte gracile, care provin din scheletul a doi copii de circa trei ani. *Inventar:* lama unui cuţitaş de fier.

Mormântul 82 (pl. V, XX). Incineraţie cu urnă. Ad. 45 cm. Urna nu a fost atinsă de plug şi astfel s-a păstrat întreagă, doar cu unele crăpături cauzate de presiune de deasupra. Este o oală fără toarte, lucrată la roată înceată, din pastă de culoare brună-negricioasă şi cu ornamente de benzi de linii drepte şi vălurite. *Conţinut:* multe oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie), printre care şi fragmente de calotă craniană. Fără inventar.

Notăm că în jurul urnei şi sub ea s-a găsit un strat subţire de pământ pigmentat cu cărbune (grosimea 3 cm).

Mormântul 83. Incineraţie cu urnă. Ad. 35 cm. Mormântul distrus de tractor. Din urnă n-a rămas decât fundul, cu o mână de oase calcinate, care provin de la doi indivizi, probabil bărbat şi femeie. Fără inventar.

Mormântul 84 (pl. XVIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 32 cm. Urna, lucrată pe roată înceată, este ruptă de plugul tractorului (întregită). În urnă s-au găsit oase calcinate de adult (femeie). Sub urnă s-au descoperit bucăţele de cărbune şi puţine sfărâmături de oase umane calcinate. Fără inventar.

Mormântul 85. Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Mormântul – dacă aici poate fi vorba de mormânt – a fost complet deranjat de fierul plugului şi din el au rămas doar câteva fragmente ceramice, probabil rupte din urnă, precum şi puţine oase calcinate dispersate. Menţionăm că fragmentele ceramice, împodobite cu rotiţa dinţată şi cu linie în val, indică o datare mult mai târzie. Fără inventar.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Mormântul 86. Incinerație cu urnă. Ad. 20 cm. Mormântul a fost dislocat şi complet distrus de tractor. Din el s-au strâns doar puține fragmente din urnă, lucrată cu roata înceată şi sfărâmături de oase calcinate umane. *Inventar:* printre cioburi şi oasele calcinate s-a aflat un fragment dintr-o lamă a unui cuțit din fier.

Mormântul 87. Incinerație cu urnă. Ad. 17 cm. Ca şi precedentul, acest mormânt este distrus de tractor. S-au recuperat numai puține fragmente din urnă şi oase umane calcinate, dispersate. Fără inventar.

Mormântul 88. Incinerație cu urnă. Ad. 20 cm. Complet distrus de tractor. S-au găsit doar fragmente din urnă şi oase umane calcinate, împrăştiate de plug. Fără inventar.

Mormântul 89. Inhumație. Ad. 40 cm. Copil de doi-trei ani. Orientarea: capul spre S-SE, picioarele spre N-NV. Din scheletul foarte rău conservat s-au păstrat calota craniană (foarte friabilă, ca hârtia de subțire), resturi de vertebre din regiunea cervicală (foarte măcinate de vreme), un os lung (probabil de la picioare), iar din restul scheletului nu a mai rămas decât o pigmentație cu praf de oase, care se distinge pe fundul gropii sepulcrale. Lungimea scheletului, forma şi dimensiunile exacte ale gropii mormântului nu au putut fi stabilite. *Inventar:* lângă craniu, în partea de vest, s-a găsit o oală ruptă în bucăți, culcată inițial cu gura spre picioare, adică spre N-NV; această oală, modelată pe roată înceată, are factura urnelor; în mormânt s-a mai găsit un os, probabil de cal, foarte bine conservat, care ar putea proveni de la eventuale ofrande de carne depuse pentru defunct.

Mormântul 90 (pl. VI) Incinerație cu urnă. Ad. 26 cm. Urna, în poziție verticală, a fost ruptă până la jumătate de plugul tractorului. Jumătatea inferioară a oalei-urnă, fără ornamente şi cu fundul îngroşat, lucrată la roată înceată, conținea multe oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie). *Inventar:* un cui mic din fier, trecut prin foc, probabil de la o cataramă.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Menţionăm şi faptul că printre oasele calcinate umane s-au identificat şi fragmente de oase de la ovicaprine, porc sau câine.

Mormântul 91. Incineraţie cu urnă. Ad. 26 cm. Urna dislocată şi sfărâmată de plug. Din ea au rămas numai fragmente şi oase calcinate, care provin din scheletul a doi indivizi maturi (bărbat şi femeie). Fără inventar.

Mormântul 92. Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Din urna dislocată de tractor se păstrează numai partea inferioară, modelată cu roata înceată. În ea s-au găsit oase umane calcinate, amestecate cu pământ. Analiza antropologică a stabilit că oasele calcinate provin de la o tânără de 16-18 ani şi de la un tânăr de 20-25 ani. *Inventar:* fragment dintr-o lamă de cuţit din fier şi un vârf de silex.

Mormântul 93. Incineraţie cu urnă. Ad. 20 cm. Complet distrus de tractor. Din urnă s-au mai găsit doar trei-patru cioburi şi puţine oase calcinate umane. Fără inventar. Caracterul de mormânt rămâne discutabil.

Mormântul 94. Incineraţie cu urnă. Ad. 24 cm. Partea superioară a urnei a fost tăiată şi dislocată de fierul plugului. Partea inferioară a oalei-urnă, modelată pe roata cu turaţie lentă, s-a păstrat *in situ*, cu o mână de oase calcinate umane (bărbat şi femeie). Fără inventar.

Mormântul 95. Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Urna era ruptă de plug până aproape la fund şi cioburile ei împrăştiate. Pe fundul urnei, rămas *in situ*, se aflau o mână de oase umane calcinate (probabil de la doi indivizi) şi firicele de cărbune. *Inventar:* un cui din fier, probabil de la o cataramă.

Notăm că în jurul urnei şi sub ea s-au găsit, presărate, bucăţele de cărbune, probabil cu semnificaţie rituală.

Mormântul 96 (pl. XX) Incineraţie cu urnă. Ad. 36 cm. Urna, înclinată uşor spre nord, a fost ruptă aproape până la jumătate de fierul plugului, dar s-a putu întregi. Este o oală lucrată la roată înceată. În jumătatea ei inferioară s-au găsit oase calcinate provenite de la doi copii de trei-patru ani. Referitor la urnă,

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

observăm că ea seamănă foarte mult cu celelalte urne din cimitir, fiind ornamentată cu benzi de linii vălurite. Mai menționăm şi faptul că, sub oasele calcinate, pe fundul urnei s-a aşezat un strat de pământ, gros de 6-7 cm, foarte probabil cu caracter ritual. Fără inventar.

Mormântul 97 (pl. V) Incinerație cu urnă. Ad. 22 cm. Urna a fost distrusă aproape total de fierul plugului. Nu s-au păstrat din ea decât vreo câteva fragmente şi o mână de oase umane calcinate, dar şi aceasta împrăştiate din pământ. Chiar şi fundul urnei este fragmentat. Fără inventar. Notăm că în jurul urnei şi sub ea s-au găsit firicele de cărbune.

Mormântul 98 (pl. V) Incinerație cu urnă. Ad. 20 cm. Şi aici urna a fost tăiată de fierul plugului, din ea păstrându-se doar partea inferioară, modelată la roată înceată. În urnă erau oase umane calcinate, s-a aşezat ritual, ca şi în alte morminte, un strat de pământ, gros de 5 cm.

Mormântul 99. Incinerație cu urnă. Ad. 29 cm. Ca şi în cazul precedent, urna a fost retezată de plug şi din ea s-a păstrat numai partea inferioară, lucrată cu roată înceată. *Conținut:* oase umane calcinate din scheletul unui bărbat şi al unei femei, precum şi firicele de cărbune. *Inventar:* un mic fragment dintr-o lamă de cuțit din fier. În jurul urnei şi sub ea erau presărate firicele de cărbune, alături de care s-a găsit şi un mic fragment dintr-un piron de fier.

Mormântul 100 (pl. V) Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Distrus de tractor. Se păstrează numai partea de jos a urnei, care conține puține oase arse din scheletul a doi copii, inclusiv fragmente din calota craniană. *Inventar:* un fragment de lamă de cuțit din fier trecut prin foc.

Mormântul 101 (pl. VI, XXVI) *Inhumație*. Ad. 63 cm. Orientarea: capul spre E-SE, picioarele către V-NV. Lungimea scheletului: 1,37 m. poziția: capul culcat pe stânga, mâinile îndoite din cot şi aduse sub cap, iar picioarele întinse şi paralele. Conservarea scheletului este în general slabă. Oasele capului se

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

păstrează în întregime, dar sunt destul de mâncate de vreme. Coloana vertebrală lipseşte integral şi o parte din oasele bazinului. Lipsesc, de asemenea, coastele, claviculele, omoplaţii şi sternul. Oasele membrelor superioare s-au păstrat, dar sunt rău conservate, iar carpienele lipsesc şi ele. Apofizele femurului, tibiei şi peroneului apar foarte măcinate. În general, oasele membrelor inferioare se prezintă într-o stare slabă de conservare. Din tarsiene şi metatarsiene se păstrează doar sfărâmături. Dentiţia se păstrează în cea mai mare parte şi în bună stare. Cât priveşte vârsta şi sexul celui decedat, se pare că este un băiat de circa 12 ani, de statură mijlocie. Fără inventar.

Sub schelet s-a găsit gura unui vas neolitic.

Mormântul 102 (pl. VI) Incineraţie cu urnă. Ad. 47 cm. Urna este o oală de formă lunguiaţă, fără toarte, lucrată cu roata, din pastă brună-negricioasă, fără ornamente. S-a găsit întreagă, neatinsă de fierul plugului. În groapa sepulcrală şi sub urnă nu s-a aflat nimic. Conţinutul urnei constă din oase de la doi copii incineraţi şi firicele de cărbune. Fără inventar.

Mormântul 103. Incineraţie cu urnă. Ad. 30 cm. Din urna distrusă de plug nu a mai rămas decât puţin din partea inferioară, care conţinea o mână de oase umane calcinate, provenite din scheletul a doi indivizi adulţi, probabil bărbat şi femeie. Fără inventar. S-au identificat şi trei oase (fragmente) de porc.

Mormântul 104 (pl. VI, XIX) Incineraţie cu urnă. Ad. 27 cm. Şi acest mormânt a fost distrus de plug. Se păstrează numai fundul urnei şi câteva cioburi lucrate cu roata înceată, precum şi puţine oase calcinate de la doi indivizi maturi (bărbat şi femeie). Fără inventar.

În partea de sud-vest a urnei s-a găsit un mic vas fragmentar, care ar putea fi considerat, eventual, ca recipient cu ofrande pentru defunct. Distanţa între vasul adiacent şi urnă era doar de 5-6 cm. În jurul urnei şi sub ea, altceva nu s-a găsit.

Mormântul 105 (pl. VI) Incineraţie cu urnă. Ad. 43 cm. Drept urnă, s-a folosit o oală fără toarte, lucrată cu roată rapidă, din

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

pastă nisipoasă de culoare negricioasă-cafenie, având fundul retezat şi uşor îngroşat. S-a găsit întreagă, nederanjată de plug. *Conţinut:* multe oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie), care umpleau urna până aproape de gură; printre oase s-au identificat şi fragmente de calotă craniană. Fără inventar. S-au identificat şi fragmente de calotă craniană. Fără inventar. S-au identificat şi 17 fragmente de oase arse de pasăre şi ovicaprine, provenite de la ofrande.

Menţionăm şi aici existenţa stratului de "pământ ritual", gros de 4 cm, aşezat pe fundul urnei, sub oasele calcinate; este un pământ negru, curat, fără pigmentaţie cu oseminte, cărbuni sau sfărâmături de lut ars adus de la rugul de ardere al defunctului.

Mormântul 106 (pl. VI, XX). Incineraţie cu urnă. Ad. 42 cm. Oală-urnă, aşezată în groapă în poziţie verticală, se păstrează intactă. Conţine oase calcinate de la două femei adulte şi bucăţele de cărbune. S-au găsit şi fragmente de oase de animale (neidentificabil ca specie). Fără inventar.

Mormântul 107. Incineraţie cu urnă. Ad. 23 cm. Complet distrus şi dislocat de tractor. Nimic nu a rămas *in situ.* S-au găsit doar câteva cioburi din urnă, lucrate cu roata înceată, şi foarte puţine oase umane calcinate. Fără inventar.

Mormântul 108 (pl. XXI). Incineraţie cu urnă. Ad. 23 cm. Urna, modelată pe roată rapidă, s-a găsit ruptă de plug. Este împodobită cu linii paralele. În partea ei inferioară se află o mână de oase calcinate, aşezate pe un strat de pământ negru, curat, depus ritual. Oasele aparţin unui schelet de om adult sau adolescent. Fără inventar.

Mormântul 109. Incineraţie cu urnă. Ad. 26 cm. Ca şi în cazul precedent, urna, lucrată pe roată cu turaţie rapidă, a fost distrusă de plug până în partea ei inferioară, rămasă *in situ*, în poziţie verticală. *Conţinut***:** multe oase calcinate de om matur şi bucăţele de cărbune. Fără inventar.

Mormântul 110 (pl. XIX) Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Urna, făcută la roată rapidă, a fost distrusă de tractor şi dislocată

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

până aproape la bază. În partea păstrată s-a găsit o mână de oase calcinate de adolescent. Fără inventar.

Mormântul 111 (pl. XXIV). Inhumație. Ad. 56 cm. Copil de circa opt-nouă ani. Orientarea scheletului: capul spre SE, picioarele (întinse şi paralele) spre NV. Lungimea scheletului: 1,04 m. poziția: mâinile întinse pe lângă corpul culcat pe spate, cu privirea spre nord-vest. Starea de conservare a scheletului este în general slabă. Pe oasele craniului se văd multe crăpături. Dentiția este completă şi bine conservată. Coloana vertebrală este mult descompusă, ca şi oasele bazinului. Oasele membrelor inferioare şi superioare au fost foarte măcinate, sub acțiunea corosivă a agenților humici. Carpienele, metacarpienele, tarsienele şi metatarsienele s-au descompus aproape cu totul. Ceva mai bine se păstrează oasele lungi: *humerus, cubitus, radius*, femurul, tibia şi peroneul. *Inventar:* la gât s-au găsit zece mărgele de sticlă, de mărime şi forme diferite. Pe trei exemplare se disting picățele galbene şi dungi în spirală de aceeaşi culoare. O mărgea este mai mare şi are o culoare neagră cu luciu asemănător smalțului. După inventar, şi potrivit datelor antropologice, mormântul aparține unei fetițe de şapte-opt ani. Observăm că defuncta avea craniul neobişnuit de mare, în raport cu dimensiunile scheletului.

Mormântul 112. Incinerație cu urnă. Ad. 23 cm. Mormântul acesta a fost deplasat cu un metru de la locul lui inițial. S-a păstrat din el puține sfărâmături de oase umane calcinate de adult şi copil, precum şi câteva cioburi din urnă, care a fost lucrată pe roată cu turație înceată. Fără inventar.

Mormântul 113 (pl. XXI). Incinerație cu urnă. Ad. 54 cm. Urna este o oală fără toarte, lucrată la roata înceată, din pastă de culoare cafenie, ornamentată cu benzi de linii ondulate pe umăr, iar peste restul corpului, până aproape de bază, cu linii paralele. *Conținut:* în urna aproape întreagă s-au găsit multe oase umane, bine calcinate, peste care se afla un strat de pământ infiltrat de deasupra. Studiul antropologic arată că oasele aparțin la doi

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

indivizi maturi (bărbat şi femeie). *Inventar:* un cuţit de fier cu mâner lung de 21 cm.

Mormântul 114 (pl. XX). Incineraţie cu urnă. Ad. 29 cm. Urnă retezată de fierul plugului (întregită). Ea conţinea oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie), amestecate cu pământ. Oala-urnă este lucrată cu roată înceată, din pastă de culoare cafenie, conţinând mult nisip mărunt, ca degresant. Pe mijloc are două benzi de linii ondulate, dar pe partea inferioară este lipsită de ornamentaţie. Fără inventar.

Mormântul 115 (pl. XXVI). Inhumaţie. Ad. 65 cm. Schelet de om matur (femeie), având lungimea de 1,52 m. Orientarea: capul spre SE, picioarele spre NV. Poziţia: decubit dorsal, picioarele întinse, mâna stângă aşezată pe lângă corp, iar dreapta este păstrată numai până la cot; capul s-a găsit înclinat spre dreapta, cu mandibula puţin spre stânga. Conservarea: oasele rău păstrate; coloana vertebrală complet măcinată; se păstrează o parte din dentiţie. *Inventar:* cercel simplu, din sârmă de bronz în urechea stângă şi o mărgea pe gât; cercelul corespunzător din urechea dreaptă nu s-a găsit.

Mormântul 116. Inhumaţie. Ad. 56 cm. Schelet de copil (sub patru ani),, orientat cu capul spre sud-est şi picioarele către nord-est. din schelet se păstrează numai calota craniană, restul s-a descompus fără urme. Din oasele capului sa-u găsit mandibula şi maxilarul superior, precum şi câţiva dinţi din lapte. *Inventar:* o ulcică fragmentară, de culoare cărămizie, fără toarte, lucrată cu roata rapidă, care era aşezată la picioarele defunctului, desigur cu ofrande.

Mormântul 117. Incineraţie cu urnă. Ad. 20 cm. Mormântul a fost complet distrus de tractor. Din el nu au mai rămas decât o mână de oase calcinate (femeie) şi cioburi din urnă (lucrate cu roata înceată), restul fiind total dislocat şi împrăştiat. Fără inventar.

Mormântul 118 (pl. XXIII). Incineraţie cu urnă. Ad. 31 cm. Tăiat de plug. Din urnă se păstrează doar partea inferioară, care

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

conținea oase calcinate de la doi indivizi maturi, amestecate cu pământ. Urna este o oală lucrată la roată înceată, din pastă nisipoasă, de culoare cafenie. Pe partea inferioară, ea nu poartă nici un fel de ornamente. Fără inventar.

Mormântul 119 (pl. XXII). Incinerație cu urnă. Ad. 32 cm. Complet răvășit de plug. Din urnă, lucrată la roată înceată, au mai rămas numai câteva cioburi și partea ei inferioară, care conținea oase umane calcinate de la trei indivizi (un bărbat și doi copii), precum și câteva firicele de cărbune. Din fragmentele păstrate ale urnei rezultă că ea era o oală lucrată la roată, din pastă brună-negricioasă, conținând mult nisip, ca degresant. Pe unele cioburi se disting, ca ornament, linii ondulate. Fără inventar.

Mormântul 120 (pl. XXII). Incinerație cu urnă. Ad. 36 cm. Din urna cinerară, lucrată la roată înceată, retezată de plug și în cea mai mare parte dislocată, se mai păstrează *in situ* partea inferioară, care conține oase calcinate de om matur. Pe fundul urnei, sub oasele calcinate, s-a depus un strat de pământ negru, gros de 4 cm, care avea semnificația rituală întâlnită și în alte morminte. Fără inventar.

Mormântul 121. Incinerație cu urnă. Ad. 32 cm. Complet distrus de plug. Din urnă au mai rămas doar câteva cioburi, iar din conținutul ei o mână de oase calcinate, provenite din scheletul uni bărbat și al unei femei. Fără inventar.

Mormântul 122 (pl. XXII). Incinerație cu urnă. Ad. 40 cm. Gura urnei retezată de plug. Restul oalei-urnă se păstrează și a putut fi întregită. Urna este lucrată cu roata înceată, din pastă cărămizie, nisipoasă, fiind ornamentată pe jumătatea superioară cu striuri dese. *Conținut:* oase calcinate de la doi adulți (bărbat și femeie). Fără inventar.

Mormântul 123 (pl. XXIV). *Inhumație.* Ad. 33 cm. Din scheletul foarte prost conservat se păstrează craniul, iar din membrele inferioare doar dâre de praf osos, după care putem stabili că orientarea defunctului era cu capul spre NV, iar

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

picioarele spre SE. După dentiție, se vede că era un copil de circa opt ani. Descompunerea în grad aşa de mare a osemintelor se poate explica aici prin adâncimea foarte mică a gropii sepulcrale. Fără inventar. Spre deosebire de celelalte morminte de inhumație, curioasă apare aici orientarea scheletului spre nord-vest.

Mormântul 124 (pl. XXII). Incinerație cu urnă. Ad. 30 cm. Distrus de plug. Din urnă s-au păstrat mai multe cioburi şi partea ei inferioară, rămasă *in situ*. Cioburile provin din buză şi pereții oalei-urnă, care este lucrată la roată înceată, din pastă brună-negricioasă şi are ca ornament benzi de linii vălurite (pe umăr) şi striuri. Partea inferioară a urnei este lipsită de ornamente. *Conținut:* puține oase umane calcinate, aparținând unui adult (femeie). Fără inventar.

Mormântul 125 (pl. XXIII). Incinerație cu urnă. Ad. 40 cm. Complet distrus de plugul tractorului. Din urnă, lucrată la roată rapidă, au mai rămas multe cioburi şi foarte puține oase calcinate. Fără inventar.

Mormântul 126 (XXV). *Inhumație.* Ad. 55 cm. Schelet de om matur. Starea lui de conservare este mediocră. Defunctul s-a găsit aşezat în groapă pe spate, cu capul înclinat spre dreapta, mâna stângă întinsă pe lângă corp, iar dreapta, uşor îndoită din cot, adusă pe bazin. Orientarea: capul spre sud-est şi picioarele întinse către nord-vest. Lungimea scheletului 1,52 m. După dimensiunile mici ale bustului şi bazinului, se vede că mormântul aparține unei femei (45-50 ani), de statură mijlocie-mică. Remarcăm că oasele lungi au fost măcinate de vreme şi de asemenea coloana vertebrală. În schimb, dentiția se păstrează mult mai bine şi în cea mai mare parte. *Inventar:* lângă tâmpla stângă, defuncta a avut un cercel de bronz, care s-a sfărâmat, dar care a lăsat pe osul temporal o cocleală verde.

Mormântul 127. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Complet distrus de plugul tractorului. Din urna distrusă şi dislocată s-au mai găsit câteva cioburi din partea ei inferioară (lucrată cu roată

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

înceată), care conținea puține oase calcinate, amestecate cu cărbune. Oasele provin de la un copil şi un adolescent. Fără inventar.

Mormântul 128. Incinerație cu urnă. Ad. 25 cm. Oală-urnă a fost deranjată şi distrusă de plugul tractorului. Din ea se păstrează numai jumătatea inferioară, în care se aflau oase calcinate de la doi indivizi maturi (bărbat şi femeie). Cioburile păstrate arată că urna era o oală lucrată cu roata înceată, din pastă cafenie, nisipoasă, ornamentată cu striuri orizontale. Fără inventar.

Mormântul 129. Incinerație cu urnă. Ad. 24 cm. Complet distrus de plug. Din urnă, modelată grosolan cu mâna, s-au păstrat numai câteva cioburi şi foarte puține oase calcinate din scheletul unui copil de circa patru ani. Fără inventar.

Mormântul 130 (pl. XXIII, XXIX). *Inhumație.* Ad. 30 cm. Schelet de om matur. Orientarea: capul spre SE, picioarele către NV. Poziția: picioarele întinse şi paralele, ambele mâini aduse pe bazin. Conservarea scheletului foarte slabă. Observăm că femurele sunt puțin curbate, maxilarul inferior puțin deplasat, iar coloana vertebrală şi coastele complet descompuse, ca şi oasele bazinului. Mai bine s-au păstrat oasele craniului, clavicula dreaptă, unele părți din membrele superioare şi inferioare. Lungimea scheletului: 1,72 m. *Inventar:* în partea dreaptă, cu vârful lângă cap, s-a găsit o lance de fier, lungă de 30 cm (pl. XXXII); alături de femurul stâng un vârf de săgeată din bronz; la distanța de 40 cm de cap s-a găsit o ulcică neagră, cu toarte, aşezată pe o mică lespede, ca ofrandă pentru defunct; la vârful picioarelor s-au aflat cioburi din două vase, ambele lucrate cu mâna (pl. XXX).

După ridicarea oaselor şi obiectelor din mormânt, s-au constatat cele ce urmează. Unul din vasele de ofrandă găsite la picioarele defunctului este o oală-borcan, de culoare cărămizie (pl. XXX/b, XXXI). Celălalt vas este o strachină mare, de culoare neagră (pl. XXX/a, c). potrivit inventarului, mormântul

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

aparține unui războinic, căruia I s-au pus în mormânt arme şi vase, ca ofrandă. Este singurul mormânt de la Ocna Sibiului în care s-au găsit arm. Inventarul pledează pentru datarea acestui mormânt în vremea din care datează ceramica şi vârful de lance, adică în perioada scitică (sec. VI-V). femurele uşor curbate constituie semnul că defunctul a fost un războinic călăreț. Vârsta lui poate fi apreciată la circa 45 de ani.

Mormântul 131. Incinerație cu urnă. Ad. 26 cm. Partea superioară a urnei a fost retezată de plug, dar partea inferioară se păstrează în întregime. Urna este o oală lucrată la roata rapidă, din pastă nisipoasă şi ornamentată cu striuri. *Conținut:* oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie) şi bucățele de cărbune. *Inventar:* fragment dintr-un obiect de fier, neidentificabil ca întrebuințare.

Mormântul 132. Incinerație cu urnă. Ad. 26 cm. Urna a fost tăiată de fierul plugului până mai jos de jumătate. Partea păstrată *in situ* conținea oase umane calcinate de la doi indivizi maturi, nedeterminabili ca sex. Oasele erau amestecate cu pământ, infiltrat de deasupra. Fără inventar.

Urna este o oală lucrată la roată rapidă, are culoare cafenie, cu nisip în pastă, fundul plat şi îngroşat.

Mormântul 133. Incinerație cu urnă. Ad. 34 cm. Şi aici urna a fost tăiată de fierul plugului mai bine de jumătate, iar partea inferioară, păstrată *in situ*, conținea oase calcinate de om matur (bărbat şi femeie). Oala-urnă, lipsită de ornamentație, este lucrată la roată înceată, din pastă nisipoasă de culoare cafenie-bej. Fără inventar.

Mormântul 134. Incinerație cu urnă. Ad. 35 cm. Şi această urnă, la fel ca precedenta, este retezată de plug, iar *in situ* se păstrează numai partea ei inferioară, în care se găsesc oase calcinate, care provin din scheletul a doi indivizi maturi (probabil bărbat şi femeie). Pe fundul urnei s-a depus un strat de pământ negru, gros de 4-5 cm, cu semnificație rituală, aşa cum s-a mai întâlnit şi în alte morminte. Fragmentele şi părțile păstrate

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

din urnă arată că ea era o oală fără toarte, lucrată cu roata înceată, din pastă nisipoasă, de culoare neagră în interior şi cărămizie în exterior, fiind ornamentată cu striuri orizontale, plasate neregulat. Fără inventar.

Mormântul 135. Incineraţie cu urnă. Ad. 25 cm. Şi acest mormânt a fost distrus şi dislocat de plug. Din el au mai rămas doar câteva cioburi şi puţine oase umane calcinate. Fără inventar.

Mormântul 136. Inhumaţie. Ad. 45 cm. Copil. Orientarea probabilă: capul spre sud-est, picioarele spre nord-vest. Din schelet s-au păstrat doar slabe urme din craniu, restul s-au descompus. Fără inventar.

Materialele descoperite în afara mormintelor, pe suprafaţa cercetată a cimitirului

Parcela A/1961 (27 x 3 x 0,40 m): trei cioburi cultura Petreşti, un fragment ceramic Coţofeni şi unu dintr-o strachină bitronconică Hallstatt D.

Parcela B/1961 (18 x 3 x 0,45 m): fragmente ceramice din Hallstattul mijlociu.

Parcela C/1962 (21,60 x 3 x 0,40-0,60 m): cioburi de vase Petreşti şi fragmente din oale-urnă ale unor morminte deranjate (sec. VIII).

Parcela I/1963 (24 x 3 x 0,40-0,60 m): cioburi neolitice şi fragmente din urne deranjate şi dislocate de plug (sec. VIII-IX).

Parcela K/1963 (14 x 3 x 0,40-0,58 m): un vârf de lance cu tub de înmănuşare (sec. VI-V a. Chr.) şi o bucăţică dintr-o coasă.

Parcela N/1964 (15 x 2,40 x 0,40 m): două topoare de piatră cu gaură de fixare şi cioburi de vase Coţofeni.

Parcela S/1964 (22 x 3 x 0,40-0,50 m): fragmente ceramice provenite din oale-urne (sec. VIII-IX), distruse şi dislocate de plugul tractorului.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Parcela Ţ/1965 (21,60 x 3 x 0,40-0,60 m): multe cioburi neolitice, un fragment ceramic din epoca bronzului şi altul din Latène.

Parcela W/1965 (20 x 3 x 0,45 m): topor fragmentar de fier, probabil din perioada scitică.

Mormintele de inhumaţie

Acestea sunt în număr de 15 (M. 17, 22, 23, 24, 32, 40, 63, 89, 101, 111, 115, 116, 123, 130, 136) şi au groapa săpată la adâncimi diferite, cuprinse între 33-65 cm. Datorită culorii uniforme a pământului şi a adâncimii reduse a înmormântărilor afectate de lucrările agricole, care pătrund uneori până la adâncimea de 25-35 cm, forma gropii sepulcrale rămâne neprecizată la toate mormintele dezgropate. Majoritatea scheletelor sunt descompuse parţial sau în totalitate. Din acest motiv au fost ridicate pentru cercetări arheologice doar 9 schelete, în timp ce 6 dintre cele mai slab conservate au rămas pe locul descoperirii, fără a li se putea preciza poziţia. Scheletele din cele două morminte erau întinse pe spate. Referitor la poziţia mâinilor, deosebim patru variante: 1. Scheletele cu ambele mâini întinse de-a lungul corpului (M. 32, 63, 111 şi 115); 2. Scheletele cu palmele puse sub cap (M. 101); 3. Scheletele cu mâna dreaptă întinsă de-a lungul corpului şi stânga aşezată cu palma pe bazin (M. 17) şi 4. Scheletele cu mâna stângă întinsă pe lângă corp şi cu dreapta aşezată pe bazin (M. 126). La celelalte 8 cazuri poziţia mâinilor rămâne neprecizabilă.

În privinţa orientării, constatăm diferite poziţii: nouă schelete cu capul aşezat spre sud-est şi picioarele spre nord-vest; două sunt dispuse pe direcţie NE-SV şi câte unul era aşezat cu capul spre est şi picioarele spre cest sau pe direcţie SSV-NNV şi ESE-VNV.

Lungimea scheletelor, măsurată pe cele mai bine conservate, variază la copii între 60-104 cm, în timp ce la maturi este cuprinsă între 151-156.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Studiul antropologic al celor 9 schelete ridicate de la locul descoperirii şi observaţiile efectuate pe restul scheletelor arată următoarea situaţie: 12 copii de sex masculin sau feminin şi trei femei mature (M. 17, 115, 126).

Inventarul funerar este prezent doar în nouă morminte (60%) şi constă din vase şi obiecte de podoabă. În şase morminte sunt depuse oale de lut, aşezate pe capul scheletului (M. 23, 89), în partea dreaptă a picioarelor (M. 17, 24, 116) sau în stânga corpului (M. 32). Două dintre schelete au ca inventar câte un cercel de bronz asociat cu câte un şirag de mărgele puse la gât, din care3, în M. 111, s-au păstrat 10 piese, iar din M. 115 provine doar o singură mărgea. Câte un cercele de bronz provine din M. 126, găsit la tâmpla stângă, şi din M. 32, aflat la tâmpla dreaptă împreună cu ulcică. Celelalte schelete sunt lipsite de inventar, ceea ce creează dificultăţi în precizarea sexului acestora.

Mormintele de incineraţie

În total s-au descoperit 120 urne, întregi sau fragmentare. Din acestea, resturile a 13 urne, adică 10,8%, s-au aflat între 10-şi 20 cm adâncime, în stratul arabil, ele fiind sparte sau răvăşite de plug, cu ocazia lucrărilor agricole. Alte 60 de morminte (50%), cu groapa săpată la adâncimea de 20-30 cm, au urna deranjată în partea superioară sau retezată de la jumătate, conţinutul acestora fiind împrăştiat în stratul de pământ cultivabil. Un număr de 33 urne, depuse la adâncimea de 31-40 cm, aveau rupte doar gura, gâtul şi o parte din umăr. La adâncime mai mare, cuprinsă între 40-54 cm, s-au găsit doar 14 urne. Gropile acestor morminte erau deranjate doar în partea superioară, păstrându-se întregi sau fisurate aproape toate urnele, cu conţinutul *in situ.*

Aşadar, informaţii complete asupra ritului funerar, practicilor rituale şi structurii interne a mormintelor de incineraţie pot oferi doar 48 morminte (40%), păstrate la adâncimi cuprinse între 30

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

şi 54 cm, în timp ce datele furnizate de celelalte, aflate între 10 şi 30 cm rămân incerte. Totuşi, nici acestea nu par a fi de alt tip.

Starea urnelor. Datorită adâncimii reduse a urnelor a gropilor sepulcrale, aproape toate urnele au fost deranjate sau dislocate de lucrările agricole. Situaţia statistică, întocmită pe baza studiului ceramicii culese din aria cimitirului, cuprinde 160 vase, diferite ca pastă, tehnică, ardere şi ornamentare. Un număr de 60 de urne, reprezentând 37,7% din totalul ceramicii, provin din morminte complet distruse sau răvăşite. Urnele neînregistrabile sunt reprezentate prin câteva fragmente din fundul, pereţii jumătăţii inferioare, pântecele şi mai rar din jumătatea superioară a vasului.. din alte 35 de urne (22%) se păstrează doar fundul şi fragmente din partea inferioară. Până la umăr sau gât se pot întregi un număr de 26 de vase, nesparte sau complet întregite sau numai 20 de oale-urnă.

Forma gropilor la mormintele de incineraţie, săpate la adâncime mică în solul brun-negricios, este greu de precizat, din cauza cromaticii uniforme a pământului şi răvăşirilor din timpul lucrărilor agricole. Nici forma celor adâncite între 30 şi 54 cm, din aceleaşi motive, nu a putut fi precizată. Totuşi, este de admis că avem de a face cu gropi mici, rotunde-ovale, cu diametrul de circa 50-60 cm.

Poziţia osemintelor în mormânt. S-a constatat că osemintele din 44 urne (36,6% din totalul mormintelor), distruse sau răvăşite de plug, au fost găsite în aria şi în jurul gropii sepulcrale. Resturile oaselor culese din mormintele răvăşite provin din diferite urne sparte, fapt relevat de existenţa a trei-patru defuncţi într-un mormânt şi a unor fragmente ceramice aparţinătoare unor oale diferite. Culese dintr-un context funerar complet răvăşit, osemintele nu mai reprezintă certitudine pentru reconstituirea datelor referitoare la fiecare individ în parte.

Un număr de 53 urne (44,1%) au afectată partea superioară de la nivelul umărului, pântecului sau fundului şi cea mai mare parte din groapa sepulcrală. Majoritatea oaselor calcinate,

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

asociate uneori cu cărbune şi piese de inventar, s-au găsit, fireşte, în jumătatea inferioară a urnei. Şi în acest caz, informaţiile oferite de poziţia osemintelor în urnă sunt relative. La unele morminte, deranjate de plug doar partea superioară, s-a observat că cea mai mare parte a osemintelor era depusă în urnă, puţine oase aflându-se şi în jur (M. 20 şi M. 26). În două cazuri (M.19 şi M. 84) am întâlnit o situaţie foarte clară: marea majoritate a osemintelor erau depuse în urnă, iar câteva bucăţele, asociate cu cărbune, se găseau pe fundul gropii sepulcrale, sub urnă. Deci, este de admis că acestea au fost aşezate ritual pe fundul gropii, urmate apoi de îngroparea urnei.

La 23 de morminte (19,3%), în care urna s-a păstrat întreagă, nederanjată de plug sau numai cu gura ruptă, osemintele erau aşezate exclusiv în urnă, fără resturi osoase în groapa sepulcrală. În aceste condiţii, oasele prezintă o *garanţie maximă pentru studiul antropologic*, iar când metoda de identificare a defuncţilor pe sexe, după criteriul arderii, nu are caracter ipotetic, se pot obţine date peremtorii.

În 13 urne s-a găsit un strat de ţărână, gros de 3-7 cm, depus ritual pe fundul vasului, peste care erau aşezate osemintele arse. Acestea umpleau urna până la umăr, reprezentând 2/3 din vas (18 urne) sau până la gât (7 urne). În cazul urnelor care au şi jumătatea inferioară deranjată de lucrările agricole – o parte din oseminte fiind împrăştiate prin groapa sepulcrală sau în vecinătatea ei – resturile funerare găsite *in situ* erau, fireşte, şi mai puţine.

În urnele din M. 10, 26, 30, 55, 92, 132 oasele calcinate erau amestecate cu pământ infiltrat din groapa sepulcrală.

Sporadicele bucăţele de cărbune, aduse de la rugul funerar, au fost puse odată cu osemintele numai în urnă (19 cazuri) sau şi în groapă (M. 95). În M. 26, s-au găsit chiar bucăţi mari de lemn incomplet carbonizat. În late morminte (M. 15, 58, 74), cărbuni răzleţi se aflau sau erau presăraţi la o margine a gropii, probabil înainte de aşezarea urnei.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

STUDIUL ANTROPOLOGIC

Din cele 135 de morminte au fost studiate antropologic resturile osoase provenite din 96 morminte, adică 69,8% din totalul mormintelor descoperite[3].

Prin cercetarea atentă a culorii osemintelor s-a stabilit că circa 85 urne conţineau resturi osoase de culoare albastră sau neagră-vineţie – arse reducător pe un rug cu focul mocnit – depozitate alături de oase de culoare albă-gălbuie, arse oxidant la un foc puternic.

Culoarea diferită a osemintelor, semnalată la copiii şi indivizii adult-maturi din cele două sexe, este pusă în legătură cu modul *de amenajare* a rugului, deschis pentru femei şi acoperit pentru bărbaţi, practică rituală căreia autorii studiului antropologic îi atribuie o *semnificaţie simbolică*, rămasă nelămurită[4].

În privinţa ritualului, toate mormintele de incineraţie sunt de tipul *ustrinum cum sepulcro* (rug cu mormânt), adică având locul de ardere (rugul) în altă parte[5], probabil la marginea cimitirului ori în aşezare sau chiar în curtea locuinţei familiei defunctului incinerat. Resturile osoase calcinate, împreună cu puţină cenuşă şi cărbune, precum şi obiectele defunctului erau culese selectiv din rug şi depuse în urnă, pentru a fi duse la locul de înmormântare.

Cantitatea de oseminte depozitate în urne – dacă se ţine seama de criteriul arderii şi se numără resturile scheletice din fiecare mormânt – diferă de la un caz la altul, în funcţie de vârsta indivizilor şi de răbdarea cu care au fost culese de la rugul de ardere în timpul cercetării. Astfel, numărul resturilor osoase calcinate în mediu oxidant până la calcificare şi identificate cu

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

resturile indivizilor de sex feminin variază între 1 şi 1371 fragmente. În cadrul grupului de oase arse reducător şi atribuite indivizilor de sex masculin, cantitatea osemintelor culese este cuprinsă între 2 şi 672 fragmente, fiind în toate cazurile mai mică decât numărul osemintelor din prima grupă. Această situaţie statistică nu reprezintă toate segmentele scheletice incinerate, deoarece o parte din fragmentele osoase au rămas pe rugul funerar sau în groapă, de cele mai multe ori răvăşită.

Analiza antropologică se bazează pe observaţiile efectuate pe fragmente craniene, diafizele oaselor lungi şi segmentele scheletului. Stabilirea gradului de reprezentare a fiecărui schelet s-a făcut prin numărarea fragmentelor osoase, iar prin precizarea criteriului diferit de ardere, pe sexe, indiferent de vârstă (oxidant pentru femei şi reducător pentru bărbaţi) şi identificarea unui număr impar de segmente osoase omoloage, provenit de la schelete diferite, s-a căutat criteriul diferenţierii sexuale pentru determinarea numărului *de indivizi depuşi în aceeaşi urnă.* Pentru stabilirea vârstei şi sexului s-au folosit, de asemenea, observaţiile *de natură morfologică* şi *scările dimensionale comparativ pentru bărbaţi şi femei*[6].

S-au identificat 213/187 indivizi (5 nesiguri), fiind diagnosticaţi antropologic 131 indivizi (76/79 de sex feminin, din care 9 nesiguri, şi 68 de sex masculin, din care 13 nesiguri)[7]. La cei diagnosticaţi se mai adaugă încă 19 persoane cu grupa de vârstă apreciată doar aproximativ, în baza observaţiilor făcute pe osemintele nestudiate.

Statistica pe grupe de vârstă şi sex cuprinde 47 de indivizi din grupa de *vârstă infans I – subadult* (33 de sex feminin şi 14 de sex masculin) şi 1 *senil* de sex masculin, precum şi 52 de persoane cu sexul nedeterminabil.

Din cercetarea repartiţiei indivizilor pe morminte rezultă că 72 morminte au câte un singur individ, iar circa 58 morminte (2 incerte) conţin câte doi indivizi de sex opus.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Observaţiile făcute asupra caracterelor morfologice (constituţia robustă şi dimorfismul sexual) şi datele obţinute prin măsurători efectuate pe resturile osoase din urnele cercetate, prin stabilirea unor elemente particulare şi caracteristici antropologice, distincte la ambele sexe, ne oferă o caracterizare generală a defuncţilor studiaţi.

Astfel, după aspectul general al osemintelor, din 94 indivizi adulţi şi maturi (58 femei şi 36 bărbaţi), reprezentând 92 urne şi 2 morminte de inhumaţie, 43,62% au constituţie gracilă, 17, 02% relativ gracilă, 15,96% relativ robustă şi 25, 40% dispun de o constituţie robustă.

Statura femeilor studiate: 2 schelete şi 9 morminte de incineraţie este supramijlocie (4 femei), mijlocie (3 femei), submijlocie (2 femei) şi mică (2 femei). Talia la femei este cuprinsă între 147,7 cm (M. 52, 92) şi 158,7 cm (M. 90), ajungând l bărbaţii din mormintele de incineraţie la 162,5 cm, estimată ca submijlocie.

Întregirea parţială a craniului şi a unor segmente din scheletul postcranian a permis, pe baza caracterelor antropologice, reconstituirea unei femei cu fruntea lată, occipitalul bombat, nasul de mărime mijlocie şi bărbie ascuţită sau uşor rotunjită. Femei din mormântul de inhumaţie nr. 115 are craniul dolicocran, înscriindu-se *în grupul de forme est-europene ale antropologiei clasice*[8]. Deoarece caracterele morfologice, aspectul constituţiei osemintelor şi statura femeilor din mormintele de inhumaţie nr. 115 şi 126 nu se deosebesc de cele ale femeilor incinerate, autorii cercetărilor antropologice atribuie ambele tipuri de morminte *aceleiaşi populaţii, omogenă ca structură antropologică*. Informaţiile obţinute pe resturile osoase, rareori reconstituibile parţial, provenite din mormintele de incineraţie, *rămân izolate şi disparate*, din cauza unor factori subiectivi şi obiectivi, care au contribuit la degradarea şi reducerea materialului osos utilizat ca eşantion de studiu. Totuşi, prin raportarea la caracterele femeii din M. 115, toată populaţia

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

înmormântată în cimitir poate fi plasată în *grupul de forme est-europoide clasice*. În sensul arătat ar pleda – susțin autorii – și alte argumente ca: *observarea unei fațete articulare suplimentare pe marginea antero-inferioară a epifizei distale a tibiei și a unei prelungiri corespunzătoare, de aspect articular, pe colul astragalului la doi bărbați și două femei din mormintele de incinerație*(M. 9, 20, 43 și 50), *planimetria femurului și platicnemia tibiei* semnalate la trei femei etc., care subliniază *mai pregnant un mod de viață nomad sau seminomad mai îndepărtat* sau *o viețuire mai îndelungată într-o zonă de dealuri și munte*, timp de mai multe generații[9].

Observațiile efectuate pe resturile scheletice ale femeilor din M. 11, M. 122 și M. 124 au sesizat *unele neconcordanțe de dezvoltare a oaselor brațului și antebrațului, față de craniu și membrele inferioare.* Acestea presupun o dezvoltare puternică a mușchilor pectoralului și brațelor, în condițiile unei activități îndelungate de ridicare și transportare, legată eventual de exploatarea sării la Ocna Sibiului[10].

Observațiile făcute asupra copiilor rămân nesemnificative, dar nici cele efectuate pe oase de la 36 de bărbați, care au constituția robustă sau relativ robustă, nu sunt în măsură să precizeze, pe baza structurii lor morfo-funcționale, comportamentul și ocupațiile acestora[11].

Ofranda animală

Din 88 morminte studiate, numai în 20 s-au găsit alături de oseminte umane și *resturi de ofrandă animală, arsă pe rug, odată cu defunctul*. Ofranda animală întâlnită în 17 morminte constă în fragmente de oase de pasăre, bou, porc, ovicaprine sau câine, puternic calcinate pe rugul funerar, odată cu defunctul. Majoritatea mormintelor (13) conțin 2-54 fragmente osoase arse oxidant, provenite de la păsări de curte (găină), asociate pe rug cu osemintele de femei din grupe de vârstă *adult-matur*. Alte patru morminte de femei conțin fragmente osoase de ovicaprine,

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

în trei cazuri împreună cu oase de pasăre (M. 74 şi M. 105), porc sau câine (M. 90). În două morminte (M. 10 şi M. 65) de la ofrandă au rămas câteva oase animale, de talie diferită, nedeterminate ca specie. Într-un singur mormânt (M. 50), atribuit unui individ matur de sex masculin, se păstrează de la ofrandă trei fragmente de bovideu, iar pe lângă scheletul copilului sugar din M. 89 provine un cuneiform de cal[12].

Resturi de la ospățul funebru

Identificarea în 11 morminte de incinerație, acestea provin de la animale sacrificate la ospățul funerar. Resturile de la bucățile de carne, friptă sau fiartă erau aruncate pe rugul funerar al bărbatului sau femeii.

Rămăşițele osoase ale ospățului funerar provin de la aceleaşi specii de animale (pasăre, bovideu, porc), întâlnite şi la ofrandă, pasărea, prezentată prin fragmente de schelet (craniu, gheară etc.) în trei morminte de femei (M. 8, 9 şi 39), se asociază cu resturile osoase ale altui animal nedeterminabil ca specie. Osemintele de bovideu sunt semnalate în două morminte (M. 28 şi 38), iar resturile osoase atribuite porcului (2-20 fragmente) s-au identificat în trei morminte (M. 34, 77 şi 103). În cele două morminte de copii au fost determinate resturi de cal şi bovideu (?).

Din analiza repartiției resturilor osoase de animale pe grupe de vârstă şi sex ale defuncților rezultă că majoritatea urnelor de ofrandă şi ospăț funerar se întâlnesc în morminte de femei şi bărbați şi numai în două cazuri la copii (M. 27 şi M. 89). Ofranda este cel mai des întâlnită în mormintele de femei (16 cazuri), în timp ce urmele ospățului funebru sunt semnalate doar în patru morminte. Din 69 morminte de femei un număr de 20 conțin resturi de ofrandă şi ospăț funerar, reprezentând 24,63% din totalul mormintelor cu defuncți de sex feminin. Femeile sunt însoțite de resturi de pasăre (găină) în 16 morminte, asociate numai cu ovicaprine (4 morminte), cu porc sau câine (1

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

mormânt), animale de talie mică nedeterminabile ca specie (4-5 morminte).

Bărbaţii au resturi osoase de ofrandă într-un singur mormânt (M. 50) şi ospăţ funerar în 7 morminte. Animalele sacrificate ritual sunt bovinele (M. 27?, 38, 50), porcul (M. 34, 58, 77, 103?), la care se adaugă şi oase de la alte animale de talie şi vârstă diferită, nedeterminată ca specie. La moartea defunctului, pe lângă ofranda aşezată pe rug, erau sacrificate mai multe păsări şi animale de specii, vârstă şi talii diferite.

Prin urmare, sacrificarea unor anumite specii de animale la femeie (pasăre, ovicaprine, rar porc sau câine) şi bărbaţi (bovideu, porc) are o semnificaţie simbolică, cu caracter ritual[13]. Prezenţa în morminte a mai multor animale sacrificate arată caracterul sedentar al populaţiei, care se ocupa cu agricultura şi creşterea animalelor, fiind relevată totodată starea prosperă a gospodăriei individuale.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

RITUL DE ÎNMORMÂNTARE

Predominantă în cimitir este incinerația, urmată în proporție redusă de inhumație: în cadrul incinerației se disting: 1. morminte cu resturile incinerate depusă în urnă şi 2. morminte cu resturile incinerate depuse în urnă şi, simbolic, în groapă simplă. Nu am întâlnit nici măcar o singură dată situația când oasele incinerate ale defunctului să fi fost depuse în groapă (fără urnă), varianta prezentă cu precădere în sec. VII şi la începutul sec. VIII. Dar această variantă sepulcrală putea fi printre mormintele complet distruse de plug, pentru că ea se întâlneşte şi în alte cimitire birituale similare, databile în sec. VIII-IX[14].

Mormintele de inhumație, 15 la număr, reprezintă abia 11,1% din totalul de 135 descoperite la Ocna Sibiului[15]. Ele aparțin unor copii şi adulți de sex feminin, aşezați pe spate, cu mâinile în diferite poziții şi având orientarea aproape uniformă. Inventarul (cercei, mărgele etc.) este identic cu cel găsit în unele urne, cu excepția ceramicii. Mormintele de inhumație apar şi în necropolele de la Mediaş[16], Boarta[17], Târnava[18] şi Sibiu-Guşterița[19]. Se pare că la Ocna Sibiului ele se încadrează în faza târzie a înmormântărilor din cimitir. Dar poziția şi orientarea scheletelor nu constituie indicii caracteristice înmormântării unei populații creştine, cu obiceiuri adânc înrădăcinate în conştiință şi respectate cu rigurozitate. Inventarul funerar care însoțeşte osemintele umane calcinate şi înhumate constă din diferite obiecte întregi sau fragmentare din fier (cuțite, vârfuri de săgeți, catarame, cuie, scoabe etc.), bronz (cercei), piatră (vârf de silex), sticlă (mărgele), os (pieptene, fragment de corn), şi ceramică. Sub raportul utilizării, piesele de inventar constituie categorii distincte: ustensile, vârfuri de săgeată, accesorii de îmbrăcăminte, obiecte de podoabă, piese diverse de metal şi os.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Cuțitele, utilizate, după împrejurări, ca arme sau unelte, cuprind 15 fragmente şi piese întregi, puternic oxidate şi trecute prin foc. Cu excepția a patru piese întregi, restul exemplarelor sunt reprezentate prin vârful, lama şi spinul cuțitului. Prevăzute cu spin de fier în mâner de lemn, cuțitele au lamă lată de 1,45-2,9 cm, cu muchia îngroşată şi arcuită sau dreaptă. Tăişul, zimțat din cauza ruginii, este concav sau uşor curbat. Lungimea pieselor variază între 5,2 şi 21 cm. Depuse în masa osemintelor din urnă, cuțitele se întâlnesc atât în mormintele de copii şi adolescenți, cât şi în urnele aparținătoare unor indivizi de vârstă adult-matură, de sex feminin sau masculin. Fiind piese indispensabile în diverse împrejurări, ele fac parte din categoria obiectelor descoperite frecvent în aşezări şi cimitire, începând din epoca dacică[20]. Forma lamei cuțitului este generalizată pe un spațiu mare şi rămâne aceiaşi pentru o perioadă lungă de timp, fiind o piesă utilizată de grupuri etnice diferite. Cu toate acestea, pentru cuțitele de la Ocna Sibiului se pot cita analogii, cum sunt de pildă, exemplarele descoperite în cimitirele de la Bratei[21] şi Târnava[22].

Din categoria armelor fac parte două vârfuri de săgeți, unul întreg (M. 16) şi altul fragmentar, prevăzute cu tub de fixare şi lama în formă de frunză de salcie, pentru care semnalăm piese identice în mormintele de incinerație de la Bratei[23].

Accesoriile de la îmbrăcăminte constau din două catarame cu cadrul neprecizat, provenite din M. 90 şi M 95. Scoabele, păstrate fragmentar, au capul semisferic şi corpul în patru muchii sau cilindric. Ele sunt reprezentate de o singură piesă, provenită din M. 38, executată dintr-o bară cu capetele îndoite. Atât cuiele, cât şi scoabele considerăm că provin de la targa de lemn folosită pentru transportul defunctului la rugul funerar. Acestea sunt piese cu forme cunoscute, fără putere de datare, având numeroase analogii în mormintele de incinerație de la Berghin (jud. Alba)[24].

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Celelalte piese de fier mai cuprind o verigă de fixare a coasei pe mâner (M. 37), o lamă rombică şi resturile a patru fragmente atipice (M. 37, 82, 102, 131), la care se adaugă unele piese distruse, care au lăsat urme de oxid de fier pe oasele din zece morminte studiate antropologic. Semnalăm câte o singură piesă de fier în 37 de morminte şi câte două obiecte doar în două morminte.

Cercei de bronz. S-au găsit şapte astfel de cercei, câte unul în urnele din M. 32 şi M. 68 şi la scheletele din L. 111, 115, 126 şi două piese în urna din M. 44. cerceii de tâmplă sunt lucrați dintr-o sârmă subțire (1-1,9 mm), cu secțiune transversală rotundă, având extremitățile subțiate şi neîmpreunate. După formă se disting două tipuri: 1. cercei simpli, ovali sau circulari, reprezentați prin şase exemplare şi 2. cercei cu unul din capete lățit şi răsucit în afară (M. 26), ilustrat de o singură piesă. Cele două exemplare din M. 44 se asociază cu un fragment de cuțit, iar piesa din M. 60 se găsea împreună cu două mărgele.

Cerceii din mormintele de incinerație au aparținut unor copii, foarte probabil de sex feminin. Exemplarele din mormintele de inhumație s-au găsit câte unul lângă tâmpla dreaptă (M. 32) sau stângă (M. 126), fiind asociați cu o oală (M. 32), cu o mărgea (M. 115) sau cu un şirag de mărgele (M. 111). Indivizii care întrebuințau această podoabă aparțin unor grupe de vârste diferite (copii, adulți şi maturi), de sex feminin.

Prima categorie de cercei simpli apare în mormintele de incinerație de la Berghin sau însoțesc scheletele din cimitirele de la Sînmiclăuş[25], Ghirbom[26], Alba-Iulia[27] şi Blandiana[28]. Ele sunt piese cu o răspândire şi circulație pe un spațiu mare , plasându-se cronologic între sec. V-VI şi sec. X-XI. Cercelul cu capătul arcuit în afară, derivând tipologic din cercelul simplu, este mai rar întâlnit. Piese asemănătoare se cunosc în cimitirul de inhumație de la Unirea-Vereşmort[29] sau în mormintele de incinerație de la Boarta[30] şi Berghin. Cele două tipuri de cercei se încadrează cronologic în sec. VIII-IX[31].

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Amnarele de metal lipsesc, dar utilizarea lor este sugerată de vârful de silex (M. 92) utilizat la scăpărarea pentru aprinderea focului. Piese identice s-au descoperit în mormintele de incinerație de la Berghin[32] şi în cele de inhumație de la Ghirbom[33].

Mărgelele. Acestea sunt lucrate din pastă de sticlă şi s-au găsit în total 14 exemplare. Majoritatea provin din mormintele de inhumație (M. 111 şi M. 115), iar cele câteva piese aflate în urne (M. 68, 74, 102) se prezintă sub forma unor resturi diforme topite de foc. Numărul pieselor variază de la un mormânt la altul: câte una în M. 74, 102, 115, câte două în M. 55 şi zece în M. 111. După formă şi culoare, mărgelele se împart în patru categorii: a. mărgele sferice, de culoare albastră-închisă, cu patină neagră (M. 68, M. 111); mărgele cilindrice, cu extremitățile uşor alungite, de culoare verzuie şi patină sidefie (M. 111) sau albastră-violetă, cu patină roşie-maronie (M. 115); c. mărgele în formă de melcişori, de culoare albastră-închisă, ornamentate cu linii galbene în spirală sau în relief, prevăzute cu câte trei ochi galbeni (M. 68, 111); mărgele tubulare, cu corpul torsionat spiralic, uşor îngroşate la capete şi perforate longitudinal, de culoare verde sau albă (M. 111).

Aceste podoabe, purtate în şirag la gât, se întâlnesc la copiii şi maturii de sex feminin. Numărul redus al mărgelelor este determinat de topire a sticlei în timpul incinerării defunctului şi a pierderii acestora în masa resturilor funerare de pe rug sau în timpul răvăşirii mormintelor.

Mărgelele asociate cu cerceii, după formă, ornamentație şi culoarea pastei, au analogii perfecte în cimitirele birituale de la Bratei[34] şi Berghin[35] sau în mormintele de inhumație de la Ghirbom[36]. Ele sunt obiecte de podoabă cu o largă circulație, fiind întâlnite în sec. VII-IX pe spații geografice întinse în Transilvania, Câmpia Pannoniei[37] şi Moravia[38].

Obiectele de os. Menționăm un fragment de pieptene şi o frântură de os de animal, ambele găsite în masa osemintelor din

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

M. 1. lungă de 3,5 cm, ultima piesă este ornamentată cu cerculeţe punctate, asociate cu o bandă de motive florale incizate. Dacă fragmentul de pieptene este nesemnificativ, pentru fragmentul de os de animal ornamentat, identificat cu resturile unii corn de păstrat sare, menţionăm o analogie la Bratei[39].

Ceramica. Există 166 vase în stare fragmentară sau întregibile, marea majoritate oale, din care 160 provin din mormintele de incineraţie, unde aveau funcţia de urnă sau erau depuse cu ofrandă în mormintele de inhumaţie. După tehnica de modelare, ceramica se împarte în trei grupe:

a. Ceramică modelată cu mâna (1,2%), atestată doar prin fragmente de fund (M. 7) şi pereţi (M. 129, M. 8 incert), provenite din nouă vase făcute din pastă nisipoasă, degresată cu pietricele şi cioburi pisate.

b. Ceramică lucrată la roată înceată, reprezentată prin fragmente de oale întregibile: 108 vase, adică 65% din totalul ceramicii.

c. Ceramică lucrată la roată rapidă: reprezentată prin fragmente din vase întregibile, găsite în 40 de morminte (33,8%). Toate vasele prezintă în interior caneluri concentrice (*coaste*) imprimate în pasta crudă, în timpul modelării.

Oalele lucrate la roată au pastă argiloasă, degresată cu nisip, asociat cu rare paiete de mică şi pietricele. Pasta unor oale lucrate la roata înceată conţine şi scoici (M. 37) sau cioburi pisate (M. 94).

Arderea ceramicii, realizată în condiţii diferite de temperatură, a determinat culoarea vaselor. În general, predomină vasele arse oxidant în culoare deschisă (83 oale) sau un mediu reducător (50 oale), în majoritatea cazurilor coacerea fiind incompletă. Culoarea vaselor diferă de la o oală la alta: brună-cărămizie sau cărămizie, în cazul arderii oxidante, brună-negricioasă, în cazul arderii inoxidante. Zece vase, care au fost

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

aşezate pe rugul funerar ori folosite anterior în gospodărie, sunt arse secundar. Ele au partea inferioară a corpului acoperită cu numeroase pete negre, cenuşii, cărămizii, brune şi vineţii.

Studiul olăriei permite să distingem două forme: 1. oala cu corpul ovoidal, 2. oala cu corpul bombat.

Prima categorie este reprezentată de 33 oale, caracterizate prin corpul zvelt cu înălţimea cuprinsă între 19,5 şi 25,3 cm. Majoritatea oalelor au fundul plat, prevăzut în cinci cazuri, cu inel de susţinere, dar cele mai multe oale au fundul neted. Unele oale au fundul conic, în formă de *umbo*. Grosimea fundului oscilează între 0,5 şi 1,9 cm, iar diametrul variază între 6,4 şi 9,6 cm (24 oale). Corpul oalelor ovoidale, cu pântecele ridicat şi arcuit spre umeri, are buza răsfrântă direct din pereţi, iar gâtul lipseşte (9 vase). Câteva oale au gâtul scurt, aproape nesesizabil. Grosimea variază între 0,4 şi 1,4 cm, diametrul pântecelui fiind cuprins între 13,6 şi 18,4 cm (14 oale).

A doua categorie numără 44 de oale. Majoritatea lor au inel de susţinere la bază şi uneori *umbo* în interior sau fundul plat. Grosimea fundului variază între 0,5 şi 1,9 cm (41 oale), iar diametrul oscilează între 7,3 şi 12,8 cm. Corpul oalelor are în general partea inferioară zveltă, iar partea superioară puternic bombată. Cele mai multe oale sunt înalte, dar se întâlnesc şi unele scunde (20,3-25,5 cm), cu aspect bitronconic sau sferoidal (M. 74) pereţii oalelor, îngroşaţi în locul de unire cu fundul şi subţiat spre pântece, au grosimi diferite (0,5-1,6 cm), în funcţie de capacitate. Diametrul pântecelui, măsurat la 25 oale, este cuprins între 9,24 cm şi 25,6 cm.

În cazul evazării buzei, prin răsfrângerea bruscă direct din pereţi, gâtul lipseşte sau este foarte scurt.

În general, oalele au buze răsfrânte oblic şi teşite la interior, subţiate sau cu muchia rotunjită. Câteva recipiente au buza canelată în interior, cu început de nervură la exterior. Cele cu buza arcuită şi îngustă au muchia rotunjită şi teşită oblic. De

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

obicei, diametrul gurii este mai mare decât diametrul fundului, oscilând între 15 şi 16,6 cm.

Ornamentaţia întâlnită pe 95 oale este plasată în jumătatea superioară a corpului: pe pântec (36 exemplare) şi pe umăr (38 exemplare); 21 oale au decor pe tot corpul începând de la bază până sub gât. Principalele motive ornamentale sunt canelurile, striurile şi benzile în val.

a. *Canelurile*, late de 3-4,7 mm, se întâlnesc pe 9 vase. Simple sau în benzi de linii drepte ori vălurite, apropiate sau distanţate, ele sunt plasate de la bază până la gâtul vasului.

b. *Striurile* orizontale, formând benzi de câte 2-6 linii ondulate, ocupă uneori întreg corpul vasului sau numai jumătatea lui superioară.

c. *Benzile în val*, compuse din câte 2-6 linii ondulate, decorează majoritatea urnelor, situându-se de obicei în partea superioară. În cazuri rare, ele acoperă tot corpul oalei. Benzile de linii în val mărginesc sau alternează cu benzi de linii orizontale sau se intersectează cu acestea, formând motivul *în ochi*. Alteori, cele două motive ornamentale se asociază cu şiruri de incizii oblice, cu grupuri de liniuţe întrerupte ştampilate orizontal sau tăiate de linii oblice, formând un decor compus. Ornamentarea ceramicii s-a realizat cu ajutorul unor instrumente de lemn şi os, ca: beţigaşul cu vârful ascuţit, pieptenele ce 2-9 dinţi şi eventual matricea, folosită pentru imprimarea grupului de liniuţe orizontale întrerupte. Ornamentele s-au executat prin apăsarea instrumentului în pasta moale a vasului, aflat pe roata în mişcare. Majoritatea vaselor ornamentate prin incizie au suprafaţa zgrunţuroasă, dar există şi câteva recipiente acoperite cu un strat subţire de angobă cenuşie sau cărămizie, care avea menirea să astupe porii pereţilor şi să reducă aspectul zgrunţuros al degresantului.

Studiul ceramicii descoperite în morminte pune în lumină unele caracteristici comune tuturor categoriilor de vase, vizând pasta, tehnica de modelare, arderea, tipologia şi ornamentarea.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Olăria lucrată cu mâna (două vase fragmentare) şi cea făcută la roată înceată sau rapidă (98,8%) în majoritate are pasta degresată cu ingrediente comune şi este arsă în condiţii identice. Decorul format din caneluri, linii orizontale sau vălurite, incizate în benzi, se constituie adesea în motive compuse, caracteristice pentru secolul VIII. Unele motive ornamentale – decorul *în ochi*, registrul de linii oblice, incizat peste alte ornamente, inciziile în formă de virgulă culcată orizontal etc. – aparţinătoare vaselor din M. 43, 81, 84, 96, 100, 109, sunt întâlnite la olăria din cultura Dridu şi se pot data în sec. IX. Analogii pentru ceramică putem menţiona la Bratei[40], Turdaş[41], Sibiu-*Guşteriţa*[42], Berghin[43] etc. de altfel, oalele din cele două grupe tipologice au o largă răspândire în cimitirele şi aşezările transilvane şi carpato-dunărene[44].

Trecând în revistă principalele din inventarul funerar, notăm că anumite piese, ca lame de cuţit, cuie de cataramă, vârfuri de săgeţi, cuie, scoabe, vârfuri de silex, mărgele etc., nu au valoare cronologică restrânsă. În schimb, *ceramica* şi, eventual, *cerceii de bronz*, pe temeiul analogiilor oferite de exemplare similare din alte complexe arheologice, reprezintă singurele elemente din inventarul funerar care pot contribui la datarea cimitirului de la Ocna Sibiului în sec. VIII-IX.

Atribuirea etnică

În raportul preliminar privind rezultatele primelor săpături în cimitir, pe baza ritului şi riturilor funerare, precum şi a ceramicii, cimitirul este atribuit unei comunităţi de slavi, aşezaţi în sec. IX la Ocna Sibiului, pentru exploatarea salinelor[45]. Aşa cum vom arăta mai departe, acest punct de vedere va fi susţinut ulterior cu noi argumente, bazate pe studiul antropologic al osemintelor provenite din 95 de morminte[46].

Autorii analizei antropologice, plecând de la criteriul arderii diferite a indivizilor pe sexe, au precizat că majoritatea mormintelor de incineraţie studiate sunt duble, conţinând, cu

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

certitudine, resturile osoase, calcinate, de la doi indivizi de sex opus. Pe baza unor caractere morfo-funcționale est-baltice sesizate la schelete femeie, materialul osteologic din mormintele de incinerație este atribuit slavilor[47]. Datele arheologice şi literare referitoare la obiceiurile funerare practicate de slavi în ținuturile locuite de ei[48] au permis autorilor să aplice aceste practici în explicarea unor fenomene sesizate la Ocna Sibiului. Astfel, s-a ajuns la acceptarea ritualului sacrificării soției la moartea bărbatului şi a copiilor de sex opus, pentru justificarea căsătoriei simbolice a băieților decedați. În vederea înlăturării dereglărilor de ordin social şi demografic apărute în sânul societății şi pentru supraviețuirea familiei, care reglează sporul demografic se susține *poligamia*[49]. În acelaşi sens, numărul redus al mormintelor de copii sugari descoperite în cimitir (15,51%) este pus pe seama selecției copiilor, prin „aruncarea nou-născuților în apele reci ale râurilor" sau înmormântarea lor în alt loc, deosebit de cimitirul comun etc.[50], dar asemenea practici rituale se confirmă doar parțial la Ocna Sibiului şi în alte cimitire - considerate slave – din Transilvania[51]. Astfel, se susține că cimitirul de la Ocna Sibiului, pe baza caracterului arderii osemintelor şi a criteriilor antropologice, aparține *unui grup de populație slavă aşezat în această regiune*, care a împrumutat de la populația locală, proto-românească şi creştină, forme superioare de cultură materială[52].

Probleme demografice

Analiza antropologică a osemintelor a condus la stabilirea unor *structuri pe grupe de vârstă şi sex a indivizilor din mormintele de incinerație* şi inhumație. Din 187 indivizi identificați în morminte, 24,59% sunt copii din grupele de vârstă *infans-iuvenis*, 74,88% *adult-matur* şi doar 0,53% *senil*, la care se adaugă 22 indivizi, în majoritate copii, nedeterminabili ca sex. După sex se disting 87 femei (44,92%), din care 15 copii şi 69

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

adulți-maturi, precum şi 81 bărbați (43,32%), din care 10 copii, 70 adulți-maturi şi un senil.

Datele oferite de graficul decedaților pe grupe de vârstă arată o *insuficiență reprezentare a copiilor*, o creştere artificială a speranței de viață la naştere. Procentul persoanelor decedate între 0-20 ani (infans I-II şi iuvenis) se ridică aici la 24,59%. Se constată că alături de sugari, se înhuma sau incinera un procent redus de copii din vârsta infans II şi iuvenis, în timp ce indivizii de vârsta Matur II şi senil se incinerau, ca şi restul populației.

În cadrul grupelor de adult-matur (20-50 ani), la ambele sexe, se observă o creştere a *numărului real de decese* la grupa de vârstă adult, o scădere la grupa de vârstă matur I, continuată la matur II şi foarte coborâtă la grupa senil (50-60 ani). La femei, curba deceselor se ridică la punctul maxim la vârsta adultă, scade la vârsta matur I şi atinge nivelul minim la vârsta matur II, în timp ce la bărbați se înregistrează creşteri la grupa matur I, iar scăderea începe la matur II spre senil. Aceste fenomene ilustrează *comportarea diferită a femeilor şi bărbaților la grupele de vârstă adult şi matur I*.

Mortalitatea ridicată a femeilor din grupa adult este explicată prin decesul ritual determinat de sacrificiul probabil al soției la moartea bărbatului şi depunerea osemintelor incinerate în aceeaşi urnă. Datorită diferenței de vârstă de circa şase ani dintre cele două vârste, cel mai mare număr de decese se înregistrează la femeile de 20-30 ani şi 30-40 ani. La bărbați, decesele între 30-40 ani şi 40-50 ani sunt reduse, atingând nivelul cel mai scăzut la 50-60 ani, iar în cazul femeilor la 40-50 ani.

Dacă la bărbați decesul este determinat de cauze naturale, la femei majoritatea deceselor se datorează şi ritualului de probabilă sacrificare la moartea soțului.

În consecință, la mormintele de incinerație se remarcă o proporție între sexe aproape egală (80/79), iar în cazul adăugării mormintelor de inhumație procentul favorizează femeile (84/81).

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Autorii studiului antropologic constată la Ocna Sibiului preponderența sexului masculin, ilustrată de *indicele de masculinitate* de 1333 bărbați la 1000 femei, fenomen pus pe seama practicii probabile de sacrificare rituală a soției.

Probabil că, drept urmare a sacrificării rituale a femeilor la vârsta fertilității, se scurta perioada de fertilitate la grupa de vârstă adultă şi matură şi astfel se reducea numărul naşterilor, fapt care avea implicaţii demografice negative în viaţa socială şi economică a obştii. Dacă la moartea bărbatului sau a copilului survenea decesul ritual al soției sau al unei fetițe mai mici sau de vârstă egală, pentru realizarea căsătoriei simbolice, această practică afecta grav structura şi mărimea familiei, dar susținea existența familiei bazată pe poligamie. Aceasta era singura soluție – după autori – care putea să mențină viabilă familia, sub raport social şi economic.

Datele oferite de mormintele cercetate antropologic de Dardu Nicolaescu-Plopşor şa Wanda Wolski, arată 187 decese. Numărul populației înmormântate în cimitir este de circa 213 indivizi, necropola fiind utilizată timp de circa 150 ani de 5,2 generații succesive. Speranța medie de viață este de 32,4 ani, calculată pentru cele 16 cimitire analoage şi contemporane din Transilvania[53]. La o mortalitate de 50% se poate estima numărul indivizilor din fiecare generație la circa 62-100 persoane. În acest caz, aşezarea corespunzătoare cimitirului dispunea de o populație de circa 100 indivizi, ceea ce ar reprezenta 20-25 gospodării. Organizarea sub formă de obşte sătească, aşezarea corespunzătoare se afla în centrul localității Ocna Sibiului[54], după cum indică unele materiale ceramice descoperite în ultimii ani.

Necropola de la Ocna Sibiului face parte din grupa primelor cimitire birituale cercetate prin săpături arheologice sistematice, după Soporu de Câmpie (necropolă daco-romană)[55] şi Mediaş (necropolă slavă)[56]. Cercetări ulterioare au scos la iveală alte cimitire similare la Sibiu-Guşterița, Bratei, Dăbâca[57], Boarta,

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

Turdaş, Târnava etc., dezvelite parţial sau în întregime. Seria acestor cimitire este completată cu descoperirile din anii 1977-1979 de la Berghin, unde s-au cercetat 350 de morminte, care reprezintă circa jumătate din necropola birituală identificată la sus-est de sat.

Cimitirul de la Ocna Sibiului, ca şi celelalte cimitire similare atribuite grupei *de tip Mediaş*[58], este o necropolă birituală, în care ritul predominant îl constituie incineraţia. Cele 135 de morminte au fost aşezate pe teren în grupuri sau chiar la întâmplare. Din planul cimitirului şi din stratigrafia orizontală rezultă că majoritatea sunt morminte singulare, dar există şi grupuri de câte două, trei şi patru urne, care constituie morminte familiale[59].

În ceea ce priveşte ceramica, prin unele elemente de tehnică, forme şi ornamentaţie, ea are unele trăsături comune cu cele ale ceramicii din cultura Dridu, întâlnite în spaţiul extracarpatic. Aceste trăsături comune se întâlnesc în tot spaţiul carpato-dunăreano-pontic şi ele pornesc dintr-un *substrat comun*, din care se desprind variante locale, dezvoltate în condiţiile social-economice deosebite de la o regiune la alta. Se vede cum meşterii olari au păstrat numeroase cunoştinţe privind tehnica confecţionării, arderii şi ornamentării vaselor, moştenite din generaţie în generaţie, fapt care se identifică cu o populaţie sedentară. Mormintele de inhumaţie, deşi formează un procent redus, pot prezenta începutul trecerii de la ritul de incineraţie la cel de inhumaţie, foarte probabil sub impulsul unor factori de ordin religios.

Caracterul sărăcăcios al inventarului, prezent doar într-un număr redus de morminte, arată existenţa unei populaţii sărace, prea puţin diferenţiată sub aspect economic şi social. Inventarul, care nu cuprinde arme, ci obiecte diverse (ustensile, vârfuri de săgeată, obiecte de podoabă etc.) arată şi caracterul paşnic al acestei populaţii. osemintele din ofranda animală de la ospăţul funebru identificate în morminte indică mai multe specii de

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe http://arheologie.ulbsibiu.ro/

animale domestice: păsări de curte, porc, bovine, ovicaprine, cal şi chiar câine. Observaţiile arheologice şi antropologice sugerează ocupaţiile populaţiei înmormântate în cimitir: agricultura, creşterea animalelor, prelucrarea metalelor, olăritul şi exploatarea sării. Schimbul în natură este atestat de obiectele de podoabă (cercei, mărgele) procurate din alte centre, în care meşteşugari specializaţi le prelucrau în serie pentru piaţă. Aşa se explică circulaţia largă a acestor podoabe, frecvent întâlnită în mormintele de incineraţie şi inhumaţie din întreaga Transilvanie.

Convieţuind cu proto-românii de-a lungul timpului, slavii şi-au însuşit, până în sec. VIII-IX, cultura materială locală. Utilizarea incineraţiei de către triburile slave înainte de încreştinare constituie criteriul de bază în a deosebi cimitirele lor de cele aparţinătoare proto-românilor, care, fiind de mult creştini, practicau inhumaţia în formele prevăzute în biserică.

În concluzie, studiul arheologic şi antropologic al cimitirului de la Ocna Sibiului aduce un plus de informaţii, contribuind la cunoaşterea realităţilor istorice din perioada de convieţuire a slavilor cu populaţia autohtonă şi de încheiere a procesului etnogenezei românilor. în studierea materialului, riturilor şi practicilor funerare, încadrarea cronologică şi aprecierea etno-culturală, au ţinut seama de stadiul cercetărilor, criteriilor şi cunoştinţelor actuale pe plan ştiinţific naţional şi internaţional, oprindu-ne la concluziile care ni s-au părut cele mai verosimile. Indiferent de concluzia la care am ajuns, susceptibilă întotdeauna la modificările impuse de progresul cercetării şi opticii istorice, cimitirul biritual de la Ocna Sibiului rămâne un document arheologic important, ca şi cele similare, în contextul problemelor etnice care se pun pentru istoria românilor şi a sud-estului european, în secolele VIII-IX[60].

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

LE CIMITIÈRE SLAVE D'OCNA SIBIULUI (VIIIe-IXe SIÈCLES)

Ce cimetière a été decouvert en 1961, à l'occasion des travaux agricoles. Il se trouve sur le plateau denomme „Lab", qui s'élève à la lisiere sud de la ville d'Ocna Sibiului (dep.de Sibiu), non loin de bains salés. Par les fouilles archéologiques, effectuées par l'auteur durant les années 1961-1965, ont été mis au jour un nombre de 135 tombes: 14 d'inhumation (M.30) et 120 d'incineration. On y ajoute une tombe d'inhumation de l'époque scythique (VIe-V^{e} siécle). La profondeur des tombes s'averre être trés petite, seulement 25 - 40 centimètres, fait qui a cause leurs derangement général ou même la destruction par les travaux agricoles périodiques.

Les tombes d'incinération sont de deux types: tombes à urne (la grande majorité, 110 environ) et tombes sans urne, les restes de l'incinération étant placés dans une petite fosse. Dans les deux cas, l'incinération a été effectuée a l'ustrinum**,** au-delà du cimetière, dans un lieu inconnu. Por ce qui est des urnes, on avait utilisé des pots sans anses, tantôt entiers, tantôt fragmentaires (voir les illustrations). Pendant les recherches on n'a pas trouvé sur les urnes couvercles spéciaux ou un recouvrement quelconque, à cause que leur partie supérieure a été dérangée ou disloquée par le soc de la charrue. Mais on peut supposer l'existance des couvercles improvisés: fond de pots, simples tessons, morceaux de bois.

Le contenue des urnes est formé d'os humains calcinés, de brins de cendre et peu de petits fragments de charbon. Cela occupait d'ordinaire au plus la moitié de la capacité du vase-urne. La quantité des os incinérés des tombes est directement proportionelle à l'âge des défunts. Les rares objets d'inventaire

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

toujours ont été déposés uniquement à l'interieur de l'urne, non à côté.

Les dimensions et la forme de la fosse des tombes avec ou sans urnes sont en général semblables: un tout petit trou, où se trouvaient les os calcinés ou les urnes. D'ailleurs, la différence entre ces deux types de tombes consiste en la présence ou en l'absence de l'urne.

Les tombes d'inhumation - deux de personnes mûres, un d'adolescent et onze d'enfants en-dessous 7 ans - ont les trous un peu plus profonde, (33-65 cm), que les tombes d'incineration. La majorité des squelettes sont mal conservés, les os étant en grande partie décomposés. Enterrés sur le dos, les défunts sont orientés avec la tête vers SV, NE, SSV, ESE, ayant les pieds étendus.

L'inventaire des tombes s'averre étre pauvre, mais très varie: lames de couteau de fer, pointes de flèche, boucles de ceinture, clous, crampons, boucles d'oreille, une pointe de silex, perles en verre, un fragment de peigne en os, un corne pyrogravé et fragments céramiques. Pour ce qui est de la céramique (voir les illustrations), on constate: des tesson provenant de 108 vases (65%) travaillés 8 la roue lente, 40 tombes contenant des fragments céramiques faits sur la rue rapide (33,8 %) et tessons de 9 pots modelés à la main. Les formes et les ornanaments des pots, illustrés sur les planches, indiquent la datation du cimetière aux VIIIe-IXe siècles.

En ce qui regarde l'appartenance ethno-culturelle des defunts enterrées ici, pas encore chrétiens, nous estimons qu'il s'agit d'une communauté de population slave. Les rites et les pratiques funéraires rencontrés dans ce cimetière sont très répandus et bien connus à l'époque partout dans les territoires peuplés par les Slaves dans l'Europe de sud-est et centrale, y compris la Roumanie. La population proto-roumaine chrétiennes aux VIIIe-IXe siècles, pratiquait généralement l'inhumation.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

ILUSTRAȚII

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

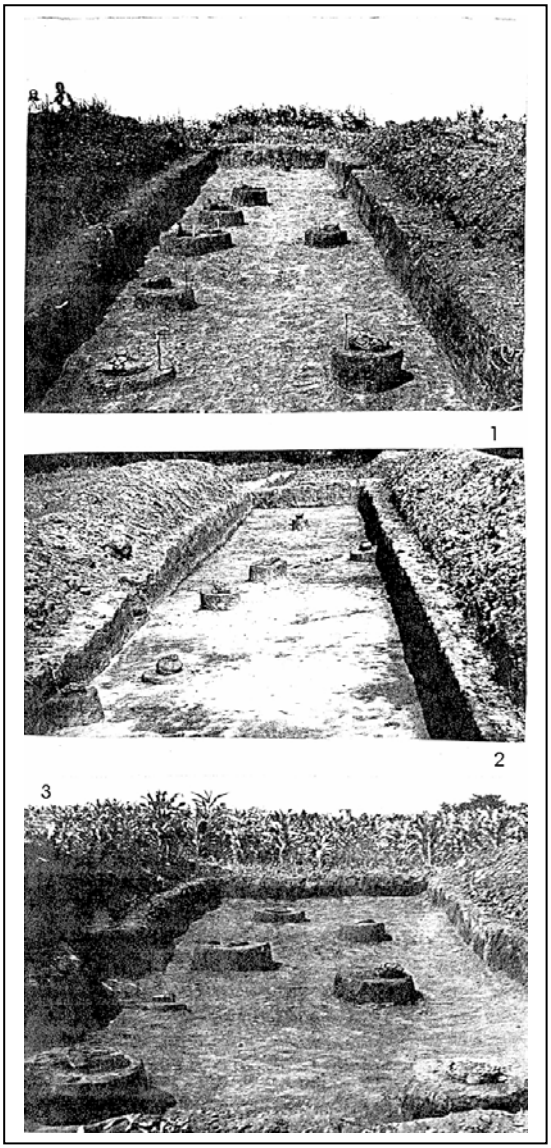

Pl. I. 1) Parcela M: mormintele nr. 73-83. 2) Parcela S: mormintele nr. 100-107. 3) Parcela A: mormintele nr. 10-16.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

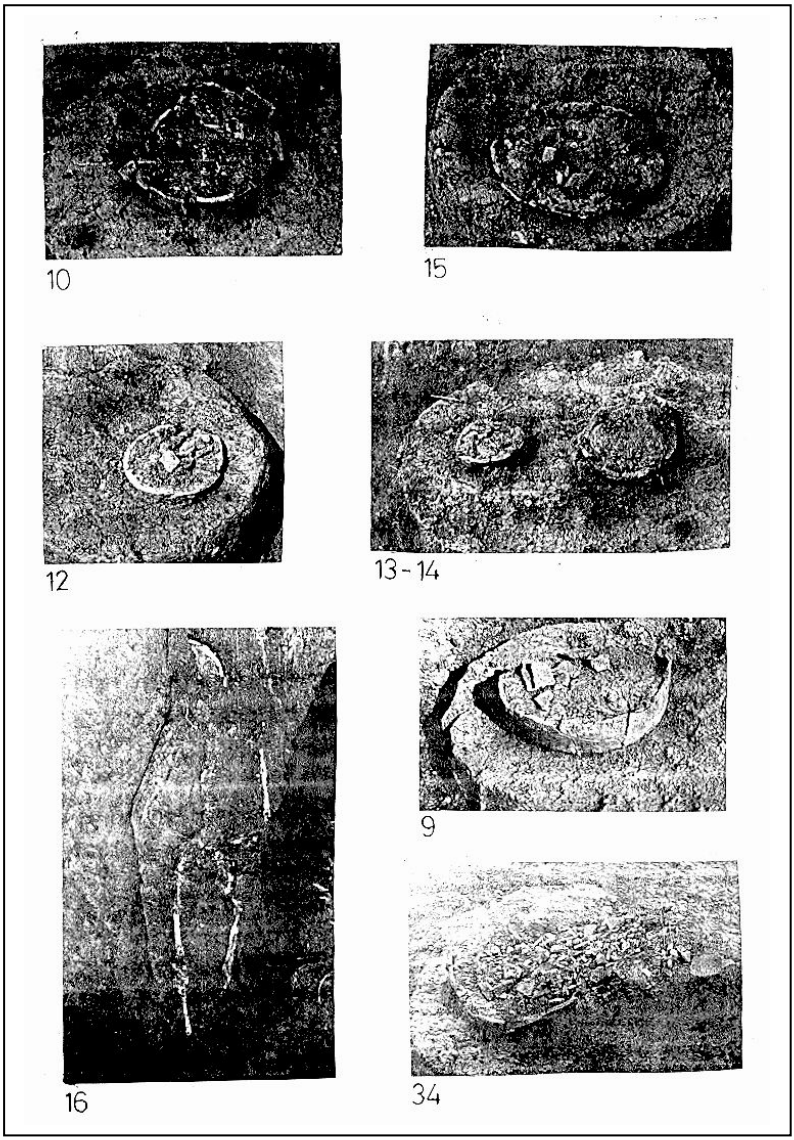

Pl. II. Morminte de incinerație (M. 9, 10, 12-13) şi de inhumație (M.16) *in situ.*

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

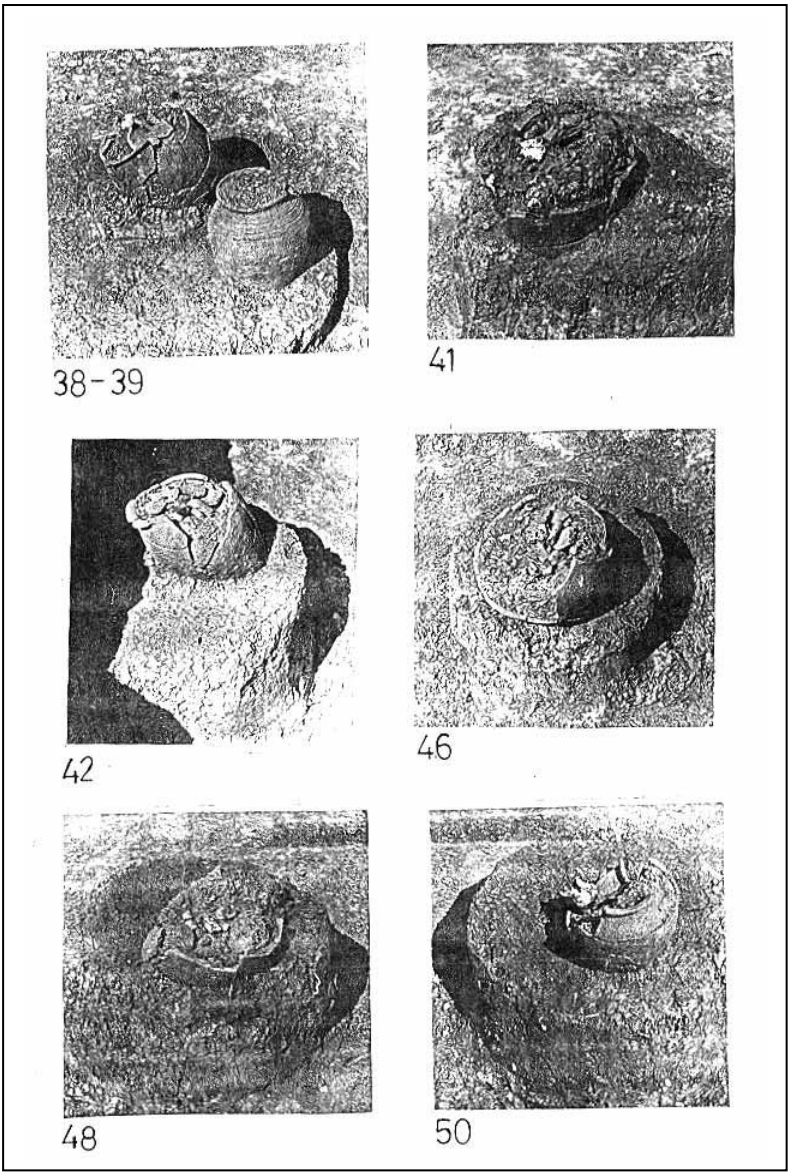

Pl. III. Morminte de incinerație *in situ*: M. 38, 39, 41, 42, 46, 48, 50.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

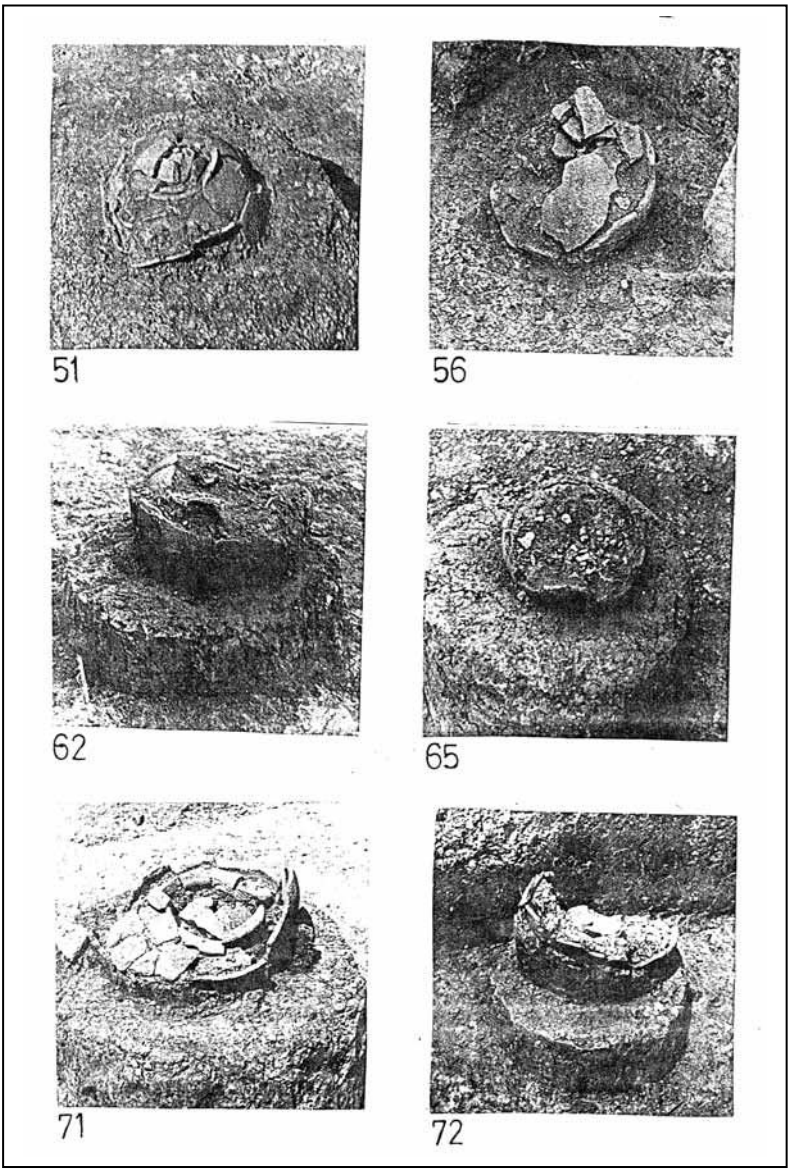

Pl. IIIa. Morminte de incinerație *in situ*: M. 51, 56, 62, 65, 71, 72.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

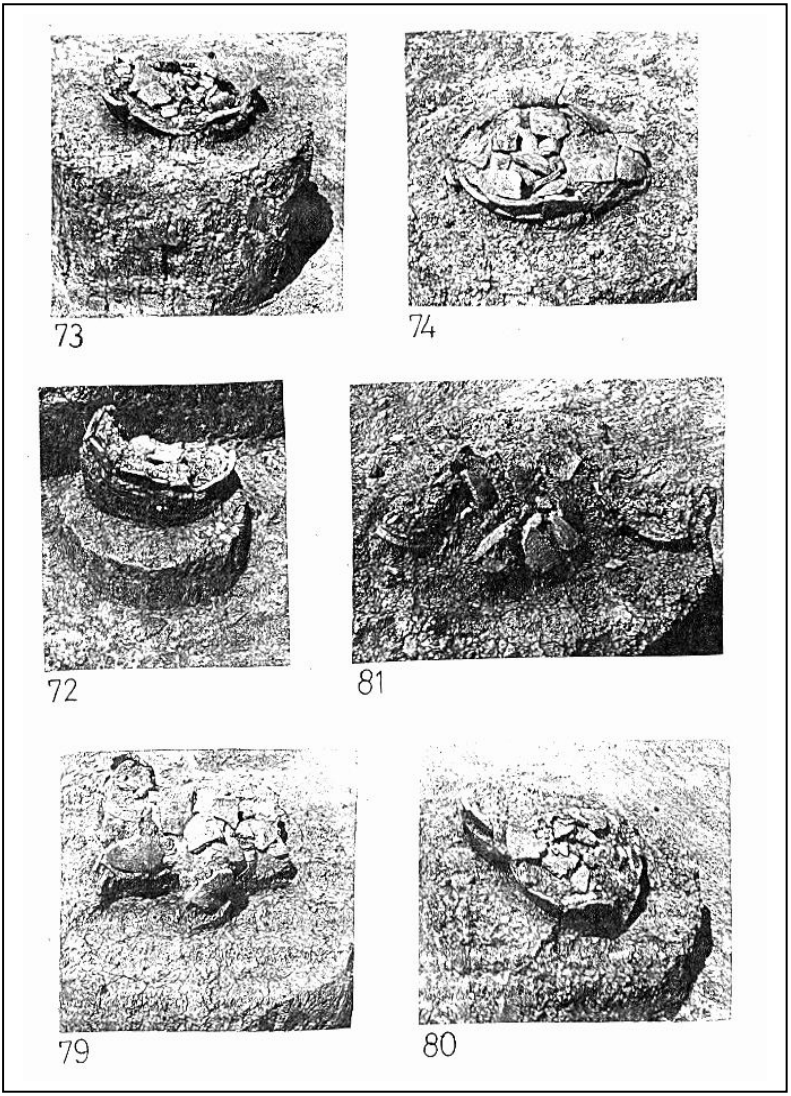

Pl. IV. Morminte de incinerație *in situ*: M. 72-74, 79-81.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

82

98

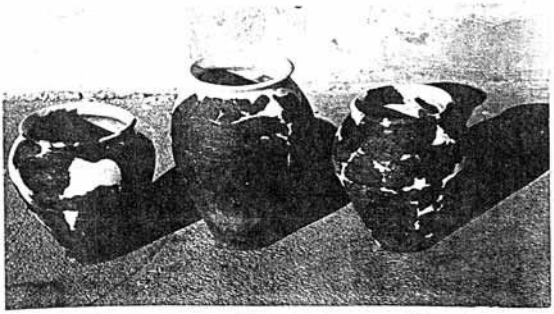

2 1 3

97

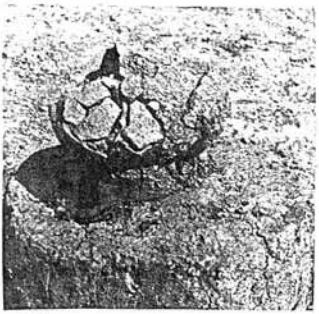

100

Pl. V. Morminte de incinerație *in situ*: M 82, 97, 98, 100 şi urnele recuperate din M 1-3.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

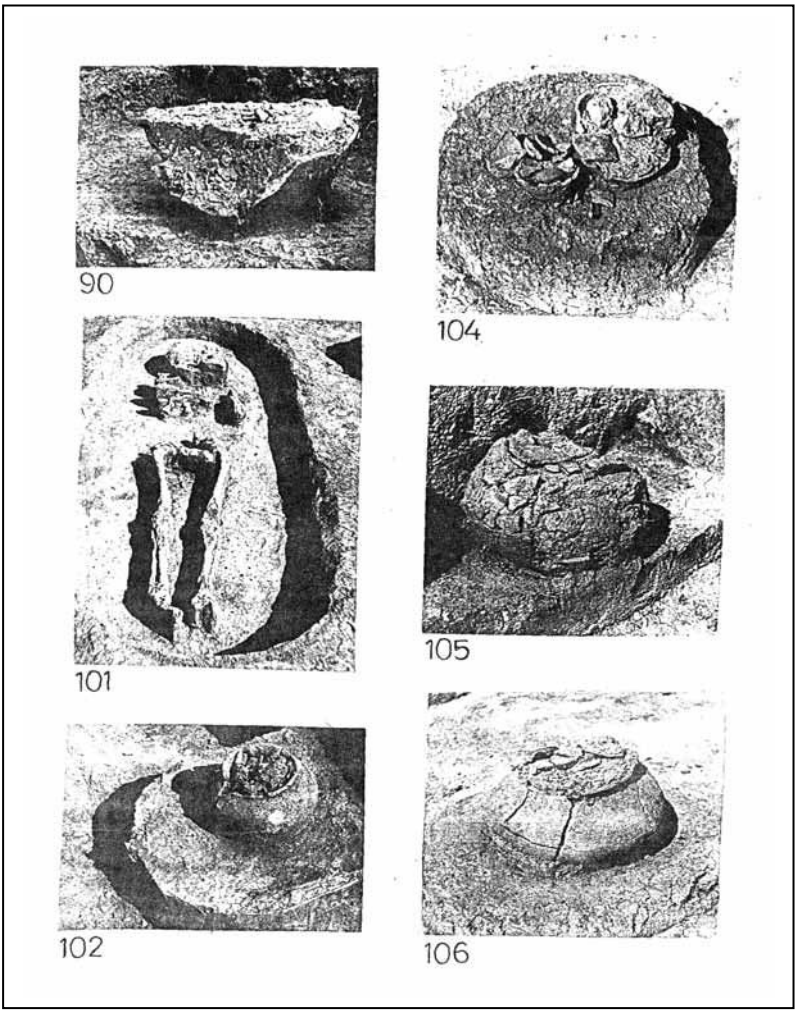

Pl. VI. Morminte de incinerație: M. 90, 102, 104-106 şi de inhumație (M.10).

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

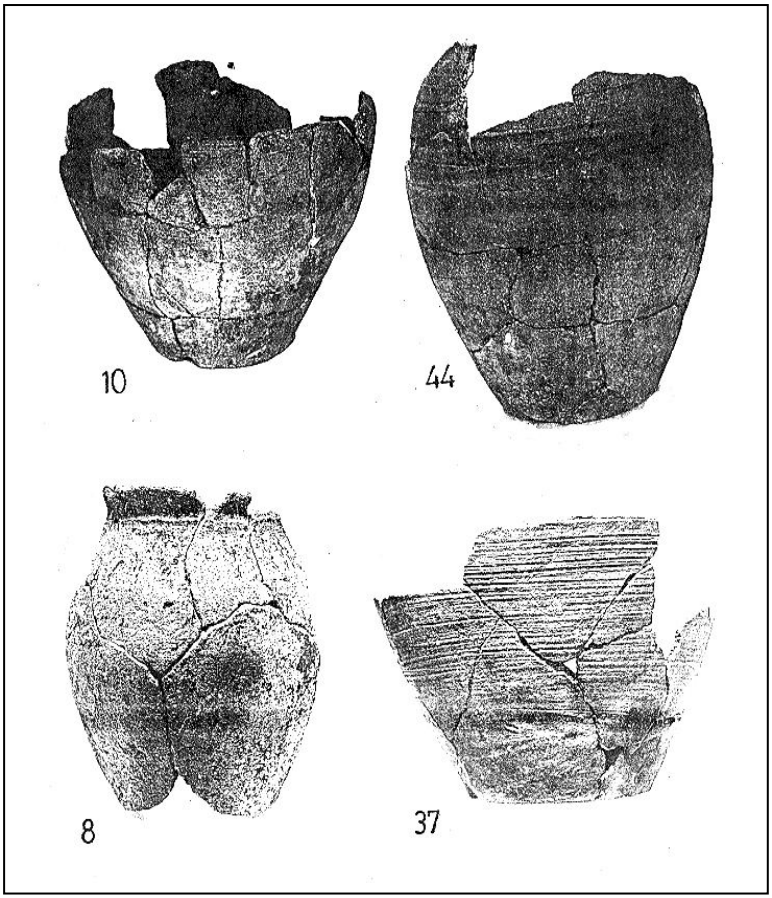

Pl. VII. Urne funerare din M. 8, 10, 37, 44.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

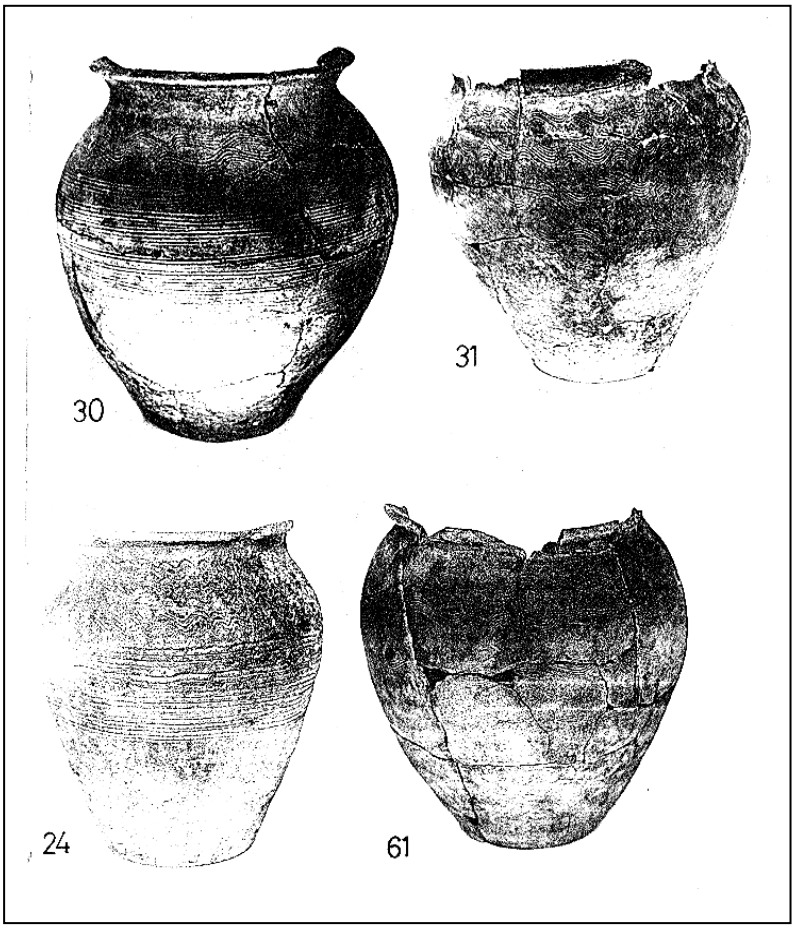

Pl. VIII. Urne funerare din M. 24, 30, 31, 61.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

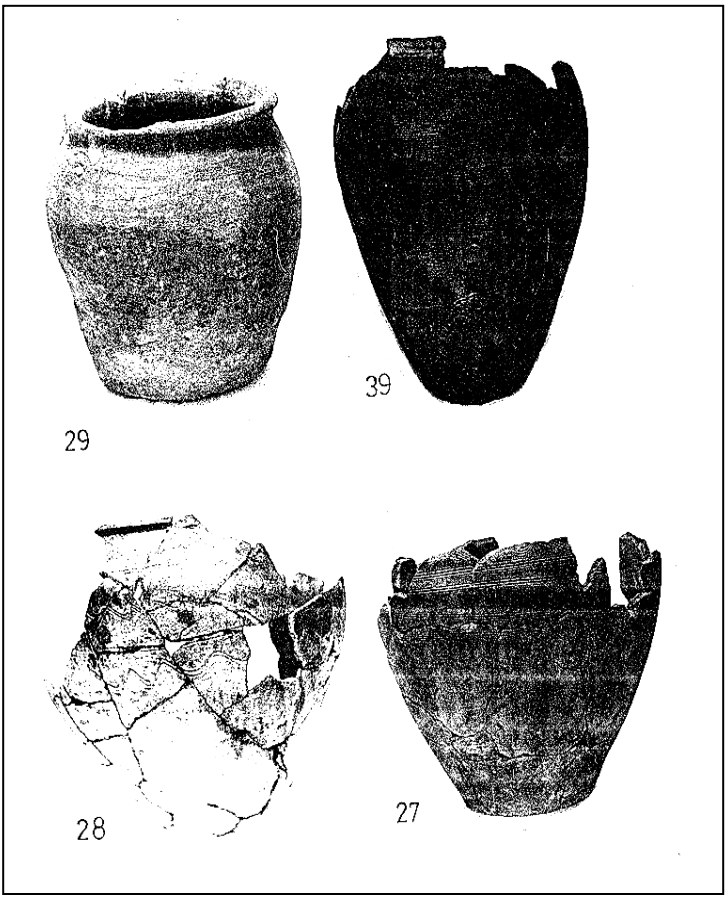

Pl. IX. Urne funerare din M. 27-29, 39.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

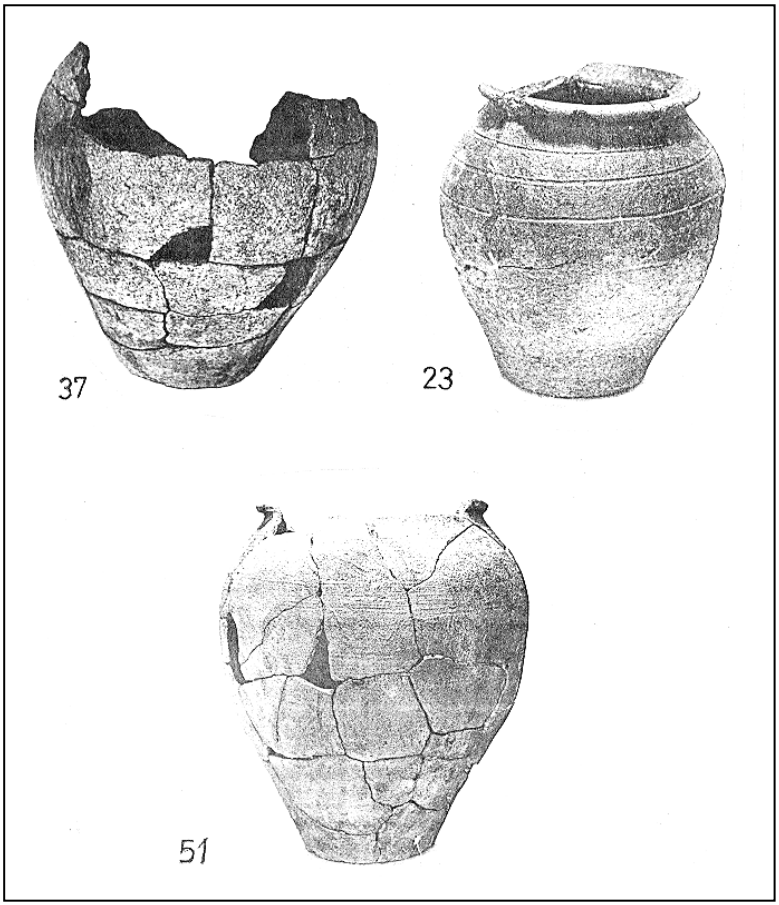

Pl. X. Urne funerare din M. 23, 37, 51.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

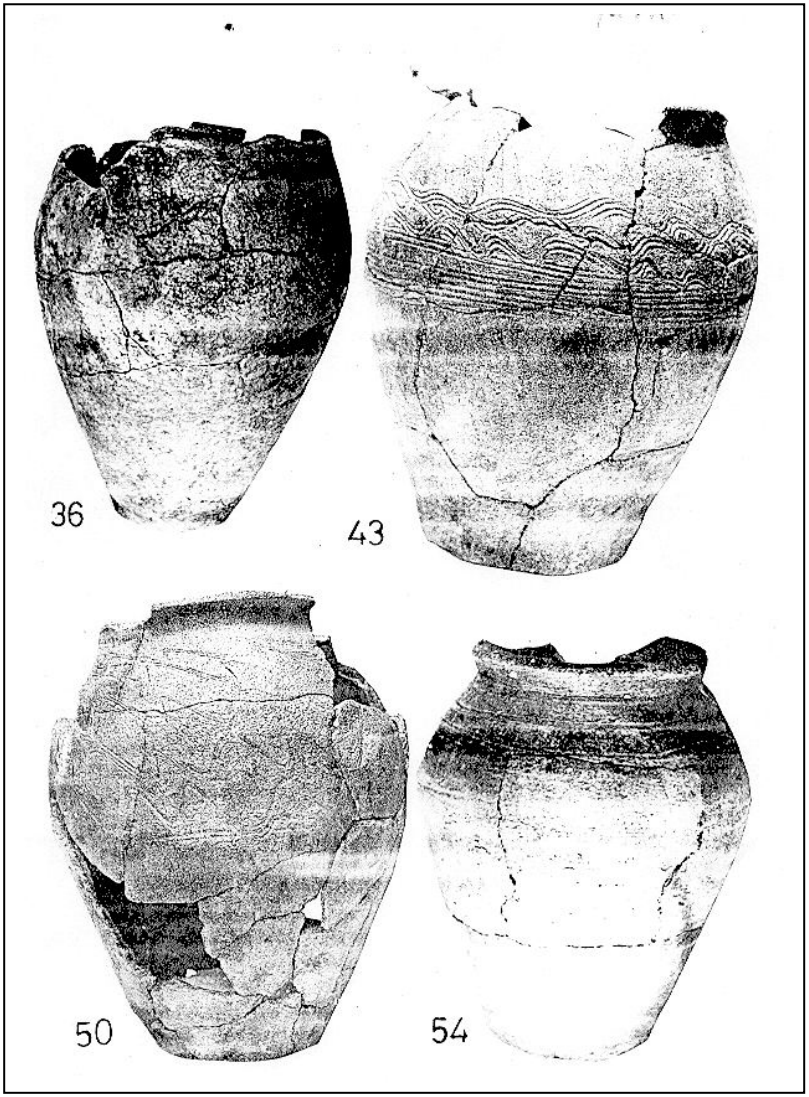

Pl. XI. Urne funerare din M. 36, 43, 50, 54.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

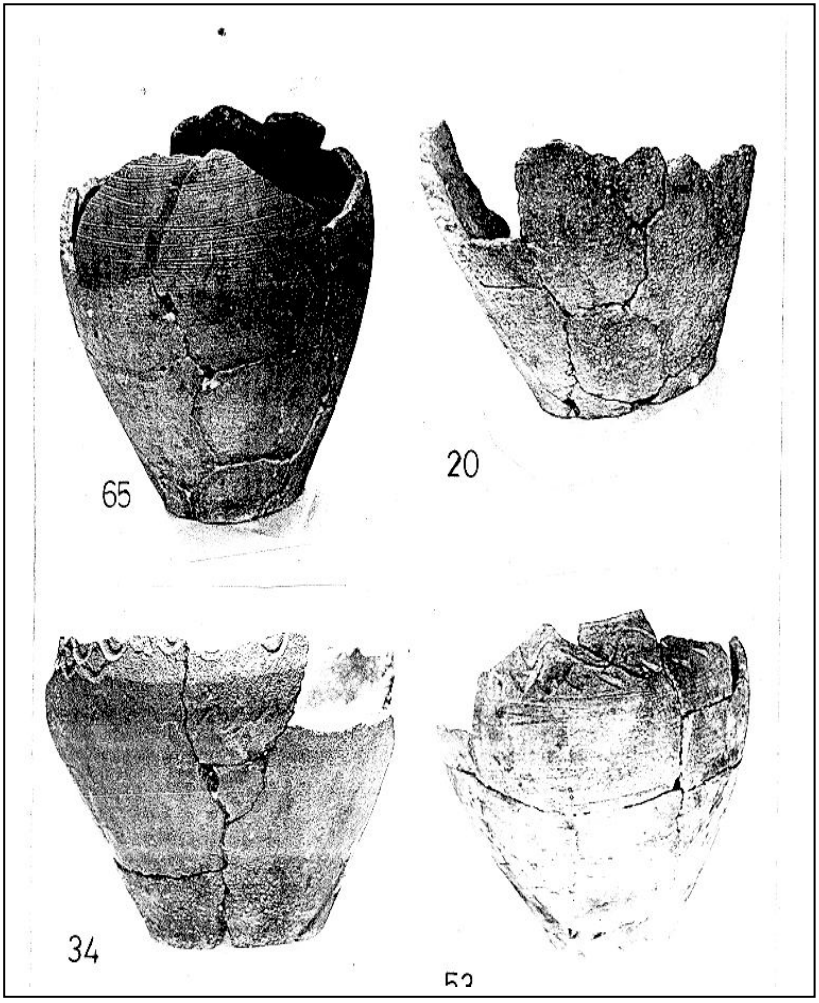

Pl. XII. Urne funerare din M. 20, 34, 53, 65

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

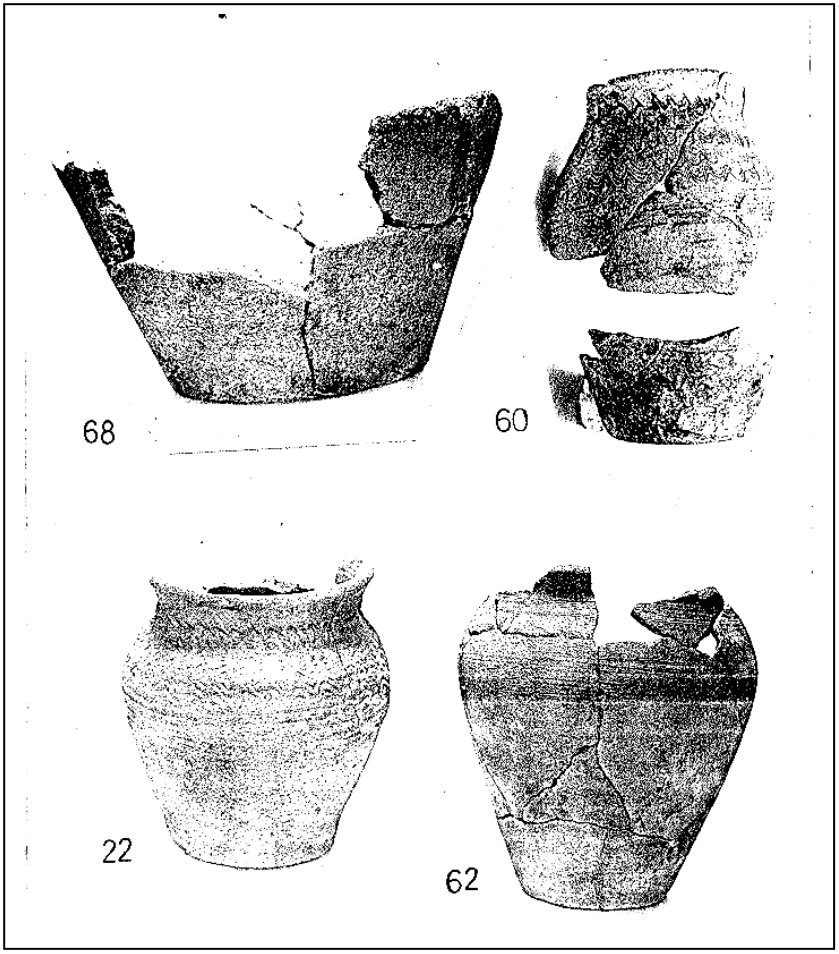

Pl. XIII. Urne funerare din M. 22, 60, 62, 68.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

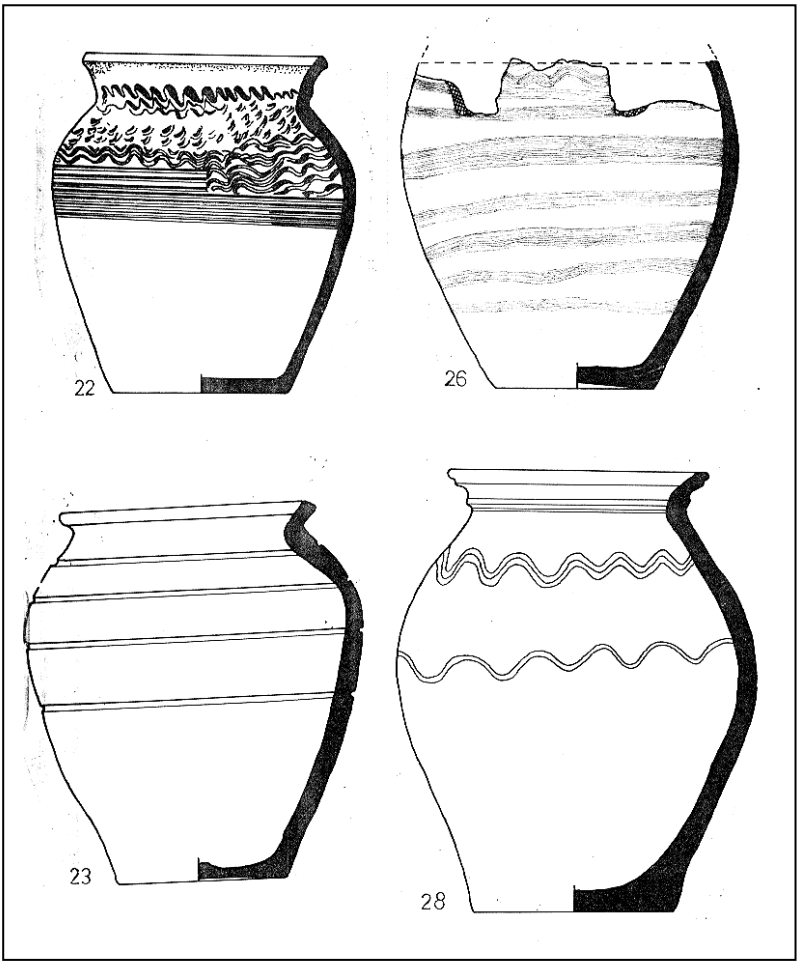

Pl. XIV. Urne funerare din M. 22, 23, 26, 28.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

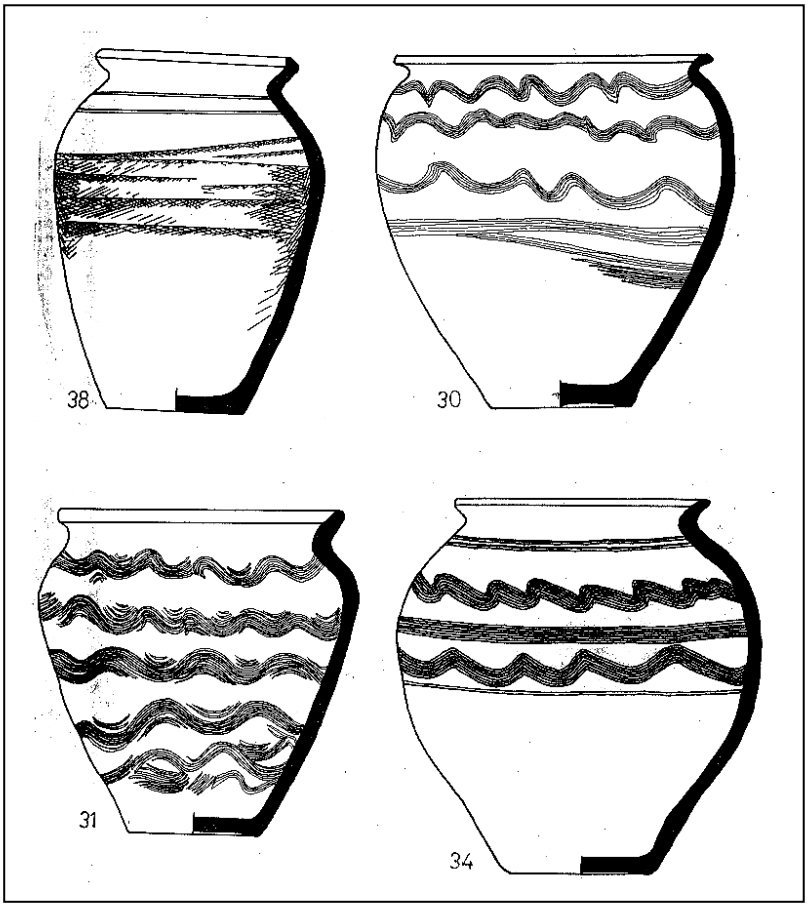

Pl. XV. Urne funerare din M. 30, 31, 34, 38.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

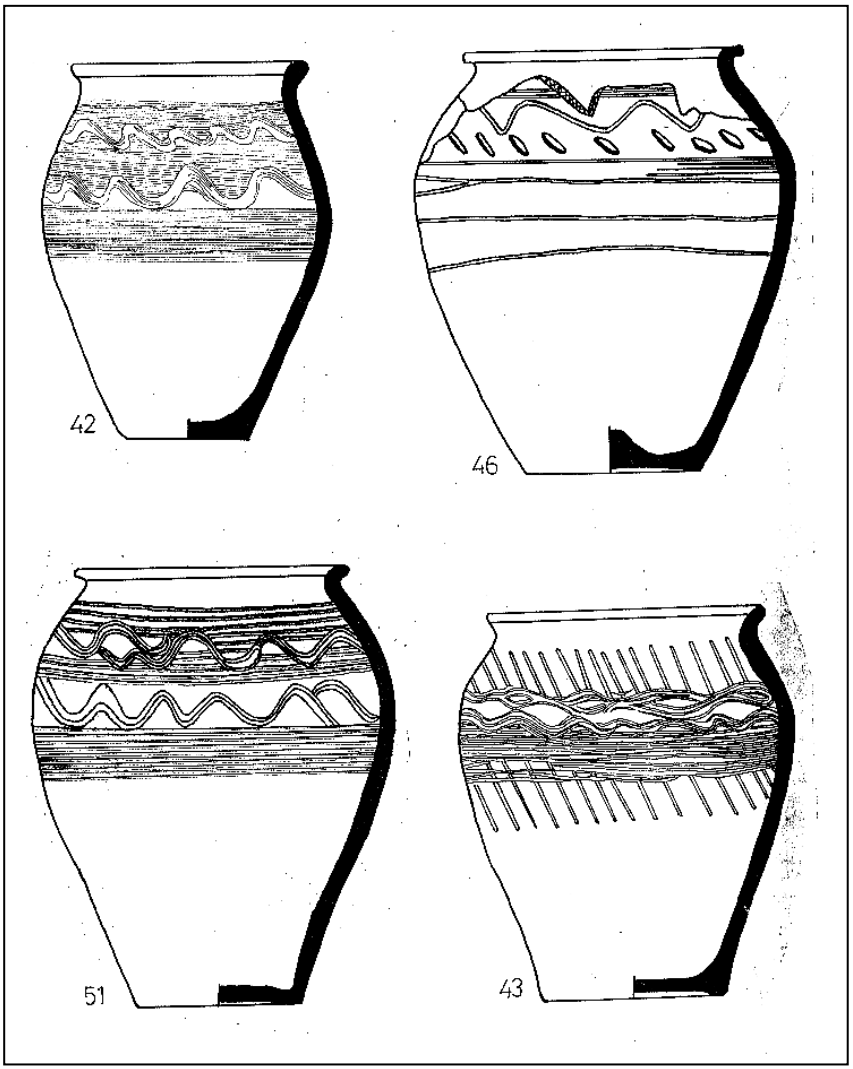

Pl. XVI. Urne funerare din M. 42, 43, 46, 51.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

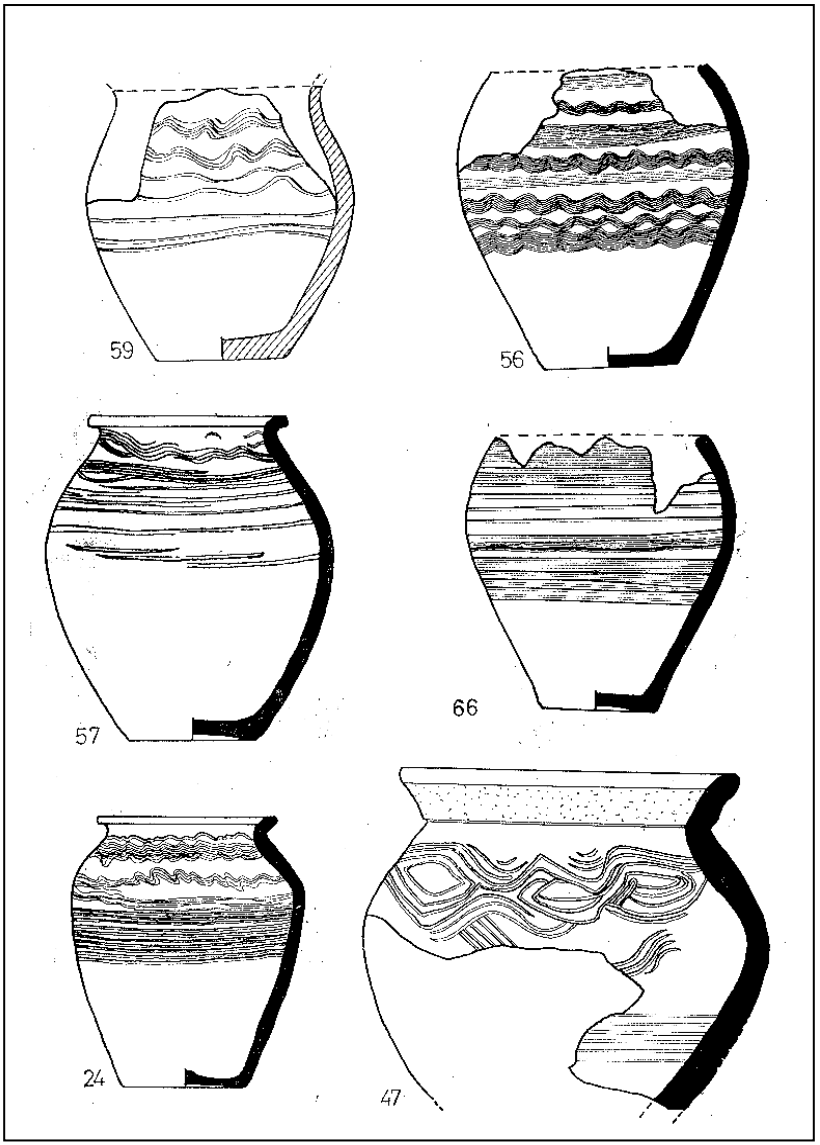

Pl. XVII. Urne funerare din M. 24, 47, 57, 66.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

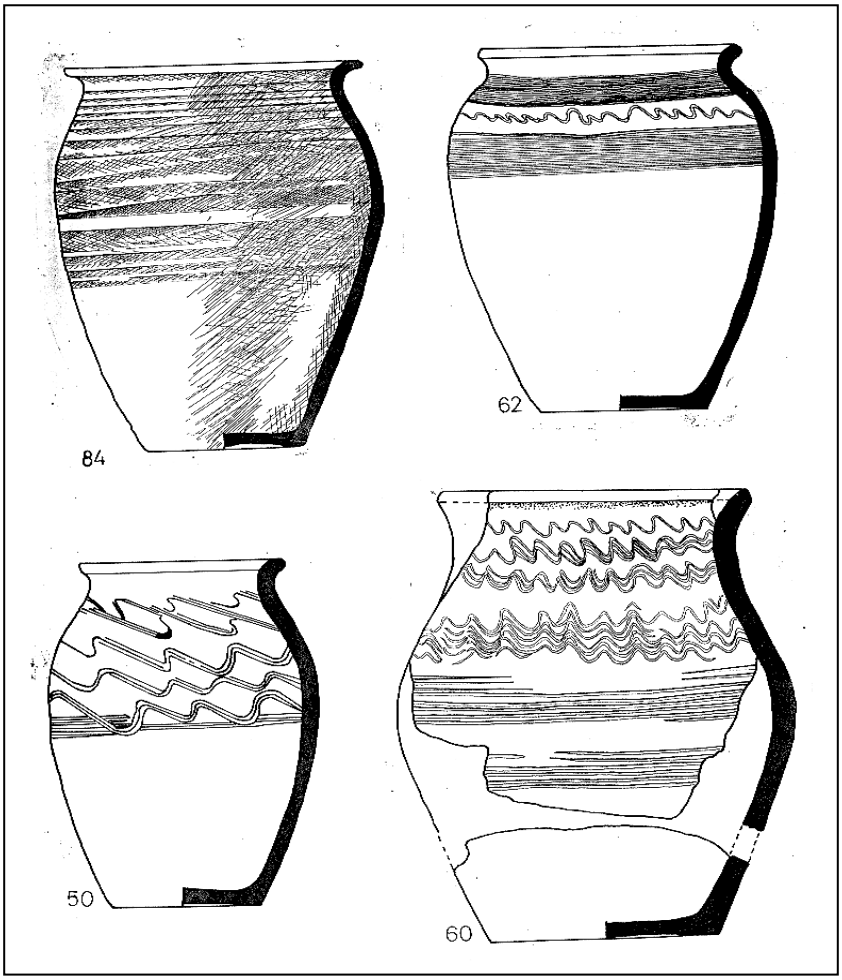

Pl. XVIII. Urne funerare din M. 50, 60, 62, 84.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

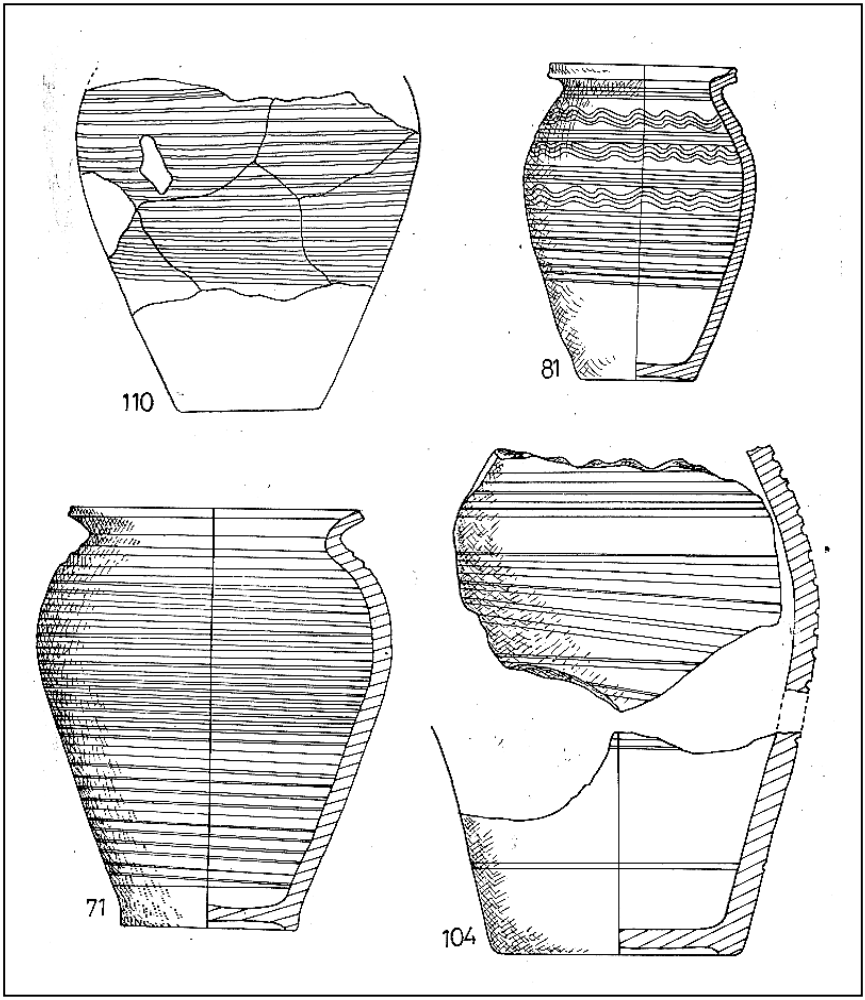

Pl. XIX. Urne funerare din M. 71, 81, 104, 110.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

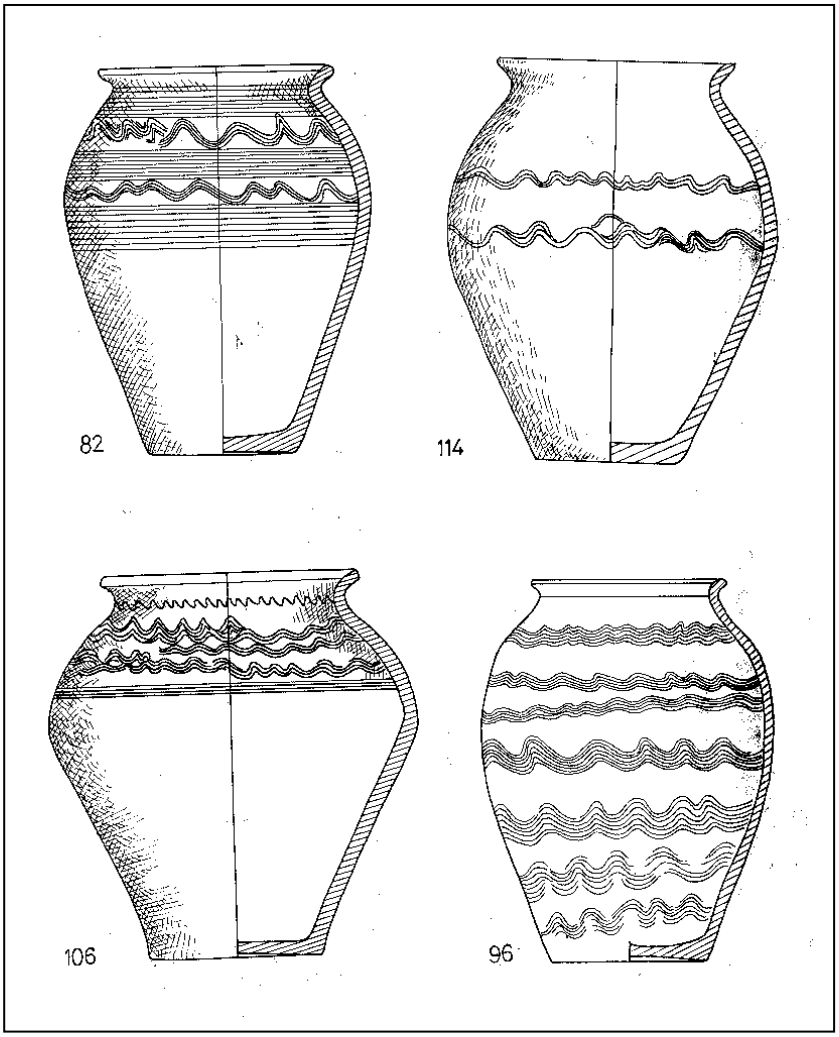

Pl. XX. Urne funerare din M. 82, 96, 106, 114.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

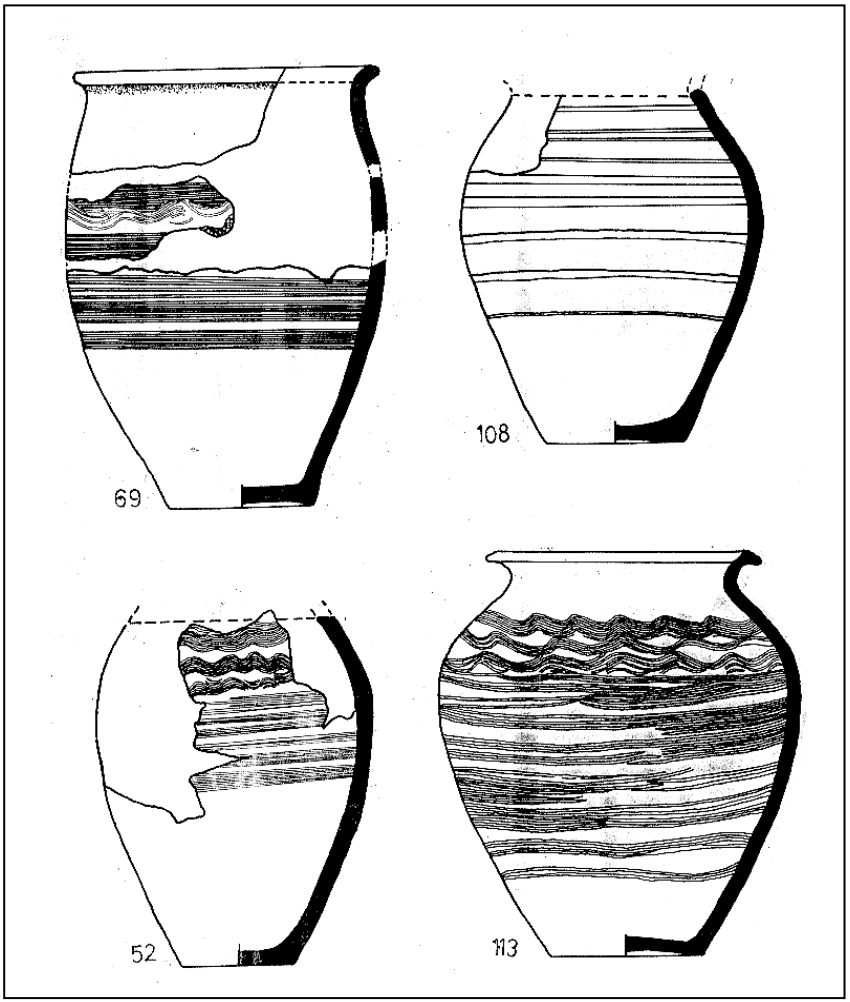

Pl. XXI. Urne funerare din M. 52, 69, 108, 113.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

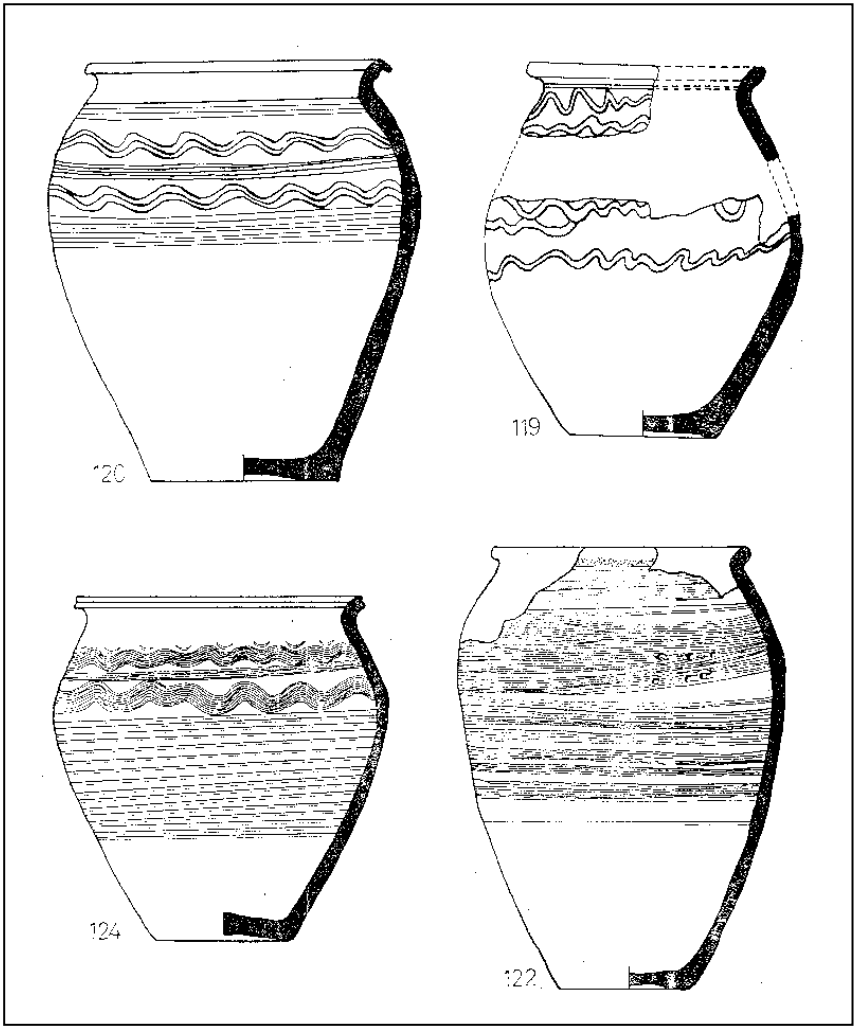

Pl. XXII. Urne funerare din M. 119, 120, 122, 124.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

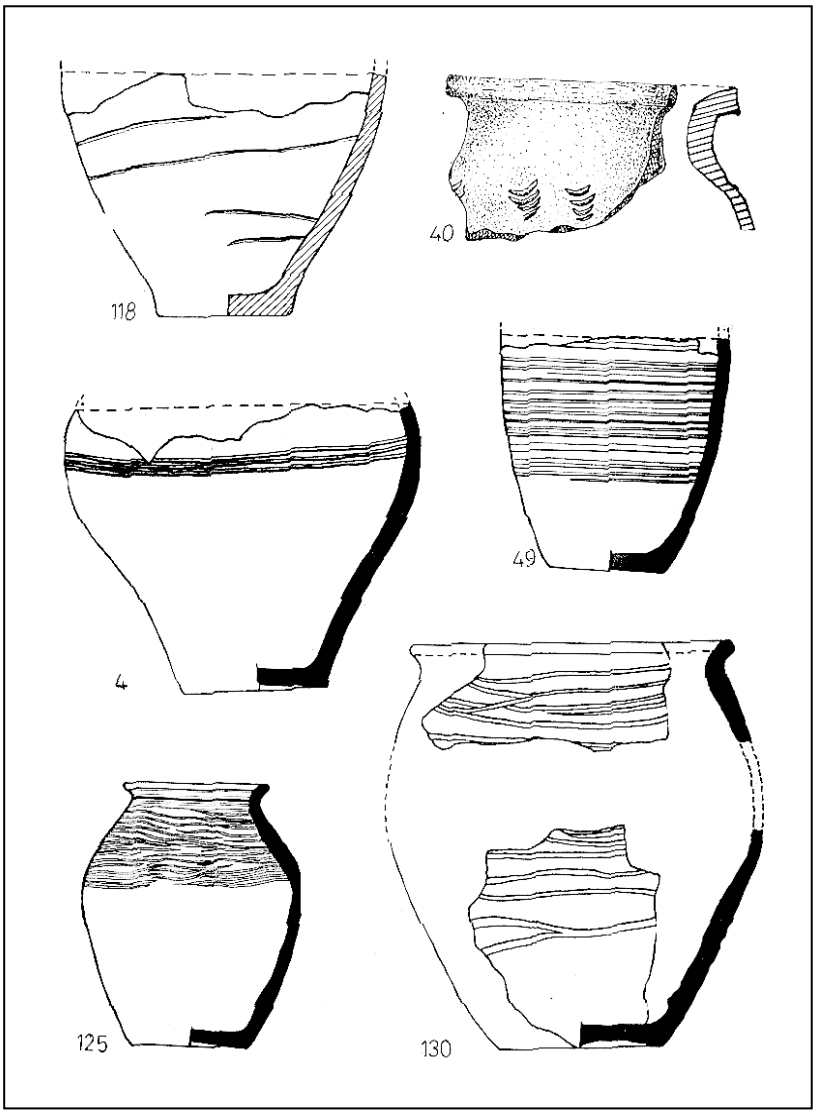

Pl. XXIII. Urne funerare din M. 4, 49, 125, 130.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

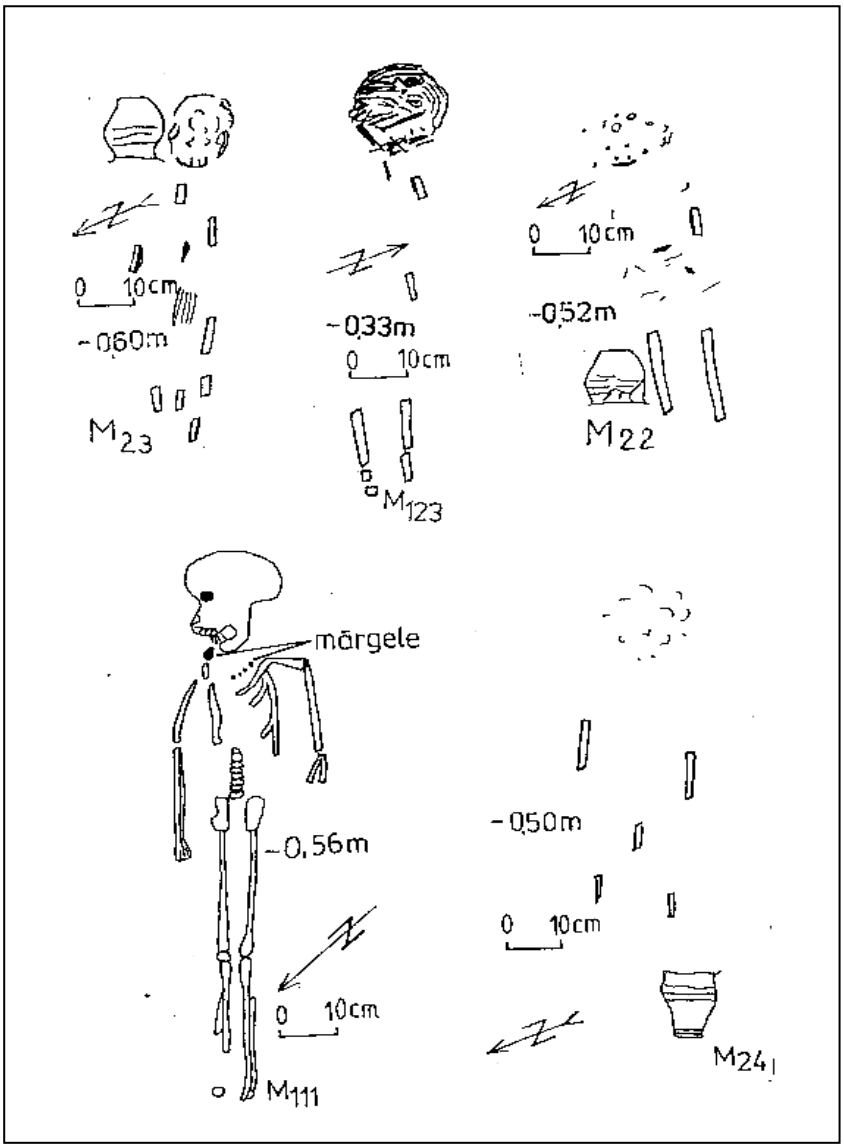

Pl. XXIV. Resturi din ormintele de inhumație: M. 22-24, 111, 123.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

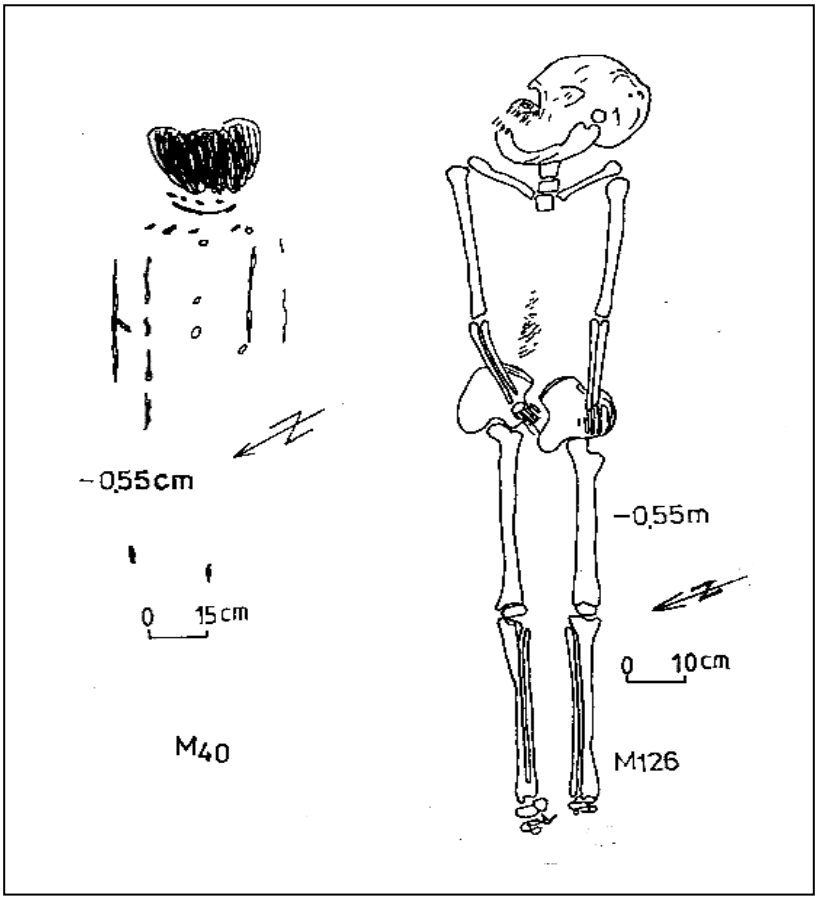

Pl. XXV. Resturi din mormintele de inhumație: M. 40. 126.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

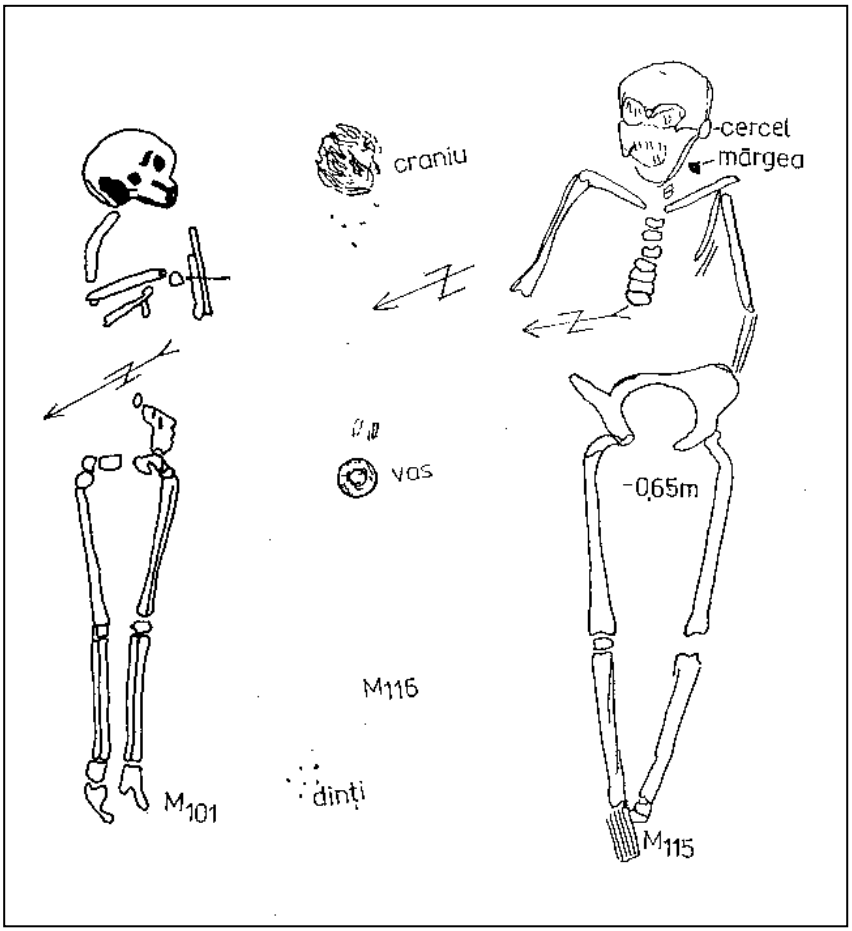

Pl. XXVI. Resturi din mormintele de inhumație: M. 101, 115, 116.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

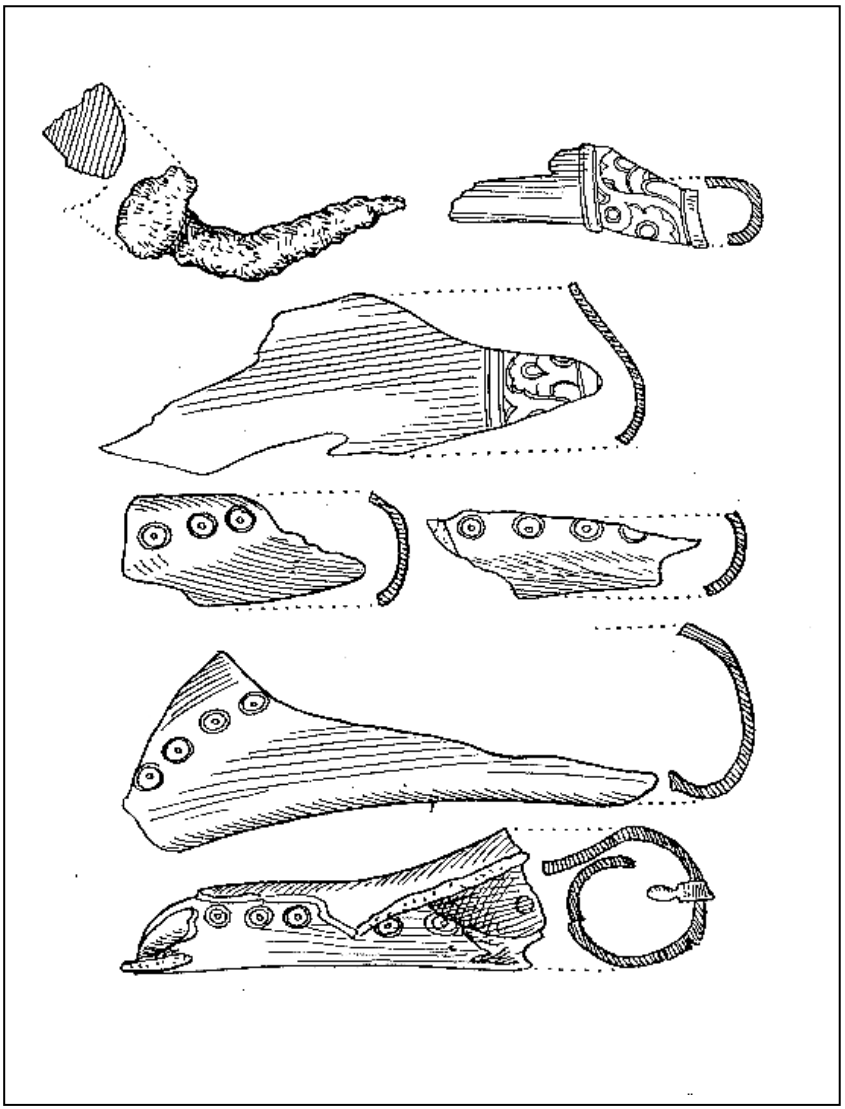

Pl. XXVII. Cui de fier şi fragmente dintr-un obiect de os pirogravat din M.1.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

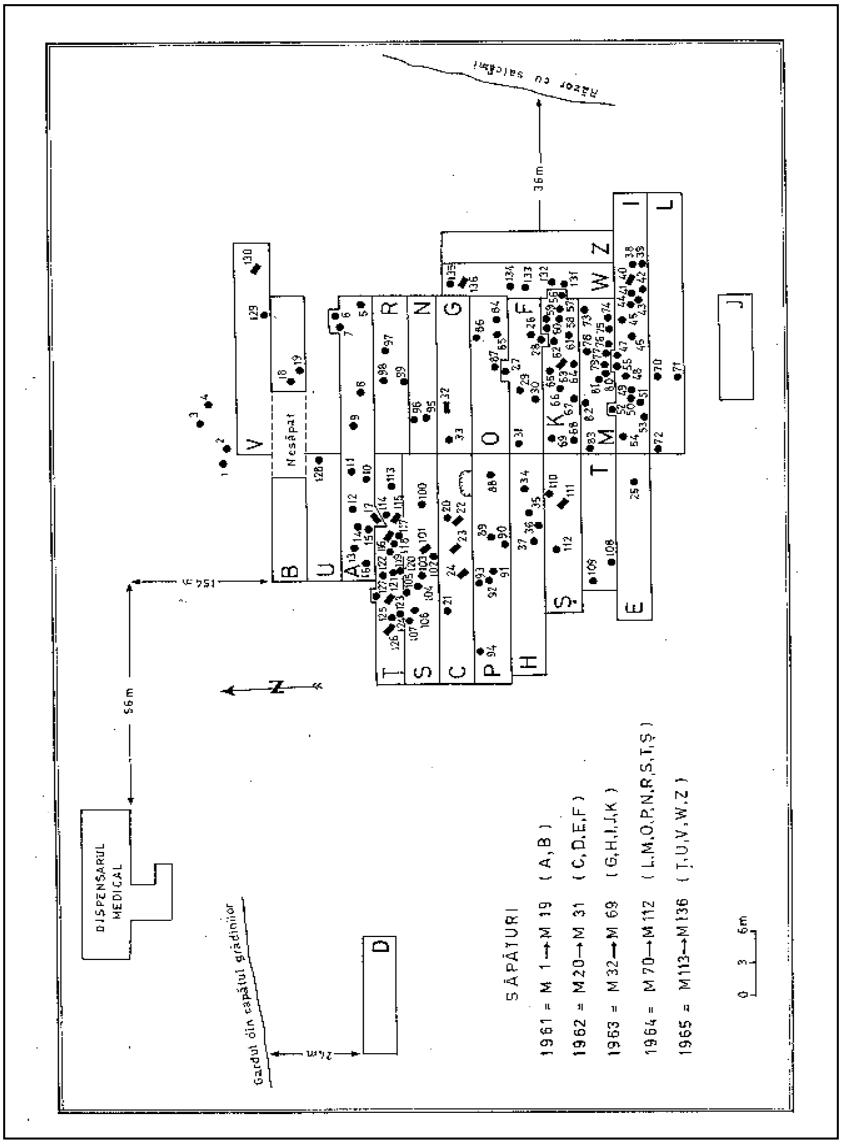
DISPENSARUL MEDICAL
Gardul din spatiul gradinilor
Razor cu salcami
36m
56m
25m
Nesăpat
SĂPĂTURI
1961 = M 1→M 19 (A,B)
1962 = M 20→M 31 (C,D,E,F)
1963 = M 32→M 69 (G,H,I,J,K)
1964 = M 70→M 112 (L,M,O,P,N,R,S,T,Ş)
1965 = M 113→M 136 (T,U,V,W,Z)
0 3 6m

Pl. XXVIII. Planul general al săpăturilor efectuate în anii 1961-1965 în cimitirul slav de la Ocna Sibiului

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

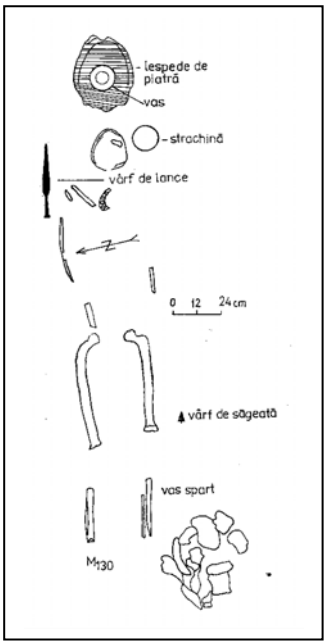

Pl. XXIX. Resturile mormântului de inhumație (M. 130) din perioada scitică (sec. VI-V. A. Chr.).

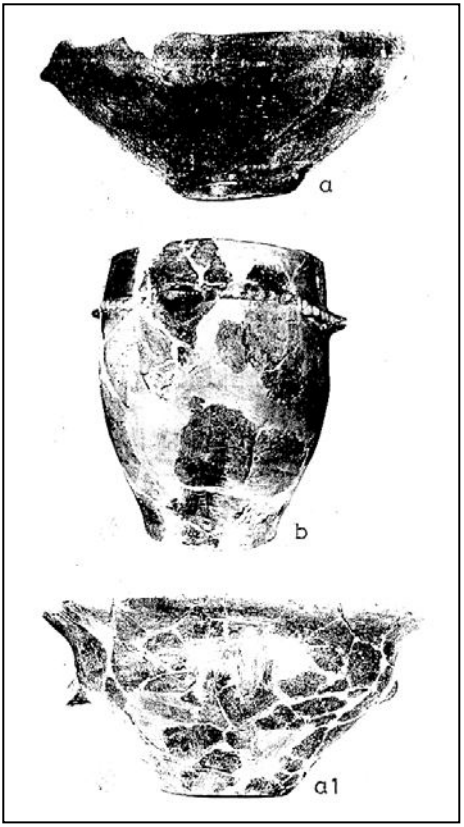

Pl. XXX. Cele două vase ale inventarului din M. 130 (perioada scitică).

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

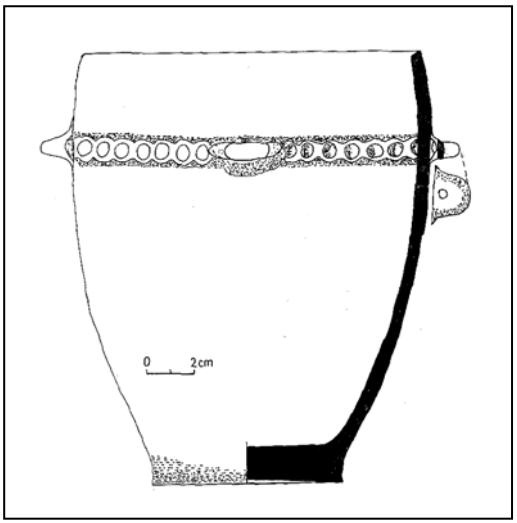

Pl. XXXI. Oala din inventarul M. 130 (perioada scitică) - detaliu

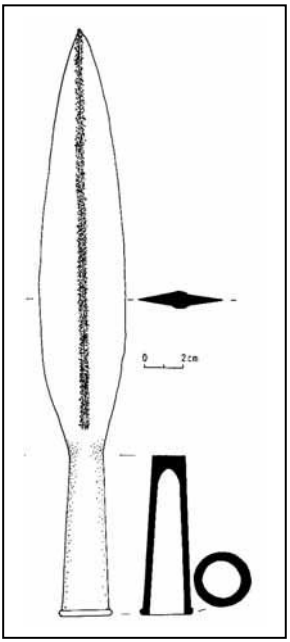

Pl. XXXII. Vârful de lance din M. 130 (perioada scitică), detaliu.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

[1] La săpături – care au fost efectuate sub directa supraveghere şi conducere a subsemnatului – au participat, repartizaţi la practica de specialitate, următorii studenţi de la Facultatea de Istorie şi Filosofie a Universităţii „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca: Ioan Glodariu (acum profesor universitar, Cluj-Napoca), Maria Munteanu (căs. Bărbulescu, profesor universitar, Constanţa), Ioana Bogdan (cercetător ştiinţific I, Cluj-Napoca) şi Elisabeta Tibád (profesoară, Bistriţa).

[2] Un raport preliminar asupra primelor 19 morminte, raport intitulat *Cimitirul slav de la Ocna Sibiului*, am publicat în volumul *Omagiu lui P. Constantinescu-Iaşi, cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Bucureşti, 1965, p. 153-159, susţinând că acest cimitir datează din secolul al IX-lea.

[3] Dardu Nicolaescu-Plopşor, Wanda Wolski, *Elemente demografice şi ritual funerar la populaţiile vechi din România*, Bucureşti, 1975, p. 165. Osemintele din 14 morminte de incineraţie păstrate la Muzeul Brukenthal şi Institutul de Arheologie din Cluj-Napoca au rămas nestudiate, iar oasele din 25 morminte – deoarece erau doar sub formă de praf - nu au putut fi recuperate.

[4] Dardu Nicolaescu-Plopşor, Wanda Wolski,, *op. cit.,* p. 219-220.

[5] Vezi şi Eugenia Zaharia, *Populaţia românească în Transilvania în sec. VII-VIII (Cimitirul nr. 2 de la Bratei)*, Bucureşti, 1977, p. 196.

[6] Dardu Nicolaescu-Plopşor, Wanda Wolski,, *op. cit.,* p. 195.

[7] *Ibidem*, p. 235 şi 243.

[8] *Ibidem*, p. 226-231.

[9] *Ibidem*, p. 228-250.

[10] *Ibidem*, p. 231.

[11] *Ibidem*, p. 230.

[12] *Ibidem*, p. 222-223.

[13] *Ibidem*, p. 223-224.

[14] Morminte de incineraţie cu oasele calcinate depuse în groapă (fără urnă) se întâlnesc la Mediaş (K. Horedt, *Un cimitir din sec. IX-X e. n. La Mediaş*, în *Studia Universitatis „Babeş-Bolyai", Series Historia*, fasc. 2, 1965, p. 10) şi Bratei (Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 15); de asemenea la Târnava (jud. Sibiu) şi Berghin (jud Alba), săpături inedite, executate de M. Blăjan, în anii 1974 şi, respectiv, 1977-1979.

[15] Şi nu 13,25%, cât calculează Dardu Nicolaescu-Plopşor, Wanda Wolski,, *op. cit.,* p. 165, atribuind slavilor şi scheletului din M. 130 (*Ibidem,* p. 234), care, după inventar, aparţine perioadei scitice (sec. VI-V).

[16] K. Horedt, *op. cit*., p. 7-9, 11 (M. 4, 5, 11, reprezentând 18% din total)

[17] Sever Dumitraşcu-George Togan, *Cimitirul de la Boarta – „Pârâul Zăpezii-Şoivan"*, în *Studii şi comunicări. Muzeul Brukenthal*, 18, 1974, p. 94-95, fig. 1 (M. 5).

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

[18] K. Horedt, *Die Brandgräberfelder der Mediaşgruppe aus dem 7-9 JH. in Siebenbürgen*, în *ZfA*, Berlin, 10, 1976, p. 39, fig. 2/b.
[19] Th. Nägler, *Vorberich über die Untersuchungen im Hammersdorfer Gräberfeld aus der Völkerwanderungszeit*, în *Forschungen zur Volks- und Landeskunde*, 14, 1971, p. 65.
[20] D. Protase, *Riturile funerare la daci şi daco-romani*, Bucureşti, 1971, p. 145, 157, fig. 52/1; Gh. Bichir, *Cultura carpică*, Bucureşti, 1973, pl. XVII, 1-4.
[21] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 80, fig. 30.
[22] Mormintele nr. 4, 5, 7, 8, 20, 31 (14 piese). Materiale inedite. La Berghin, numărul cuțitelor se ridica la circa 50 piese.
[23] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 84, fig. 31/6. mai multe exemplare provin de la Berghin.
[24] Materiale inedite.
[25] Săpături efectuate de GH. Anghel şi M. Blăjan (1975). Materiale inedite.
[26] Săpături efectuate de I. Al. Aldea (1976). Materiale inedite
[27] Săpături făcute de Al. Popa (1961) şi M. Blăjan (1979).
[28] K. Horedt, *Ansiedlung von Blandianaam Ausgang des ersten Jahrhtausends u.Z.,* în *Dacia, N. S.*, X, 1966, p. 278, fig. 18/10 şi p. 283, fig, 23/2a.
[29] Idem, *Die Brandgräberfelder...*, p. 42.
[30] *Ibidem*, p. 40 şi 42, fig. 2/c.
[31] Analogii identice menționăm în Muntenia, în aşezarea de la Bucov-Tioca (Maria Comşa, *Cultura materială veche românească*, Bucureşti, 1978, p. 121, fig. 95, 11-12) şi în cimitirul biritual de la Obârşia (Oct.-Toropu-Onoriu Stoica, *la nécropole préféodale d'Obârşia-Olt*, in *Dacia. N. S.*, XVI, 1972, p. 168, fig. 5/1 ,3.
[32] Materiale inedite.
[33] I. Al. Aldea, E. Stoicovici, M. Blăjan, *Cercetări arheologice în cimitirul prefeudal de la Ghirbom (com. Berghin, jud. Alba)*, in *Apulum*, XVIII, 1980.
[34] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 87-88, fig. 34/3, 5 şi fig. 35..
[35] Materiale inedite.
[36] Săpături I. Al. Aldea. Inedite.
[37] A. Balogh, în *AH*, 3, 1944/1945, p. 301/320, pl. XCVI, 2 J. Hampel, *Alterthümer frühen Mittelalters in Ungarn*, I, Braunschweig, 1905, p. 463, fig. 1460, 1463, p. 464, fig. 1465 öi p. 467, fig. 1480.
[38] Bohuslav Chropovkky, *Krása slavienskeho sperku*, Pallas, p. 24, fig. 3 şi p. 54, fig. 30 (sec VIII); L. Kraskovská, *Slovansko avarské pohrobisko*, Bratislava, 1972, p. 130, fig. 27/7, p. 131, fig. 28/4; p. 164, fig. 61/12-16.
[39] Eugenia Zaharia, *op. cit.*, p. 88 (M. 104), fig. 32/13.

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

[40] *Ibidem*, p. 62-70, fig. 14-28.
[41] Ioana Hica-M. Blăjan, *Un cimitir de incinerație din sec. VIII la Turdaș, jud Alba*, în *ActaMN*, X, 1973, p. 651, fig. 7-9.
[42] Th. Nägler, *op. cit.*, p. 66-68, fig. 3-6.
[43] Materiale inedite.
[44] Maria Comșa, *op. cit.*, p. 60-107, fig. 40-73; Cf. și Eugenia Zaharia, *Données sur l'archéologie des IVe-XIe siècles sur le territoire de la Roumanie*, în *Dacia, N. S.*, XV, 1971, p. 269-287.
[45] D. Protase, *Cimitirul slav de la Ocna Sibiului*, în *Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, București, 1965, p. 158; vezi și M. Rusu, *Note asupra relațiilor culturale dintre slavi și populația romanică din Transilvania (sec. VI-X)*, în *Apulum*, IX, 1971, p. 720.
[46] Dardu Nicolaescu-Plopșor, Wanda Wolski,, *op. cit.,* p. 165-248.
[47] *Ibidem*, p. 228.
[48] *Ibidem*, p. 212-218.
[49] *Ibidem*, p. 224 și 247.
[50] *Ibidem*, p.237.
[51] K. Horedt, *Die Brandgräberfelder…*, p. 46; M. Rusu, *op. cit.*, p. 720 sqq.
[52] Dardu Nicolaescu-Plopșor, Wanda Wolski,, *op. cit.,* p. 218.
[53] *Ibidem*, p. 235-240.
[54] Cercetări de suprafață efectuate de M. Blăjan (iunie 1979).
[55] Vezi și D. Protase, *Un cimitir dacic din epoca romană la Soporul de Câmpie…*, București, 1976.
[56] K. Horedt, în *Studia, Series Historia*, fasc. 2, 1965, p. 7-22.
[57] *Idem*, *Die Brandgräberfelder,* p. 48.
[58] *Ibidem*, p. 47-49.
[59] În cimitirul biritual de la Berghin se întâlnesc frecvent grupuri de morminte familiale, compuse din două, trei, patru și chiar cinci urne, așezate una lângă alta, deranjate sau nu de înmormântări succesive (informație M. Blăjan).
[60] Țin să mulțumesc și aici domnului Mihai Blăjan, harnic muzeograf-cercetător principal la Muzeul Național din Alba-Iulia, care m-a ajutat substanțial la pregătirea materialului pentru publicare. Poate că fără ajutorul său la întregirea urnelor la întocmirea unor desene după materialul arheologic și fără furnizarea unor informații despre descoperiri analoage inedite, apariția prezentei lucrări ar fi întârziat *sine die*, față de perioada efectuării săpăturilor de la Ocna Sibiului. Totodată, precizez că, deși domnul M. Blăjan nu a participat la lucrările de cercetare în teren, dat fiind interesul său pentru acest tip de cimitire – pe care le consideră românești, nu slave – eu i-am pus la dispoziție toate desenele și însemnările mele, jurnalul de șantier, pentru elaborarea referatului de doctorat, prezentat la profesorul Nicolae Edroiu, în

BIBLIOTHECA SEPTEMCASTRENSIS descărcat de pe : http://arheologie.ulbsibiu.ro/

cadrul Facultății de Istorie şi Filozofie a Universității „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca.